

ISSN: 2149-5203

MALİYE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Research Journal of Public Finance

Maliye Araştırmaları Dergisi

Aralık/December 2021 Cilt /Volume: 7 Sayı / Issue: 2 ISSN:2149-5203

**Research Journal of Public Finance
(RJPF)**

İmtiyaz Sahibi / Published by

Doç. Dr. Furkan BEŞEL

Editörler / Editors

Prof. Dr. Temel GÜRDAL

Yardımcı Editörler / Co-Editors

Dr. Öğr. Üyesi. Veysel İNAL

Dizgi / Typesetting

Arş. Gör. Enes TEKŐAN

Dil Editörü (Türkçe) / Language Editor (Turkish)

Arş. Gör. Tunahan DEĞİRMENÇİ

Dil Editörü (İngilizce) / Language Editor (English)

Doç. Dr. Dinara Zubaidullina

Adres: Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü, Esentepe Kampüsü

54187 Sakarya / Türkiye

maliyearastirmalari@sakarya.edu.tr

Tel: +90 (264) 295 6357

Fax: 0 (264) 295 5562

MAD
Maliye Araştırmaları Dergisi

Maliye Araştırmaları Dergisi

Aralık/ December 2021 Cilt / Volume: 7 Sayı / Issue: 2 ISSN:2149-5203

Research Journal of Public Finance (RJPF)

Alan Editörleri / Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet ASUTAY Prof. Dr. İsa SAĞBAŞ
Prof. Dr. Osman PEHLİVAN Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU
Prof. Dr. Mecit EŞ Doç. Dr. İbrahim DEMİR

Danışma Kurulu/Advisory Board

Prof. Dr. Fuat ERDAL Prof. Dr. A. Burçin YERELİ
Prof. Dr. Tarık VURAL Prof. Dr. Mehmet TOSUNER
Prof. Dr. Hasan Hüseyin BAYRAKLI Prof. Dr. Mehmet TUNÇER
Prof. Dr. Kamil TÜĞEN Doç. Dr. Furkan BEŞEL
Prof. Dr. Mehmet YÜCE Doç. Dr. Hakan YAVUZ
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL

**Hakemli bir dergi olan Maliye Araştırması Dergisi aşağıdaki indeksler tarafından
taranmaktadır:**

CiteFactor, AcarIndex, Index Copernicus, Asos İndeks

Bu derginin her türlü yayım ve telif hakkı Maliye Araştırmaları Dergisi'ne aittir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine göre, fotokopi, dijital ve benzeri yöntemlerle herhangi bir bölümü veya tamamı Dergi Sahibinin veya Yayın Kurulu Başkanının izni olmadan basılamaz ve çoğaltılamaz. Bilimsel etik kurallarına uygun olmayan alıntı yapılamaz. Dergide yayımlanan makalelerin fikri sorumluluğu yazarlara aittir.

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

1

ÜNİVERSİTE MALİYE EĞİTİMİNİN VERGİ KÜLTÜRÜNE ETKİSİ:
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SBF MALİYE BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ

THE EFFECT OF UNIVERSITY FINANCE EDUCATION ON TAX CULTURE

DAVUT KİRACIOĞLU

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH PAPER

29

MAHALLİ İDARE HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE ANALİZİ:
OECD VE TÜRKİYE

COMPARİSON AND ANALYSİS OF LOCAL GOVERNMENT EXPENDİTURES: OECD
AND TURKEY

ZÜLKÜF AYRANGÖL / MUSTAFA TEKDERE / MERVE TEKDERE

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH PAPER

65

BELEDİYELERİN E-HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARININ
KULLANIMINDA SOSYAL BELEDİYECİLİK: FARKLI BÖLGELER İÇİN
BELEDİYELER ÜZERİNDEN BİR ARAŞTIRMA

SOCİAL MUNICIPALİTY İN THE USE OF E-PUBLIC RELATİONS APPLICATİONS OF
MUNİCİPALİTİES: A STUDY ON MUNİCİPALİTİES FOR DİFFERENT REGİONS

CEYDA ŞATAF / SEDA TAPDIK

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH PAPER

MAD

Maliye Araştırmaları Dergisi

Editörden

Sayın okurlarımız

Maliye Araştırmaları Dergisi(MAD), Politik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından 2015 yılından bu yana tarafsız ve ilkeli yayın anlayışı ile Haziran ve Aralık ayları olmak üzere yılda iki kez yayınlanan hakemli uluslararası bir dergidir.

MAD yapılacak araştırma ve bilimsel çalışmaların bilim çevreleri, piyasa ve ilgilenenlerce paylaşılmasını, müzakere edilmesini ve değerlendirilmesini sağlamaya yardımcı olmayı amaçlamaktadır. MAD ekibi olarak amacımız ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel makaleler yayınlanmasını sağlamaktır. MAD olarak her yıl yayın politikamız doğrultusunda yeni adımlar atıyoruz. Geçtiğimiz yıl dergimizi Open Journal System platformundan Dergipark platformuna taşıdık. Ayrıca çok kısa bir süre içerisinde alanda önde gelen indekslerde indekslenmeye başlayacağımızı da ifade etmekten mutluluk duyuyoruz. Dergimizin bu sayıya yayınlanmak üzere gelen çalışmalardan, titiz bir hakemlik süreci sonucunda 4 çalışma akademik olarak yayına yeterli bulunmuştur.

Tüm dünyayı kısa sürede etkisi altına alan Covid-19 salgınının neden olduğu kısıtlı imkânlara rağmen bu süreçte özveriyle gayret eden dergi ekibimize, ön inceleme aşamasında desteğini esirgemeyen hocalarımıza ve kendilerine gönderilen makaleleri hiçbir karşılık beklemeden en ince ayrıntısına kadar okuyup değerlendirmek suretiyle dergimize destek olan hakemlerimize çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Temel GÜRDAL

YAZIM KURALLARI

Başlık

1. Gönderilen bütün makalelerin başında, Türkçe başlık olmalıdır.
2. Başlıklarda her kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır.
3. Karakter boyutu 11 punto olmalıdır.

Özet

1. Özet kısımları 150 kelimeyi aşmamalıdır.
2. Özetlerde; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir.
3. Özetlerde mümkünse kısaltma kullanılmamalıdır.
4. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

Anahtar Kelimeler

1. Özet kısımlarının altında anahtar kelimeler yazılmalıdır.
2. Her kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır.
3. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

Title

1. Özet kısımlarının altında anahtar kelimeler yazılmalıdır.
2. Her kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır.
3. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

Abstract

1. Özet kısımları 150 kelimeyi aşmamalıdır.
2. Özetlerde; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir.
3. Özetlerde mümkünse kısaltma kullanılmamalıdır.
4. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

Key Words

1. İngilizce Özetin altına İngilizce anahtar kelimeler yazılmalıdır.
2. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

JEL Classification Codes

1. Gönderilen makalelerde JEL (JOURNAL of ECONOMIC LITERATURE) sınıflaması yapılmalıdır
2. Sınıflama yapabilmek için http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php adresinden yararlanılabilir.

YAZIM KURALLARI

GİRİŞ

1. Giriş kısmında çalışmanın amacı, kullanılan yöntem, çalışmanın literatüre yapacağı katkı ve çalışmanın kapsamı belirtilmelidir.

Dipnot

1. Gerekli takdirde dipnotlarla açıklamalar yapılabilir.
2. Dipnot karakter boyutu 10 punto olmalıdır.

Başlıklar

1. Giriş, Sonuç ve Kaynakça başlıkları hariç olmak üzere, bölüm ve alt bölümler numaralandırılır, her numaradan sonra ilgili bölüm ve alt bölümlerin başlığı yazılır.
2. Başlıklar koyu yazılmalıdır.
3. Tüm başlıklar kalın (bold), iki yana yaslı (girintisiz) ve yalnızca kelimelerin ilk harfleri büyük olacak şekilde yazılmalıdır.
4. Bölümler sırasıyla (1., 2., 3., ...) şeklinde numaralanır, alt bölümler ve onların altındaki diğer alt bölümler;
 - 1.
 - 1.1.
 - 1.1.1.gibi birden çok haneli olarak numaralandırılmalıdır.

Yazı Türü

1. Gönderilen yazılar 1 satır aralıklı, tablo ve şekillerle birlikte en çok 25 sayfa olmalıdır.
2. Yazı 11 puntoda Times New Roman ve Türkçe font kullanılarak hazırlanmalıdır.
3. Yazılar iki yana yaslı olmalıdır

Tablolar

1. Gönderilen yazılar 1 satır aralıklı, tablo ve şekillerle birlikte en çok 25 sayfa olmalıdır.
2. Yazı 11 puntoda Times New Roman ve Türkçe font kullanılarak hazırlanmalıdır.
3. Yazılar iki yana yaslı olmalıdır
4. Kaynaklar tablo ve şekillerin altına yazılmalıdır.
5. Karakter boyutu 10 punto olmalıdır
6. Kaynak ibaresi koyu harfle yazılmalıdır.

YAZIM KURALLARI

Denklemler

1. Denklemlere verilecek sıra numarası parantez içinde sayfanın sağında yer almalıdır.
2. Matematiksel ve istatistiksel simgeler Microsoft Office denklem düzenleyicisi ya da benzer bir denklem düzenleyicisi ile hazırlanmalıdır.

Şekiller ve Grafikler

1. Şekillere ve Grafiklere başlık ve numara verilmelidir.
2. Başlıklar şekillerin ve grafiklerin altında yer almalıdır ve metne ortalanmalıdır.
3. Grafiklerin bilgisayar yazılım programı çıktısı olmamaları , çizim veya çizim resim halinde ve marj ayarlarını aşmayacak şekilde düzenlenmiş olmaları gerekmektedir.

Kaynakça

1. Kaynakça Yeni Bir sayfadan başlatılmalıdır.
2. Kaynakçada paragraf yapısı "asılı" şeklinde seçilmelidir.
3. Kaynakça kısmında aynı yazarın çok sayıda kaynağı varsa, kaynaklar eskiden yeni tarihe doğru sıralanarak yazılmalıdır.
4. Kaynakça yazar soyadlarına göre alfabetik olarak düzenlenmelidir.
5. Kaynakçada sadece makalede kullanılan eserler yer almalıdır.
6. Metinde yer almayan kaynaklar kaynakçaya konulmamalıdır.
7. Kaynakça belirtilen örneklere uygun olarak hazırlanmalıdır.

Paragraf Yapısı

1. Paragraflar iki yana yaslı olarak hizalanmalıdır.
2. Sağ ve spl girintiler 0 (sıfır) cm ve asılı 1 cm olmalıdır.
3. Aralıklar önce ve sonra 6 nk, satır aralı tek olmalıdır.

Sayfa Yapısı

1. Kenar boşlukları tüm yönlerden 4,5 cm olmalıdır.
2. Cilt payı soldan verilmelidir.

•Makaleler, A4 kâğıdı boyutunda ve MS Word programında dergipark üzerinden gönderilir. Ana metin, Times New Roman yazı tipi kullanılarak hazırlanmalıdır.

* Dergide yayımlanması kabul edilen ve yayımlanan yazıların, yazılı ve elektronik ortamda tüm yayın hakları Maliye Araştırmaları Dergisine aittir.

* Makale sunum ve değerlendirme süreçlerine ilişkin tüm iletişim e-mail sistemi ile gerçekleştirilir. Telefonla bilgi verilmez.

AUTHOR GUIDELINES

Hood

1. All submitted articles must have a Turkish title at the beginning.
2. The first letter of each word should be capitalized in the titles.
3. The character size should be 11 points.

Summary

1. Abstracts should not exceed 150 words.
2. In the abstracts; Care should be taken to include purpose, method, findings and results information.
3. Abbreviations should not be used in abstracts, if possible.
4. The character size should be 10 points.

Keywords

1. Keywords should be written under the abstracts.
2. The first letter of each word should be capitalized.
3. The character size must be 10 points.

Title

1. Keywords should be written under the abstracts.
2. The first letter of each word should be capitalized.
3. The character size must be 10 points.

Abstract

1. Abstracts should not exceed 150 words.
2. In the abstracts; Care should be taken to include purpose, method, findings and results information.
3. Abbreviations should not be used in abstracts, if possible.
4. The character size should be 10 points.

Key Words

1. English keywords should be written under the English Abstract.
2. The character size should be 10 points.

JEL Classification Codes

1. Submitted articles should be classified as JEL (JOURNAL of ECONOMIC LITERATURE)
2. The address http://www.aeaweb.org/journal/jel_class_system.php can be used for classification.

AUTHOR GUIDELINES

LOGIN

1. In the introduction part, the purpose of the study, the method used, the contribution of the study to the literature and the scope of the study should be stated.

Footnote

1. If necessary, explanations can be made with footnotes.
2. Footnote character size should be 10 points.

Titles

1. Except for the Introduction, Conclusion and Bibliography titles, the chapters and sub-sections are numbered.
2. Headings should be written in bold.
3. All headings should be written in bold, justified (without indentation) and only the first letter of the words should be capitalized.
4. Chapters should be numbered respectively (1st, 2nd, 3rd, ...), subsections and other subsections below them;
one.
1.1.
1.1.1.
should be numbered as multiple digits.

Font Type

1. Manuscripts should be 1 line-spaced, with tables and figures, and a maximum of 25 pages.
2. The manuscript should be prepared using 11 point Times New Roman and Turkish font.
3. Manuscripts should be justified

Tables

1. Manuscripts should be 1 line-spaced, with tables and figures, and a maximum of 25 pages.
2. The manuscript should be prepared using 11 point Times New Roman and Turkish font.
3. Manuscripts should be justified
4. References should be written below the tables and figures.
5. Character size must be 10 points
6. Reference should be written in bold.

equations

1. The sequence number to be given to the equations should be placed in parentheses on the right of the page.

AUTHOR GUIDELINES

2. Mathematical and statistical symbols should be prepared with the Microsoft Office equation editor or a similar equation editor.

Shapes and Graphics

1. Figures and Graphics should be titled and numbered.
2. Headings should be placed below figures and graphics and should be centered in the text.
3. The graphics must not be the output of a computer software program, they must be in the form of drawings or drawings and must not exceed the margin settings.

REFERENCES

1. Bibliography should start from a New Page.
2. In the bibliography, the paragraph structure should be chosen as "hanging".
3. If there are many references by the same author in the bibliography, the sources should be listed in order from oldest to newest.
4. The bibliography should be arranged alphabetically according to the surnames of the authors.
5. Only the works used in the article should be included in the bibliography.
6. References not included in the text should not be included in the bibliography.
7. The bibliography should be prepared in accordance with the examples specified.

Paragraph Structure

1. Paragraphs should be justified.
2. Right and spl indents should be 0 (zero) cm and hanging 1 cm.
3. Spacing should be 6 pt before and after, single line spacing.

Page structure

1. Margins should be 4.5 cm from all directions.
2. The gutter should be given from the left.

• Articles are sent in A4 paper size and in MS Word program through Dergipark. The main text should be prepared using Times New Roman font.

* All publication rights of the articles accepted and published in the journal, in written and electronic media, belong to the Journal of Finance Studies.

* All communication regarding the article submission and evaluation processes is carried out via the e-mail system. No information is given over the phone.

ETİK İLKELER ve YAYIN POLİTİKASI

Dergimiz 2015 yılında yayın hayatına başlamıştır.

Değerli araştırmacılarımız, dergimize makale göndermeden önce, makale yazım kılavuzumuzu mutlaka okuyunuz.

Dergimiz 2015 - 2020 dönemlerinde yılda üç sayı olacak şekilde yayın politikası geliştirmiştir. 2021 yılından itibaren yılda iki sayı çıkartılacaktır.

Dergimizin yazın dili Türkçe ve İngilizce'dir. Dergimizde yayınlanan tüm eserlerin sorumluluğu yazarlarımıza aittir.

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

Our journal started its publication life in 2015.

Dear researchers, before submitting an article to our journal, please read our article writing guide.

Our journal has developed a publication policy for three issues per year in the 2015 - 2020 periods. From 2021 onwards, two issues will be issued annually.

The literary language of our journal is Turkish and English. The responsibility of all works published in our journal belongs to our authors.

ÜNİVERSİTE MALİYE EĞİTİMİNİN VERGİ KÜLTÜRÜNE ETKİSİ: SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SBF MALİYE BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ

The Effect of University Finance Education on Tax Culture

Atıf / Citation

Kıracıoğlu, D. (2021). "Üniversite Maliye Eğitiminin Vergi Kültürüne Etkisi: Sakarya Üniversitesi SBF Maliye Bölümü Örneği". *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1-28.

Davut KİRACIOĞLU

Sakarya Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Maliye Anabilim Dalı,
Sakarya/Türkiye
davutkiracioglu@sakarya.edu.tr
Orcid ID:0000-0001-6285-3904

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar
Merkezi, Sakarya/TÜRKİYE

Center for Political, Economic and Social
Research, Sakarya/TURKEY

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

Geliş Tarihi: 05.11.2021

Kabul Tarihi: 23.11.2021

Yayın Tarihi: 31.12.2021

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Üniversite Maliye Eğitiminin Vergi Kültürüne Etkisi: Sakarya Üniversitesi SBF Maliye Bölümü Örneği

Özet

Toplumların vergi kültür düzeyi ile vergi gelirleri arasında doğru orantılı bir ilişkinin olduğu; vergi kültür düzeyi yüksek toplumların vergi karşısında tutum ve davranışlarının olumlu ve vergi gelirlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Devletlerin en önemli finans kaynaklarının başında vergilerin gelmesi, vergilerin düzenli ve sağlıklı toplanmasını son derece önemli hale getirmektedir. Bu anlamda toplumların vergi kültür düzeylerinin yüksek olması vergi gelirlerini olumlu etkileyecektir. Toplumların vergi kültür düzeylerini etkileyen birçok faktör bulunmakta birlikte bunlar içerisinde en önemlilerden biri eğitim faktörüdür. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin maliye konusunda aldıkları eğitimin vergi kültür düzeylerini ne yönde etkilediğini tespit etmek amacıyla sosyal bilimlerde en sık kullanılan yöntemlerden biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler grafik ve tablolar yardımıyla açıklanmıştır. Yapılan çalışma sonunda üniversite maliye eğitiminin öğrencilerin vergi kültür düzeyini olumlu etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Vergi Kültürü, Vergi Algısı, Vergi Uyumu, Eğitim

Abstract

There is a direct proportional relationship between the tax culture level of societies and tax revenues; It can be said that societies with high tax culture have positive attitudes and behaviors towards taxes and higher tax revenues. The fact that taxes are one of the most important financial resources of the states makes the regular and healthy collection of taxes extremely important. In this sense, high tax culture levels of societies will positively affect tax revenues. There are many factors that affect the tax culture levels of societies, and one of the most important among them is the education factor. In this study, the survey method, which is one of the most frequently used methods in social sciences, was used in order to determine how the education of university students in finance affects their tax culture levels. The data obtained are explained with the help of graphs and tables. At the end of the study, it was determined that university finance education positively affected the tax culture level of the students.

Keywords: Culture, Tax Culture, Tax Perception, Tax Compliance, Educatio

Giriş

Devletlerin en önemli kamusal gelir kaynaklarının başında vergiler gelmektedir. Toplumdaki kişilerin vergiye karşı bakışının olumlu olabilmesi, vergi gayretlerinin yüksek olması ve vergi otoritesinin uygulayacağı vergi politikalarının başarıya ulaşmasında kişilerin vergi kùltür düzeylerinin yüksekliği önem arz etmektedir. Vergi kùltürünün oluşmasında özellikle bu alanda verilen eğitim kullanılan yollardan bir tanesini oluşurmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının Siyasal Bilgiler Fakùlteleri Maliye bölüm ve programlarında vergi ile ilgili verilen derslerin amaçlarından biri öğrenci kitlesi üzerinde vergi kùltürünün oluşturulmasıdır. Öğrenciler de aldıkları vergi eğitimleri neticesinde bu sonucun oluşması, anayasal bir yükümlülük olan vergi ödevinin kavranmasına ve usulüne uygun gerçekteşmesine katkı sağlayabilmektedir.

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin vergi kùltür düzeyinin maliye eğitimi ile birlikte ne düzeyde etkilendiğinin boylamsal bir çalışma ile incelenmesidir. Araştırmada kapsamında Sakarya Üniversitesi 2020-2021 eğitim döneminde Siyasal Bilgiler Fakùltesi Maliye Bölümü Kamu Maliyesi dersini alan birinci sınıf 189 öğrenciye anket uygulanmıştır.

1. Kùltür

Birden fazla disiplini ilgilendiren kùltür kavramı botanikten sosyal ve beşeri bilimlere kadar birçok alanda farklı tanımları içeren bir sözcùktür (Canbay & Çetin, 2007: 54). Kelime kökeni olarak Latince colere sözcüğünden türetilen cultura kelimesi, anlam olarak toprağın ıslah edilmesi, ürün yetiştirilmesi anlamlarına gelmektedir. Taylor'a göre kùltür "Toplumun bir parçası olan bireyin toplumdaki bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetlerden elde ettiği bütün yeteneklerin birleşimini kapsayan karmaşık bir bütünü" ifade etmektedir (Tylor, 1924: 1). Hofstede ise bir gurubu diğer gruplardan ayıran, zihnin ortak programlanması şeklinde tanımlamaktadır (Hofstede, 1983: 76).

Türkiye'de ise kùltür kavramı Ziya Gökalp tarafından hars kelimesi ile ifade edilmiş ve "Toplumun örf, anane, yazılı ve sözlü edebiyat, iktisadi ve estetik ürünlerin toplamı" olarak ifade edilmiştir (Z. Gökalp, 2013: 19). Mümtaz Turhan ise kùltürü "Bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi kıymetlerin toplamından oluşan bir bütün olarak ifade etmektedir. Toplum içinde her türlü bilgi, alaka, değer ölçüleri ve davranış şekilleri kùltürün içinde yer almaktadır (Turhan, 1994: 35).

Bireyin içinde bulunduğu toplumdaki edindiği gelenek, bilgi, beceri, estetik ve kavrayış tarzını yansıtan kùltür, bireyin içinde bulunduğu toplum tarafından şekillenen yaşam biçimini ifade etmektedir. Bireyin içinde bulunduğu kùltür, düşünüş şeklini, algılama biçimini, inanma ve kabullenme tarzını etkilemektedir. Kısacası kùltür, bireyin davranışlarının sebebidir. Bireyler günlük hayatta karşılaştıkları olaylar karşısında takınacakları tutum ve davranışları kùltürün verili kategorileri içinden seçmektedir (Yılmaz, 2019: 9). Çalışmamızda temel aldığımız kùltür tanımları değerler merkezinde gerçekteşen ve değerlerin şekillendirdiği davranışlara dönüşen zihinsel programlamalar

şeklinde Bireylerin yaşamında sosyal yaşantılarını etkileyen kültür aynı zamanda iktisadi faaliyetlerini de etkilemektedir (Yöney, 2019: 6).

2. Vergi Kültürü

Kültür ve vergi kültürü kavramları aralarındaki etkileşim nedeniyle birbirinden ayrı düşünülemez kavramlardır (Taytak, 2016: 4).Yapılan araştırmalar toplumların vergiyi algılamalarında önemli farklılıklar olduğunu, toplumların kendine has vergi kültürlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Irk, din, dil, tarih, iktisat, coğrafi özellikler gibi birçok faktörün etkisiyle oluşan kültür, vergi konusunda da bir zemin oluşturmaktadır. Kültürün oluşumunu sağlayan bu faktörlerin her toplumda farklı olması nedeniyle her toplumun vergi kültürü de farklı olmaktadır (Tosuner & Demir, 2009: 10).

Mali literatürde vergi kültürü kavramı ilk defa 1926 yılında Franz Meisels tarafından daha sonra 1929 yılında Schumpeter tarafından yazılan “Gelir Vergisinin Ekonomisi ve Sosyolojisi” isimli çalışmada kullanılmıştır (Sinkuniene & Levisauskaite, 2010: 31). Armin Spitaler (1954) vergi kültürünün tanımında Schumpeter’ den etkilenerek; ülke ve toplumların yaşamında geçerli olan sosyal, kültürel, ekonomik, tarihi ve psikolojik faktörlerin vergi sistemini etkilediğini bu durumun vergi kültürüne yansıdığını belirtmiştir (Nerré, 2001: 1-3). VitoTanzi(1999) ise vergi kültürünü, vergi mükelleflerinin sahip olduğu vergi bilinci ile açıklamakta ve vergi kültürünün özünü mükelleflerin vergi ödeme algılarının oluşturduğunu ifade etmektedir. Vergi kültürüne farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Hyun ise, farklı ülkelerde vergi uyumunun değişiklik göstermesinin nedenini vergi kültürü ile ilişkilendirmektedir (Hyun, 2005: 2).

Vergi kültürü ile ilgili literatür incelendiğinde kavrama ilişkin bakış açılarının farklılaştığı görülmektedir. Bazı araştırmacılar vergi kültürünü vergi otoriteleri açısından açıklamaya çalışırken bazı araştırmacılar ise kavramı mükellef odaklı açıklamaya çalışmışlardır. Ancak vergi kültürü kavramı üzerinde tam bir fikir birliği sağlanamamıştır (Nerré, 2001: 13).

Vergi kültürü kavramına ilişkin günümüzün önemli araştırmacılarından biri olan Birger Nerre ise, literatürdeki tüm bu farklı bakış açılarını kapsayan ve yeni bir perspektif sunan bir tanımda bulunarak vergi kültürünü “ Bir ülkede vergi otoritesi ile mükellef ilişkilerinin, ülkede uygulanan vergi uygulamalarının, resmi ve gayri resmi kurumların arasındaki ilişkilerin ve tarihsel olarak ülkenin kültürü içine yerleşmiş diğer etkenlerin birbiri ile etkileşimi olan bir kavram” olarak nitelendirmektedir (Nerré, 2001: 13).

3. Vergi Kültürünü Etkileyen Faktörler

Vergi kültürü nasıl ki mükellefin vergi karşısında tutum ve davranışlarını etkilemekte ise vergi kültürü de bazı faktörlerden etkilenmektedir (Taytak, 2016). Vergi kültürünün toplum içindeki tüm aktörlerin sürece dahil olması ile birlikte sürekli değişen ve gelişen dinamik bir süreci ifade etmesi, bu süreçte en önemli unsurlar olan mükellef ve vergi otoritesi arasında da etkileşimi beraberinde getirmektedir (Bakırtaş, 2016: 74). Mükellef

ve vergi otoritesi arasında gerçekleşen bu etkileşim ise büyük lde ülkede vergi kültürünü oluşturmaktadır.

Bu anlamda ülkenin vergi kültürünü etkileyen faktörler mükellef ve vergi otoritesi olmak üzere iki başlıkta incelenecek ve daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilen sonuçlar kapsamında söz konusu faktörlerin vergi kültürüne etkisine değinilecektir.

3.1. Vergi Kültürü Oluşumunu Etkileyen Mükellefe İlişkin Faktörler

Bir ülkede vergi kültürü oluşumunu etkileyen temel faktörden bir tanesi vergi mükellefidir (Canbay & etin, 2007: 60). Mükellefin vergi karşısında algı ve bakışı, tutum ve davranışları vergi kültüründen etkilenirken aynı zamanda mükellefin vergi karşısındaki davranışları da vergi kültürünü etkilemektedir. Bu anlamda mükellef vergiyi algılama tarzı, vergi bilinci, vergi ahlakı, üzerindeki vergi yükü, devlete bağlılığı ve vatandaşlık bilinci, siyasal iktidarı benimseme durumu, diğer mükellefler hakkındaki düşünceleri, kamu hizmetlerinin etkinliği ve kendi tercihlerine uyumluluğu, kamu harcamalarını ve kayıt dışı ekonomiyi algılama şekli ile vergi kültürünün oluşumuna etki etmektedir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden biri vergiyi nasıl algıladığıdır. Vergiyi doğru şekilde algılayan mükellef vergi gelirlerinde artışa, daha fazla kamu hizmeti sunulmasına ve daha sağlam bir ekonomik yapının inşa edilmesine katkı sağlayacaktır(Sağbaş & Başoğlu, 2005: 126).Vergi algısı yüksek bireylerden oluşan bir toplumda vergi kültürü düzeyi de yükselecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri vergi bilincidir. Vergi bilinci yüksek mükellef vergilemenin amacına ulaşmasında son derece önemlidir. Vergi bilinci yüksek mükellef vergi verme konusunda istekli olarak vergilerin kendisine ne şekilde döneceğinin farkında olarak vergi verme konusunda istekli olacaktır (Organ & Yegen, 2013: 243). Vergi bilinci yüksek bireylerden oluşan bir toplumda vergi kültürü düzeyi de yükselecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri vergi ahlakıdır. Vergi ahlakı yüksek bireyler vergi ödeme konusunda herhangi bir dış baskı olmadan kendi isteğiyle gönüllü olacaklardır (Torgler, B., & Murphy, 2004: 4). Vergi ahlakı yüksek bireylerden oluşan bir toplumda vergi kültürü düzeyi de yükselecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri vergi yüküdür. Vergi yükünün arttığı ve vergi baskısının yoğun hissedildiği bir ortamda bireylerin vergi davranışları olumsuz etkilenecektir (şen & Sağbaş, 2017: 293). Vergi yükünün yüksek hissedildiği bireylerden oluşan bir toplumda vergi kültürü düzeyi de olumsuz etkilenecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri devlet ile ilgili görüşleri ve vatandaşlık bilincidir. Mükellef devleti değerlendirirken, devlete yüklediği anlam ve yaratmış olduğu devlet imajının bir sonucu olarak vergi vermenin gerekli veya gereksiz olduğuna karar vermektedir (ataloluk, 2008: 219). Devlete bağlı ve vatandaşlık

bilincinin yüksek olduğu bireylerden oluşan bir toplumda vergi kültür düzeyi de yükselecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri siyasal iktidarı benimseme durumudur. Demokratik yönetimlerde seçimle işbaşına gelen siyasi partiler vergi ile ilgili düzenlemelerde yapmaktadır. Yapılan düzenlemeler bazı vatandaşlar tarafından olumlu karşılanırken bazıları tarafından olumsuz değerlendirilebilmektedir. Vatandaşların vergisel düzenlemelere olan yaklaşımlarının olumlu veya olumsuz olmasında siyasal iktidarı destekleyip desteklememeleri etkili olmaktadır. İktidarı destekleyen vatandaşların vergi düzenlemelerine tepkileri belirli bir noktaya kadar olumlu olurken, iktidarı desteklemeyen kişiler iktidarın kendisini temsil etmediği düşüncesinden hareket etmektedirler (Şenyüz, 1995: 39). Siyasal iktidarın benimsendiği ve demokrasinin geliştiği toplumlarda vergi kültür düzeyi de yükselecektir.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri kamu gelirlerinin etkin kullanımınıdır. Vatandaşlar kamunun sunmuş olduğu hizmetlerin sunulması esnasında etkinliği, israfı ve savurganlığı dikkate almaktadırlar. Eğer ödenen vergilerin uygulayıcılar tarafından doğru ve etkin kullanmadığını algıarlarsa, vergilemenin sonraki süreçlerinde vergiye karşı tutum ve davranışları olumsuz etkilenecektir (Aktan & Çoban, 2006: 144). Bu durum vergi kültürünün olumsuz etkilenmesine neden olacaktır.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri kamu hizmetlerinin mükellef tercihlerine uyumluluğudur. Kamu hizmetlerinin yükümlü tercihleri ile uyumluluğu ile kastedilen, mükelleflerin beklediği kamu hizmetlerinin yeterli miktarda üretilmesini ifade etmektedir. Örneğin, düşük gelir düzeyine sahip bir yükümlü ödediği vergi ile ihtiyacı olan sağlık, eğitim, altyapı yatırımlarının finanse edildiğine inanırsa, vergiye karşı daha olumlu bir tavır içerisine girmesi beklenebilir. Diğer yandan devletin vatandaşların destek vermediği veya gereksiz bulduğu bir kamu hizmetini üretmesi durumunda yükümlüler, vergilerin boşa gittiğini düşünecek ve vergiye karşı davranışları olumsuz etkilenecektir (Şenyüz, 1995: 41). Bu durum vergi kültürünün olumsuz etkilenmesine neden olacaktır.

Mükellefin vergi kültürüne etki eden faktörlerden bir diğeri ülkede kayıt dışı ekonominin durumudur. Ülkede artan kayıt dışı ekonomi, kayıt içinde kalan diğer bireylerin vergi yükünü arttırırken vergi gelirlerinin de azalmasına neden olmaktadır (Şen & Sağbaş, 2017: 179). Ülkede artan kayıt dışı ekonomi mükelleflerin vergi karşısında davranışlarını olumsuz etkileyecektir. Bu durum vergi kültürünün olumsuz etkilenmesine neden olacaktır.

3.2. Vergi Kültürü Oluşumunu Etkileyen Vergi Otoritesine İlişkin Faktörler

Bir ülkede vergi kültürü oluşumunu etkileyen temel faktörden bir diğeri vergi otoritesidir. Vergi otoritesi ile anlatılmak istenen geniş anlamda devlet idaresidir (Canbay & Çetin, 2007: 59). Vergi otoritesinin almış olduğu karar ve uygulamalar ülkenin vergi kültürüne farklı düzeylerde etki etmektedir. Bu anlamda vergi otoritesi ülkedeki vergi kültürüne; vergi sistemi, vergi adaleti, vergi mevzuatı, vergi suç ve cezaları, vergi istisna ve

muafiyetleri, vergi yönetiminde Şeffaflık ve hesap verilebilirlik, vergi denetimleri ve çıkarılan vergi afları gibi faktörlerle etki etmektedir.

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden biri vergi sistemidir. Vergi sisteminin adil olması mükelleflerin vergi karşısında tutum ve davranışlarını olumlu etkileyecektir. Mükellefler adil olmayan bir vergi dağılımına tabi olduklarını düŐündüklerinde, kendi üzerlerindeki vergi borcunu çeşitli yollarla ödememeye çalıŐırlar. Bu durumda ise toplumda oluşan vergi adaleti algısı ve toplamda vergi kültürü olumsuz etkilenmektedir (ıek, 2006: 67).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri vergi mevzuatının deėiŐtirilme sıklığıdır. Vergi mevzuatının sıklıca değiştirilmesi yeni hükümlerin öğrenilmesini ve bu iŐlemlere alıŐmayı zorunlu kılmaktadır. Mevzuatta sıklıca yapılan deėiŐiklikler vergi tekniğinin karmaŐıklıėına, takibin zorlaŐmasına ve bu sebeple vergilemede güven ilkesinin zarar görmesine neden olmaktadır. Özellikle vergi mevzuatındaki deėiŐiklikleri takip etme olanağına sahip olmayan mükellefler bu durumdan olumsuz etkilenecektir (Şenyüz, 1995: 66).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri vergi suç ve cezalarının etkinliğidir. Mükellef vergi suçu kapsamında bir davranıŐ sergilerken, bununla ilgili fayda ve maliyeti hesaplayarak hareket etmektedir. Mükellefin yapacağı bu fayda maliyet analizinde en önemli belirleyici hiç kuşkusuz vergi suç ve cezaları olmaktadır. Mükellef vergi suçu sonrası sağlayacağı faydayı, yakalanacağında karŐılaŐacaėı yaptırımla karşılaştırarak tercihini yapacaktır. Bu durumda mükellefin vergi suçu sayılan davranışları ortaya koyma derecesi, vergi cezalarının caydırıcılığına bağlıdır (Aktan & oban, 2006: 146). Vergi cezalarının caydırıcı olması yanında, bu cezaların idare tarafından ısrarla ve etkili bir Şekilde uygulanması çok önemlidir. Mükellefler vergi kaçıranların yakalanmadığını, yakalananların caydırıcı bir Şekilde cezalandırılmadığını veya cezalandırılanların belli aralıklarla çıkarılan vergi afları ile cezalarının kaldırıldığına Őahit olduğunda vergi ödeme konusundaki motivasyonları düŐecek ve toplamda vergi kültürü olumsuz etkilenecektir (İ. C. Demir, 2008: 89).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri vergi istisna ve muafiyetleridir. Vergi karşısında dezavantajlı grupların vergi ödeme gücüne ulaŐmasında ve vergi adaletinin sağlanması bir araç olarak kullanılabilen istisna ve muafiyetler, bazı mükelleflerin daha az vergi demelerine neden olduğu için eleŐtirilmektedir (Edizdoğan et al., 2013: 257). Ayrıca istisna ve muafiyetler vergi gelirlerinde azalmaya yol aarak vergilemede genellik ve yatay eŐitlik ilkelerine zarar vermektedir. (Kırbaş, 2015: 103).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri devlet yönetiminde Şeffaflık ve hesap verilebilirliktir. Őeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışı mükellef ve devlet arasındaki mesafeyi kalkmasına, kamu hizmetlerinin kalitesinin artmasına ve mükellefin devlete güvenmesini sağlamaktadır (Kalkan & Alparslan, 2009: 25). Demokratik yönetimlerde denetim mekanizması olarak da görülen Şeffaflık ve hesap

verilebilirlik, vatandaş ve devlet arasında güvenin tesis edilmesine katkı sağlamaktadır (Gül, 2008: 73).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri vergi denetimlerinin etkinliğidir. Ülkede yürürlükte olan vergi kanunları ne kadar kusursuz, vergi idaresinin işleyişi ne kadar sorunsuz dahi olsa vergi denetiminin yetersizliği zaman içinde vergi sisteminin bozulmasına neden olacaktır. Mükelleflerin her an denetleneceği beklentisi içinde olması vergi kültürü açısından oldukça önemlidir (Beşel, 2017: 82-83). Diğer yandan vergi denetimleri vergi tahsilatının artmasına, vergi potansiyeline ulaşılmasına, ekonomik, sosyal ve siyasi sorunların oluşmasına neden olan vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesine, vergi adaletinin sağlanmasına, vergi tabanının genişletilmesine olumlu etki yapmaktadır (Daştan, 2011: 182).

Vergi otoritesinin vergi kültürüne etki eden faktörlerinden bir diğeri sık çıkarılan vergi aflarıdır. Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşundan 2018 yılında çıkarılan vergi affına kadar toplam 36 kez vergi affı çıkarılmıştır (Bilgin, 2021: 209). Ülkemizde bu sıklıkta vergi affının çıkarılması, affın bir gelenek haline gelmesine ve mükelleflerde sürekli bir beklentinin oluşmasına neden olmaktadır. Vergisel yükümlülüğünü tam ve zamanında yerine getiren mükellef vergi aflarını vergi ödevini zamanında yerine getirmeyen kişilere bir ayrıcalık gibi düşünebilmektedir. Afların tekrarlanacağı beklentisi mükelleflerin vergi ödemelerini ertelemelerine, uzun dönemde af bekleyen mükellef tipine dönüşmelerine, vergi uyum ve bilinçlerinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Savaşan, 2006: 51-52).

4. Literatür Araştırması

Bu kısımda vergi kültürü ile ilgili ülkemizde yapılan bazı çalışmalara ve bulgularına yer verilecektir.

Karayılmazlar (2004), Türkiye’de mevcut vergi kültürünün vergi reform sürecini ne yönde etkilediği tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Yapılan çalışmada vergi kültürünün gelişmesini engelleyen en büyük engelin az gelişmişlik olduğunu, vergi kültürü ile ekonomik gelişmişliğin yakından ilgili olduğunu, Türkiye’de mükelleflerin devlete güvenmediğini bu durumun ülkedeki vergi kültürünü olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Mükelleflerin devlete güven duymamasına neden olan faktörlerin ise kayıt dışı ekonomi, vergi kanunlarında sık yapılan istisna ve ayrıcalıkların olduğunu tespit etmiştir.

Isık (2009), vergi kültürünün vergi gelirleri ve ekonomi üzerinde etkilerini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını farklı ülke örnekleri ile karşılaştırarak teorik olarak incelemiştir. Araştırma sonunda ekonomik büyüme ve kültür arasında yakın bir ilişkinin olduğunu, gelişmiş ülkelerde kültürün seviyesinin yüksek gelişmekte olan ülkelerde ise düşük olduğu, kültürle birlikte vergi kültürünün arttığı ve vergi ödeme isteğinin yükseldiği ve vergiye uyumun arttığını tespit etmiştir.

Abdieva et al. (2011), Kırgızistan'da vergi kùltürünü etkileyen psikolojik, ekonomik ve politik faktörleri tespit etmek amacıyla yaptığı çalışma kapsamında başkent Biřkek'te 400 kişiye anket uygulamıştır. Yapılan çalışma sonunda Kırgızistan'da vergi bilincinin yüksek olduğu buna rağmen vergi kùltürünün düşük olduğu, vergi kùltürünü etkileyen en önemli faktörlerin; devlete güven, kamu hizmetlerinin kalitesi, kayıt dışı ekonomi, şeffaflık ve hesap verilebilirlik, vergi mevzuatının karmaşıklığı ve adil bir vergi sistemi olduğunu tespit etmiştir.

Gencel & Kuru (2012), ÷lkede uygulanan vergi politikalarının vergi kùltürüne etkisini tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmalarını teorik olarak incelemişlerdir. Araştırma sonunda vergi kùltürünün vergileme ve vergi verme şeklinde devlet ve mükellef arasında ikili bir ilişki olduğunu, ÷lkede uygulanan vergi politikalarının vergi kùltürünü arttırıcı etkiye sahip olduğunu ancak yeterli gelişmenin henüz sağlanamadığını tespit etmiştir.

Cesur (2013), Türkiye'de Gelir İdaresi Başkanlığının 2006 – 2013 yılları arasında yaptığı yenilik ve uygulamaların vergi kùltürüne etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Çalışma sonunda, Türkiye'de gelir idaresinin çağdaş ÷lke uygulamalarını da dikkate alarak uyguladığı uygulamaların vergi kùltürünü olumlu etkilediği, yıllar içinde tahakkuk eden vergi gelirlerini ve vergi tahsilini arttırdığını tespit etmiştir.

Bakırtaş (2014), vergi kùltürünün ekonomik gelişmeye etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını Türkiye ve AB üyesi ÷lkeler ile karşılaştırarak teorik olarak incelemiştir. Araştırma sonunda vergi kùltürünün ÷lkenin önemli bir ekonomik kurumu olduğunu, vergi kùltürü ile ekonomik gelişme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Cesur & Çelikkaya (2014), Türkiye'de gelir idaresinin yapılandırılma faaliyetlerinin vergi kùltürüne etkisini tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmalarını teorik olarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda Gelir İdaresi Başkanlığının 2006 yılından itibaren hayata geçirdiği düzenlemelerin ÷lkenin vergi kùltürüne olumlu katkı sağladığını belirlemişlerdir.

Özdemir (2015), mali sosyolojinin vergi kùltürüne etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını OECD ÷lkeleri ile karşılaştırarak teorik olarak incelemiştir. Çalışma sonunda Türkiye'de dolaylı vergilerin ve kayıt dışılığın OECD ÷lkeleri ortalamasından yüksek, vergi ahlakının ise OECD ortalamasından düşük olduğunu, Türkiye'de adaletsiz bir vergi sistemi algısı olduğu ve vergi kùltürünün yeterince olduğunu tespit etmiştir.

Taytak (2016), vergi kùltürünü etkileyen demografik faktörlerin vergiye karşı tutum ve davranışları ne yönde etkileyeceğini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada Uřak ilinde 436 vergi mükellefine anket uygulamıştır. Araştırma sonucunda mükelleflerin vergi mevzuatını karışık bulduğunu, vergi çeşitliliğinin mükellef davranışlarını olumsuz etkilediğini, evli kişilerin bekarlara, 35 yaş üzeri olanların diğerlerine oranla vergiye karşı tutumlarının daha yüksek olduğunu, eğitim seviyesi arttıka vergiye karşı tutumun arttığı, düşük gelirlilerin vergiye karşı tutumun diğerlerine göre yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Bakırtaş (2016), vergi kültürünün ekonomik büyüme ve vergi gelirlerine etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Araştırma sonunda ekonomik olarak gelişmişliğin sadece iktisadi alanda yapılacak çalışmalarla değil iktisadi alanda tüm aktörleri doğrudan veya dolaylı etkileyen enformel tüm kurumları da dikkate alarak yapılması ile sağlanabileceği, toplumdaki vergi kültürünün artması ile vergi bilinci, vergi uyumu ve vergi ödeme istekliliğinin olumlu yönde etkileneceği, tüm bu durumların vergi gelirlerinde artışa neden olacağını tespit etmiştir.

Özkan (2017), Türkiye’de eğitimin vergi kültür ve ahlakına etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışma kapsamında ilkokuldan başlayarak liseye kadar eğitim sistemi içinde vergi ile ilgili materyalleri teorik olarak incelemiştir. Yapılan çalışma sonunda ülkemizde vergi ahlakı ve vergi bilincinin yeteri kadar gelişmediği, bu konuda eğitim mevzuatımızda yer alan vergi kavramlarının öğrencilerin vergi kavramını ve algısını tam olarak kavrayamamalarına neden olduğunu belirlemiştir.

H. İ. Demir (2018a), ülkelerin milli kültürünün vergi kültürleri üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda, bireylerin vergi karşısında tutum ve davranışlarını belirleyen en önemli faktörlerden birinin milli kültür olduğunu tespit etmiştir.

H. İ. Demir (2018b), ilk Türk devletlerinden günümüze Türk tarihinde vergi uygulamalarının vergi kültürüne etkisini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda Türklerin Orta Asya’dan itibaren ticari faaliyetlerin içinde olduğu, tarihin her döneminde ekonomi ve vergi gelirleri içinde önemli paya sahip olan ticaret, batılı devletlerin yeni ticaret yolları bulması ve buhar gücünü deniz taşımacılığında kullanması ile Türklerin ekonomi ve vergi hayatında ciddi sarsıntılara neden olduğunu tespit etmiştir.

Öztürk (2019), Türkiye’de vergi kültürünün ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını 1975-2016 yılları arası vergi geliri ve ekonomik büyüme verilerini kullanarak teorik olarak incelemiştir. Araştırma sonunda ülkede vergi kültürü ile ekonomik büyüme arasında yakın bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Yılmaz (2019), Türk vergi kültürünün vergileme sürecinde nasıl inşa edildiğini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Araştırma sonunda vergi kültürünü inşa eden dört unsurun vergi konusunda sahip olunan tarihsel geçmiş, vergi otoritesi, vergi mükellefi ve muhasebe meslek mensupları olduğunu bu unsurların her birinin vergi kültürüne farklı düzeyde katkı sağladığını tespit etmiştir.

Yöney (2019), Türkiye’de vergi kültürüne etki eden faktörleri tespit etmek amacıyla yaptığı çalışma kapsamında ülke genelinde farklı yaş ve meslek gurubundan 1046 kişiyle anket uygulamıştır. Araştırma sonunda ülkede mükelleflerin olumsuz bir vergi kültürüne sahip olduğunu bu olumsuzluğun davranışlara yansıdığı, vergi ödeme kültürünün fırsat bulduğunda vergi kaçırma üzerine kurulduğunu, vergi yükü ve vergi adaletsizliğinin, kamu harcamaları ile ilgili mükelleflerin yeterince bilgi sahibi olmamasının, başkalarına ve devlete güvenin vergi kültürüne etki eden faktörler olduğunu tespit etmiştir.

Özer (2020), Danimarka ve Türkiye’de vergi kültürünü etkileyen faktörleri tespit etmek ve iki ülke verilerini karşılaştırmayı amaçladığı çalışmasını teorik olarak incelemiştir. Yapılan çalışma sonunda Danimarka’nın vergi kültür endeksinin Türkiye’den bir buçuk kat fazla olduğunu belirlemiştir.

5. Üniversite Öğrencilerinin Vergi Kültür Düzeyine Maliye Eğitimi Etkisinin Boylamsal Analizi: Sakarya Üniversitesi Örneği

5.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin vergi kültür düzeyinin maliye eğitimi ile birlikte ne düzeyde etkilendiğinin boylamsal bir çalışma ile incelenmesidir.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Yükseköğretim kurumlarında verilen maliye eğitiminin öğrencilerin vergi kültürlerini ne yönde etkilediğinin tespitine yönelik yapılan bu çalışmada sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket formunda öğrencilerin vergi kültür düzeyini ortaya çıkaracak nitelikte sorulara yer verilmiştir. Anket formunda ayrıca katılımcıların demografik özelliklerini belirleyecek sorular da yer almaktadır. Anket formu öğrencilere maliye eğitiminin başlangıcında ve sonunda olmak üzere iki defa uygulanmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

5.3. Araştırmanın Ana Kütlesi ve Örnek Kütlesi

Çalışmanın ana kütlesini Türkiye geneli Üniversitelerin Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümlerinde Kamu Maliyesi dersini alan birinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Kaynakların kısıtlı olması nedeniyle ana kütlenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığı için ana kütleyi temsil edecek öğrenciler arasından olasılık hesabına dayanmayan örnekleme tekniklerinden «kolayda örnekleme» yöntemi ile örnek kitle oluşturulmuştur. Ana kütlenin tamamına ulaşmanın kısıtlı zaman ve yüksek maliyet nedeniyle mümkün olmadığı durumlarda deneklerin araştırmacı tarafından seçildiği bir yöntem olan kolayda örnekleme sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır. Çalışmanın örnek kütlesini oluşturan 2020-2021 eğitim döneminde Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü Kamu Maliyesi dersini alan birinci sınıf 189 öğrenciye anket uygulanmıştır.

5.4. Anket Sonuçları

5.4.1. Demografik Göstergeler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	95	50,3
	Erkek	94	49,7
Yaş	20 ve 20’den küçük	156	82,6
	21-24 arası	28	14,9
	25 ve üstü	5	2,5
Öğrenim Türü	1.öğretim	101	53,4
	2.öğretim	88	46,6

Tablodaki verilere göre anket katılanların % 50,3'lük kısmının kadın, % 49,7'lik kısmının ise erkek olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımının birbirine çok yakın ve eşit olduğu söylenebilir.

Ankete katılan öğrencilerin yaş dağılımına bakıldığında % 82,6'lık kısmının 20-20'den küçük olduğu, % 14,9'luk kısmının 21-24 yaş arası olduğu, % 2,5'luk kısmının ise 25 üstü olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin yaş dağılımında 20 yaş altının büyük bir çoğunluğu oluşturduğu söylenebilir.

Anket katılan öğrencilerin öğrenim türlerine göre dağılımları % 53,4'lük kısmının 1.öğretim, % 46,6'lık kısmının ise 2.öğretim olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle 1.öğretim öğrencileri oranının daha fazla olduğu söylenebilir.

5.4.2. Öğrencilerin Vergi Kültürüne Etki Eden Kavramları Bilme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Bu bölümde öğrencilerin vergi kültürüne etki eden kavramları bilme düzeylerinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırması yapılacaktır. Bu soru grubunda kavramlar 5 alt başlıkta toplanmıştır. Bunlar sırasıyla; Mükellefin Vergiye Bakışı-Vergiye Algılayışı, Mükellefin Vergiye Karşı Tutum-Davranışları, Vergi Otoritesine İlişkin Mevzuat-İdari Yapı, Vergi Otoritesi Uygulamaları ve Vergi Türleridir.

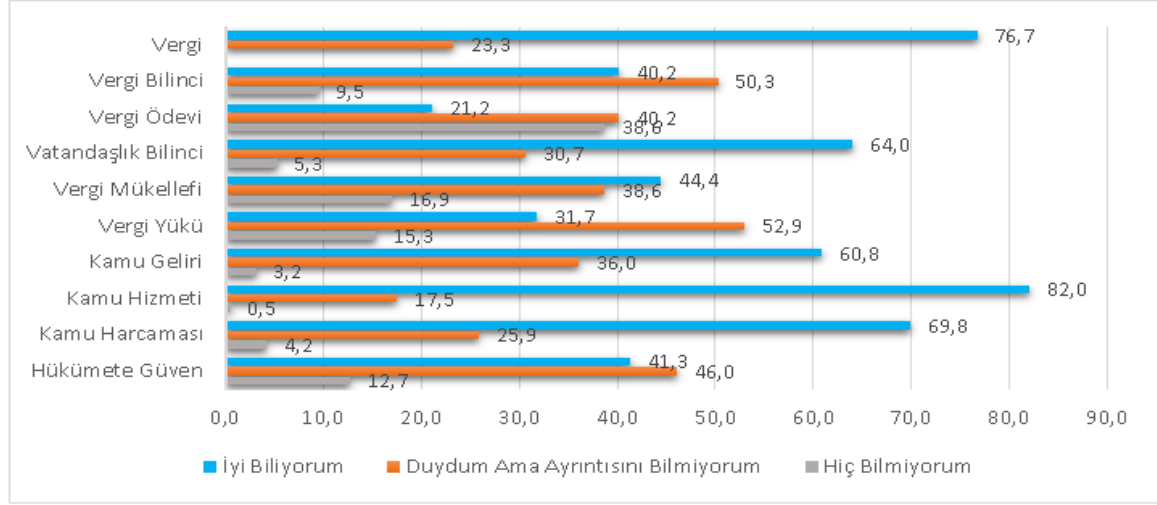
Üniversite öğrencilerinin maliye eğitimi almadan önce ankete verdikleri yanıtlarla maliye eğitimi aldıktan sonra verdikleri yanıtların karşılaştırılması aşağıdaki gibidir.

5.4.2.1. Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Bilme Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi algısı ve vergiye bakışına dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırıldığı bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Vergi, Vergi Bilinci, Vergi Ödevi, Vatandaşlık Bilinci, Vergi Mükellefi, Vergi Yükü, Kamu Geliri, Kamu Hizmeti, Kamu Harcaması, Hükümete Güven şeklindedir.

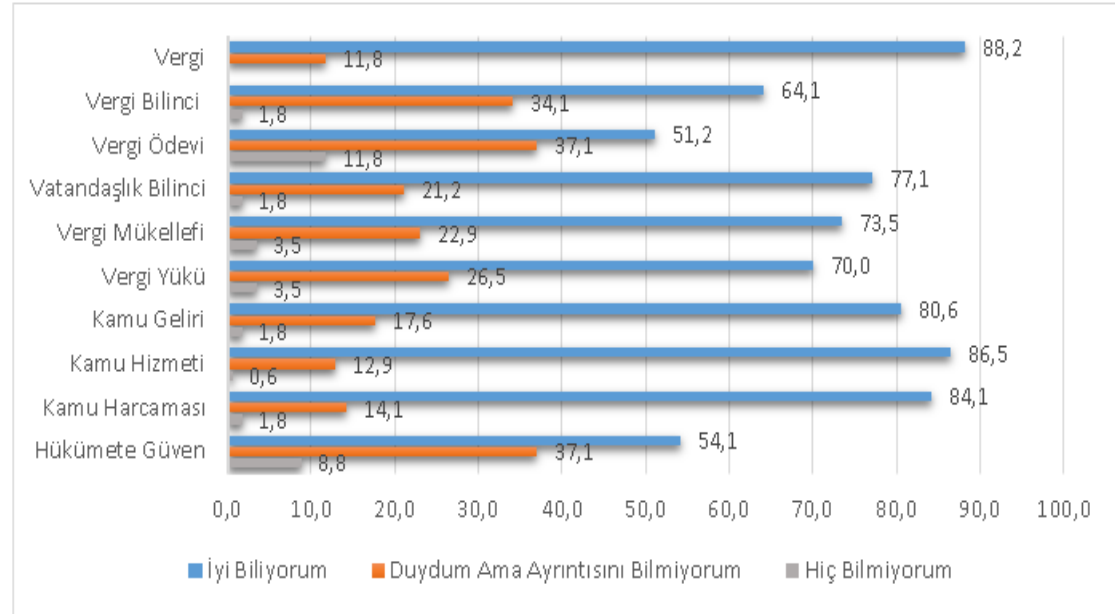
Öğrencilerin Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 1: Maliye Eğitiminin Önce Vergiyi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 2: Maliye Eğitiminin Sonra Vergiyi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “İyi Biliyorum” oranlarının arttığı, “Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum” ve “Hiç Bilmiyorum” oranlarının önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

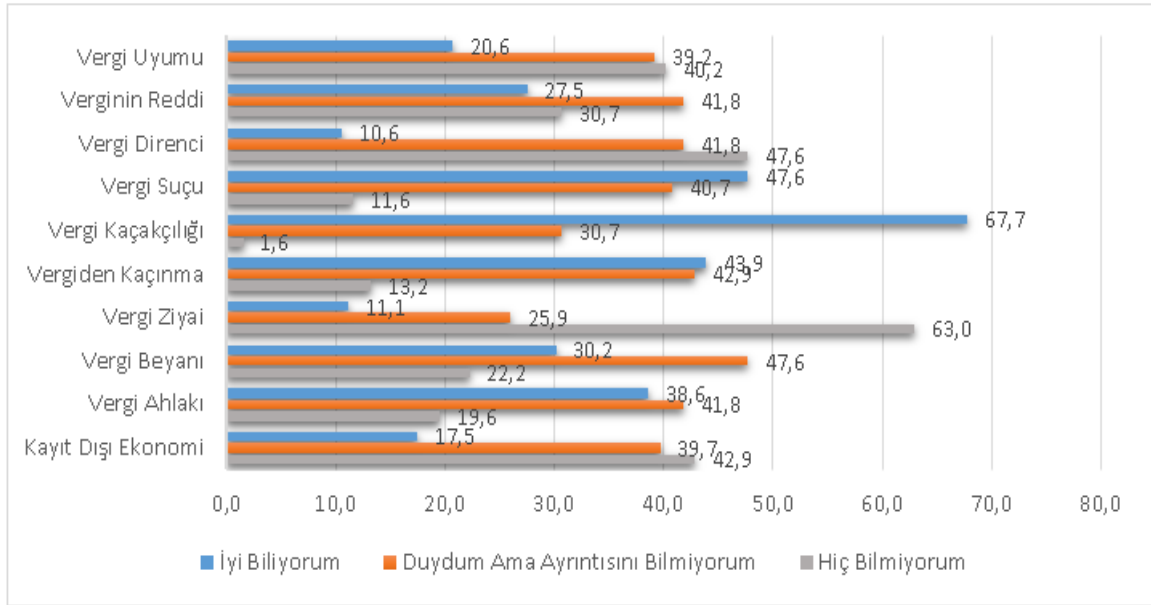
5.4.2.2. Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlara Dair Kavramları Bilme Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergiye karşı takınılan tutum ve davranışlara dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırıldığı bu bölümde öğrencilere

yöneltilen kavramlar; Vergi Uyumu, Verginin Reddi, Vergi Direnci, Vergi Suçu, Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma, Vergi Ziyai, Vergi Beyanı, Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi şeklindedir.

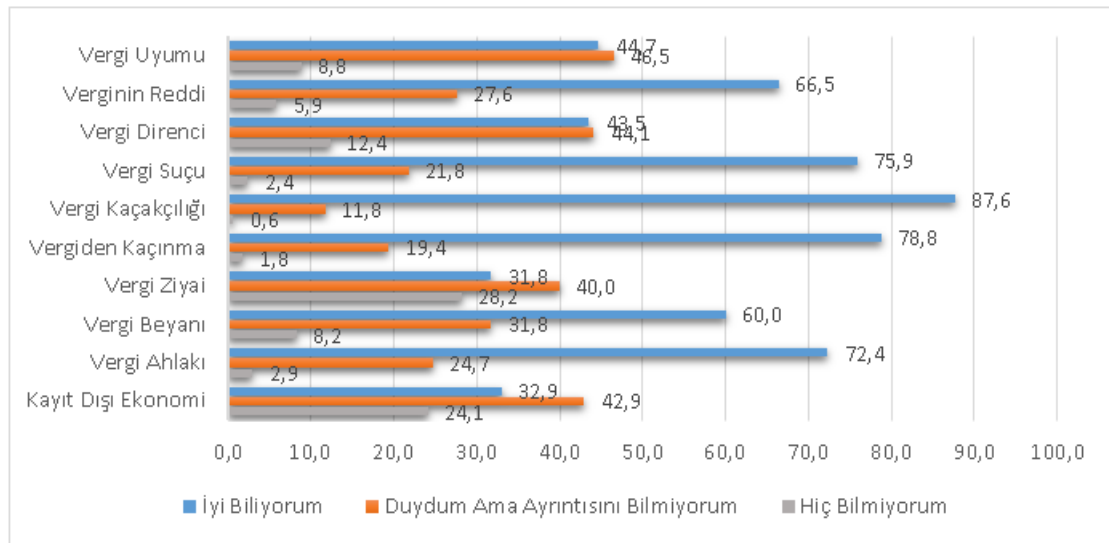
Öğrencilerin Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlara Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 3: Maliye Eğitiminden Önce Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlara Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Öğrencilerin Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlara Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 4: Maliye Eğitiminden Sonra Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlara Dair Kavramları Bilme Düzeyi

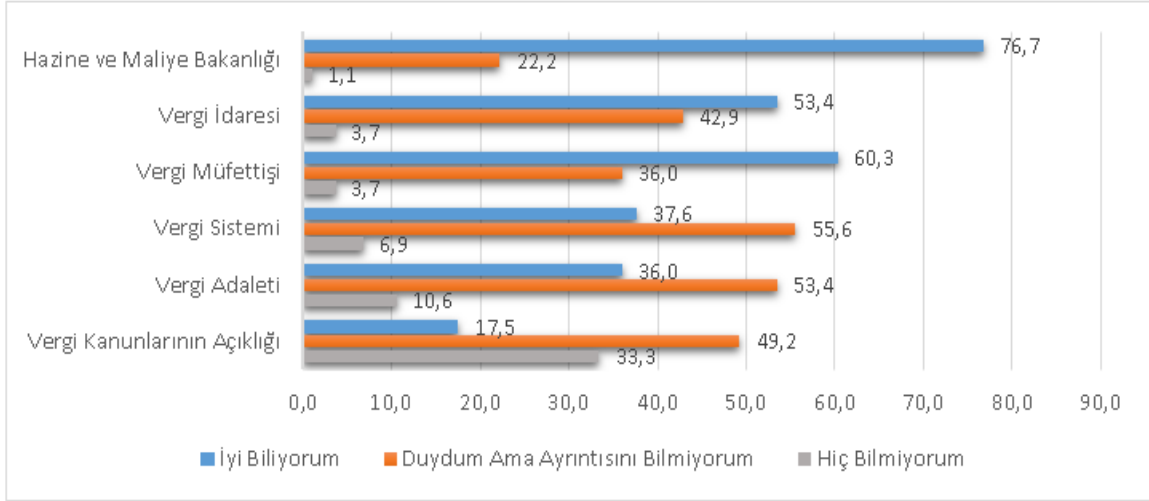
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “İyi Biliyorum” oranlarının arttığı, “Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum” ve “Hiç Bilmiyorum” oranlarının önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.2.3. Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair Kavramları Bilme Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi otoritesi, mevzuat ve idari yapıya dair kavramları bilme düzeylerinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırıldığı bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Hazine ve Maliye Bakanlığı, Vergi İdaresi, Vergi Müfettişi, Vergi Sistemi, Vergi Adaleti, Vergi Kanunlarının Açıklığı şeklindedir.

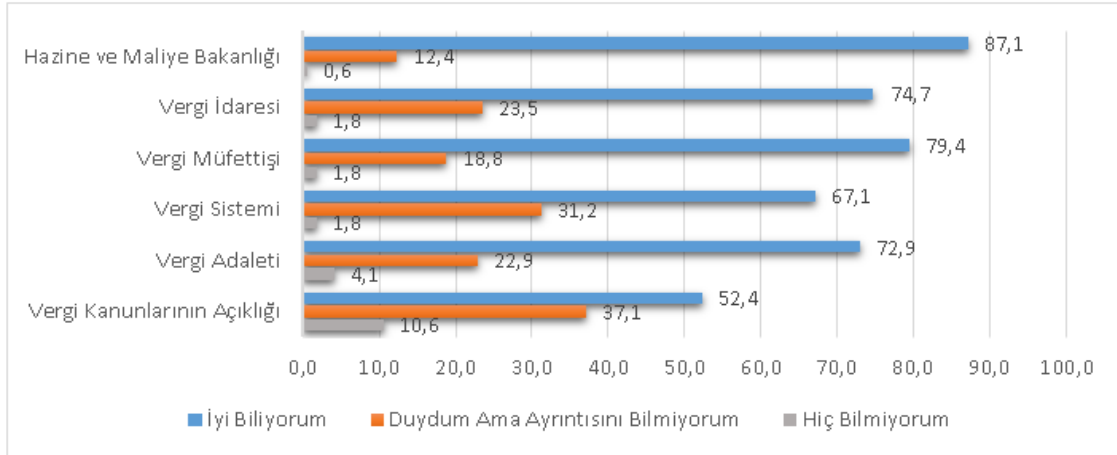
Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 5: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Otoritesi, Vergi Mevzuatı ve Vergi İdaresine Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 6: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Otoritesi, Vergi Mevzuatı ve Vergi İdaresine Dair Kavramları Bilme Düzeyi

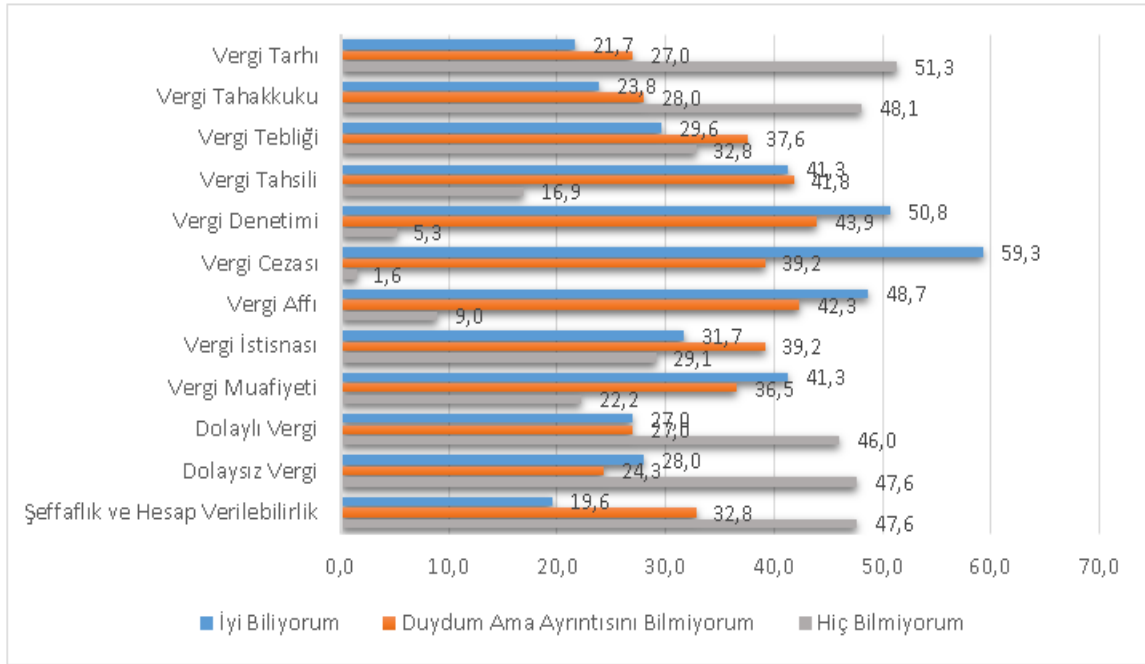
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “İyi Biliyorum” oranlarının arttığı, “Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum” ve “Hiç Bilmiyorum” oranlarının önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.2.4. Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Bilme Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi yönetimi uygulamalarından kaynaklanan faktörlere dair kavramları bilme düzeylerinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırıldığı bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Vergi Tarhı, Vergi Tahakkuku, Vergi Tebliği, Vergi Tahsili, Vergi Denetimi, Vergi Cezası, Vergi Affı, Vergi İstisnası, Vergi Muafiyeti, Dolaylı Vergi, Dolaysız Vergi, Şeffaflık ve Hesap Verilebilirlik şeklindedir.

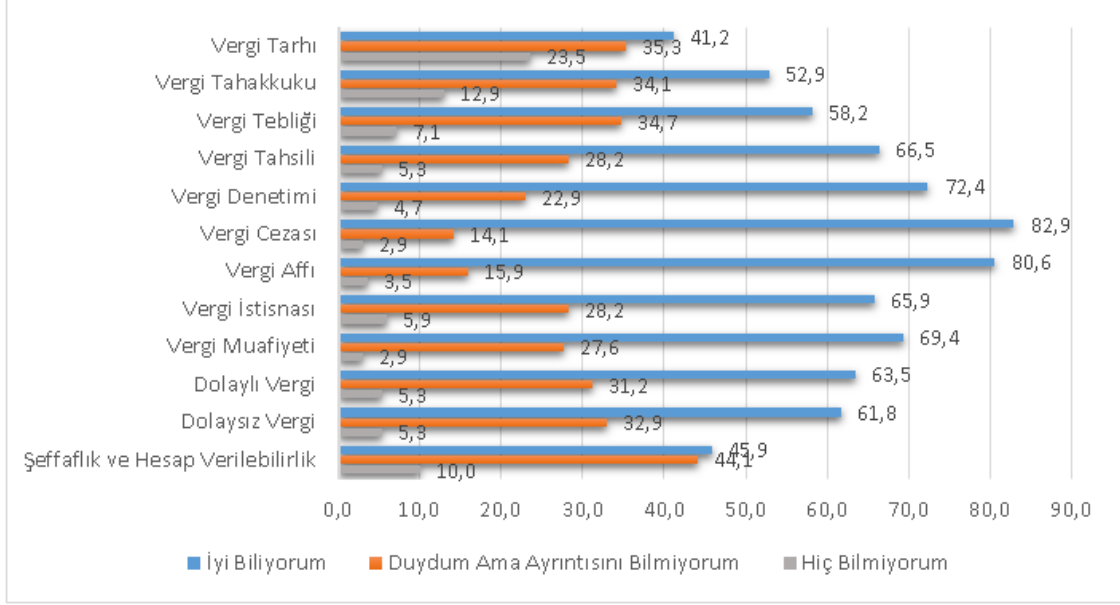
Öğrencilerin Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 7: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 8: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Bilme Düzeyi

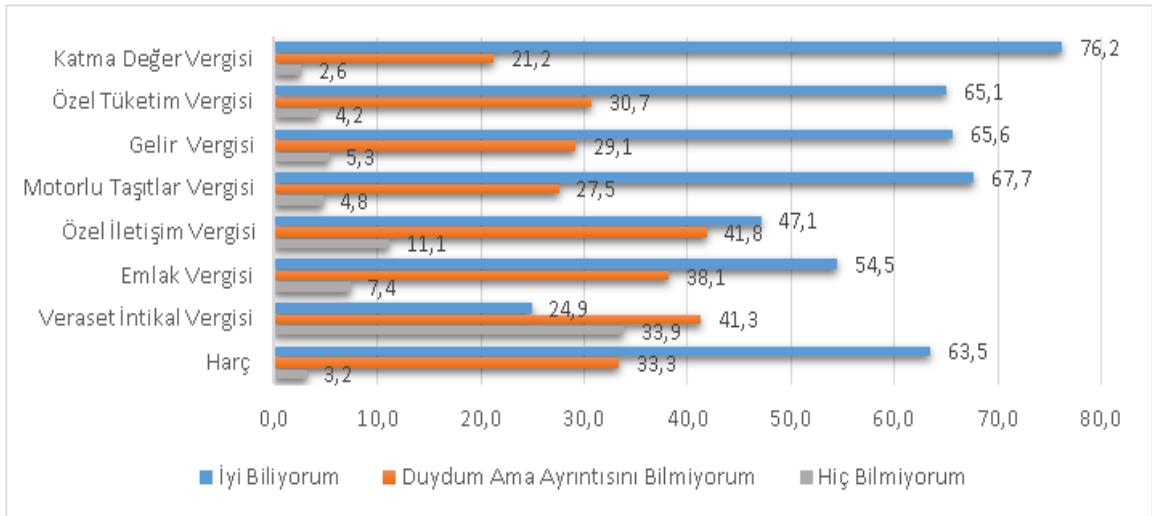
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “İyi Biliyorum” Oranlarının Arttığı, “Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum” Ve “Hiç Bilmiyorum” oranlarının önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.2.5. Vergi Türlerine Dair Kavramları Bilme Düzeyi Karşılaştırılması

Öğrencilerin vergi türlerine dair kavramları bilme düzeylerinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırıldığı bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Gelir Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Özel İletişim Vergisi, Emlak Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi, Harç şeklindedir.

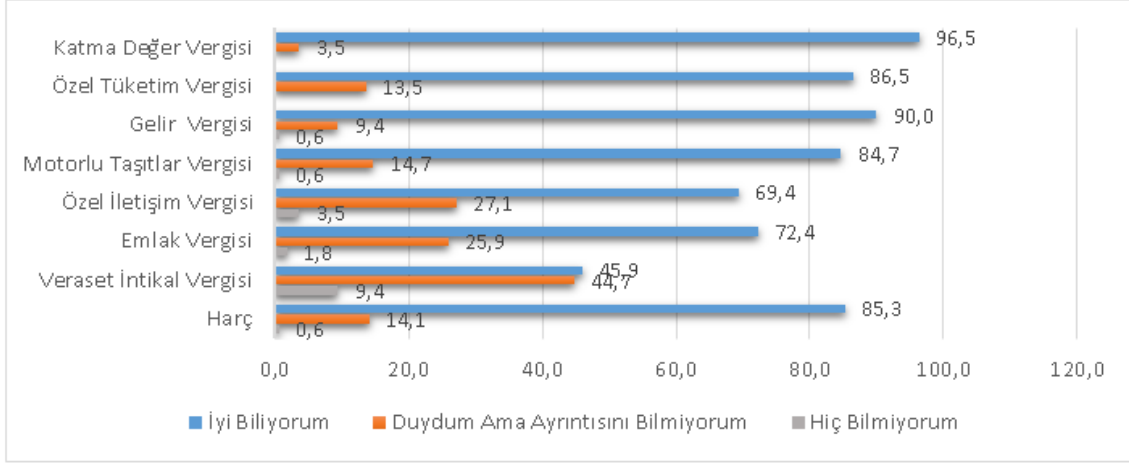
Öğrencilerin Vergi Türlerine Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağdaki gibidir.

Grafik 9: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Türlerine Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Türlerine Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 10: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Türlerine Dair Kavramları Bilme Düzeyi

Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “İyi Biliyorum” oranlarının arttığı, “Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum” ve “Hiç Bilmiyorum” oranlarının önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.3. Kavramları Tanımlama Düzeylerinin Karşılaştırılması

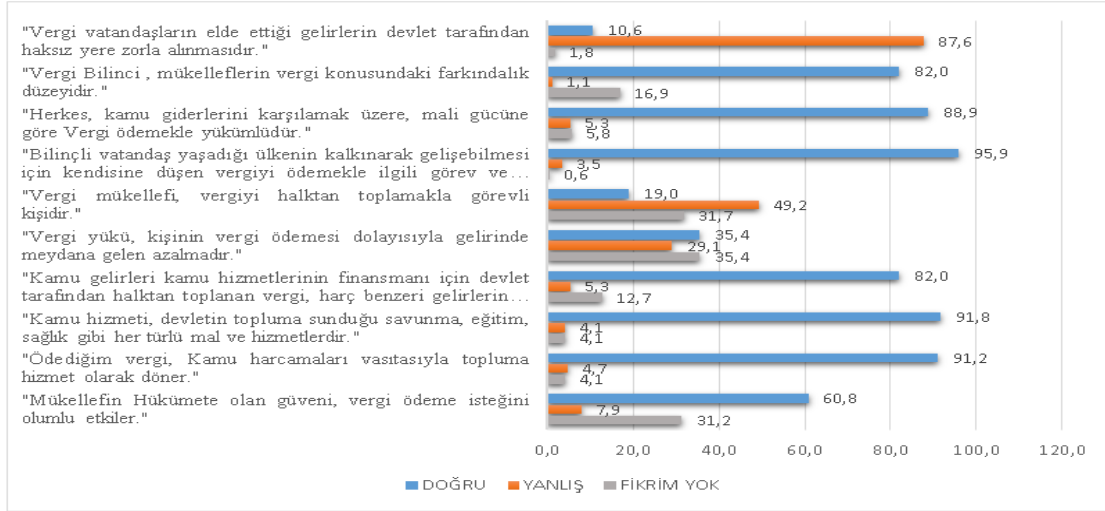
Bu bölümde öğrencilere vergi kültürüne etki eden kavramları tanımlama düzeylerinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırması yapılacaktır. Bu soru grubunda kavramlar 5 alt başlıkta toplanmıştır. Bunlar sırasıyla; Mükellefin Vergiye Bakışı-Vergiye Algılayışı, Mükellefin Vergiye Karşı Tutum-Davranışları, Vergi Otoritesine İlişkin Mevzuat-İdari Yapı, Vergi Otoritesi Uygulamaları ve Vergi Türleridir.

5.4.3.1. Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi algısı ve vergiye bakışına dair kavramları tanımlayabilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılmak istendiği bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Vergi, Vergi Bilinci, Vergi Ödevi, Vatandaşlık Bilinci, Vergi Mükellefi, Vergi Yükü, Kamu Geliri, Kamu Hizmeti, Kamu Harcaması, Hükümete Güven şeklindedir.

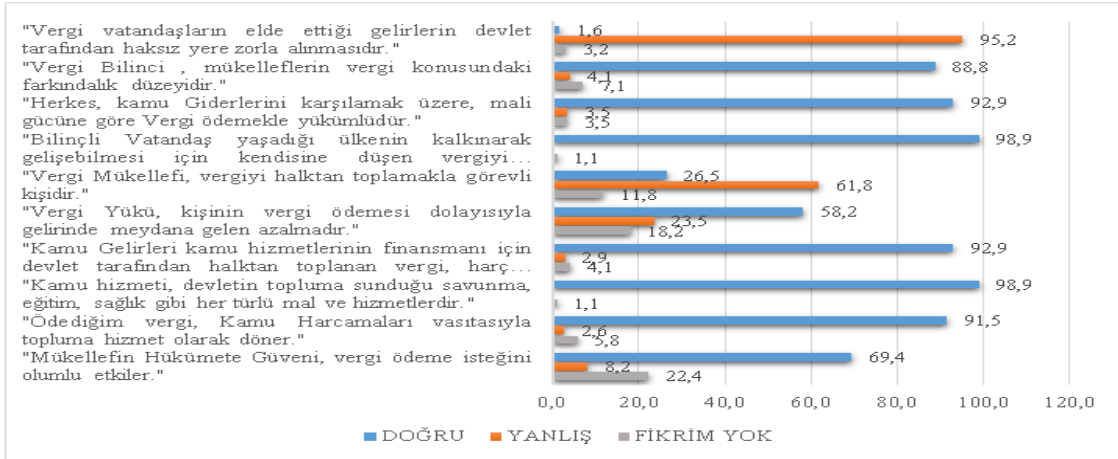
Öğrencilerin Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 11: Maliye Eğitiminden Önce Vergiyi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

ÖĞrencilerin Vergi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 12: Maliye Eğitiminden Sonra Vergiyi Algılayış ve Vergiye Bakışa Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

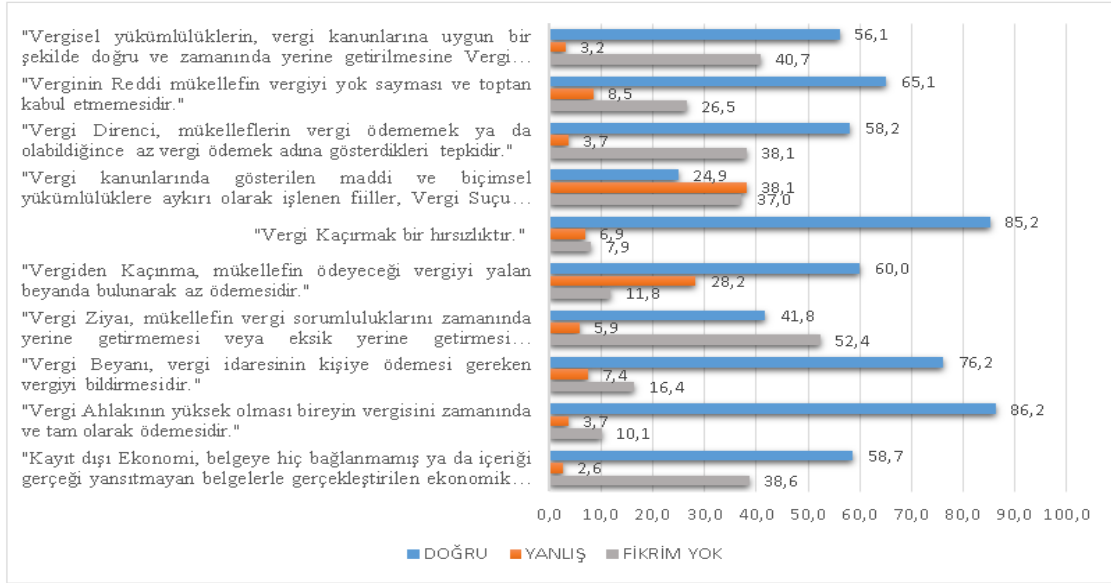
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında "Doğru" tanımlama oranlarının arttığı, "Yanlış" tanımlama ve "Fikrim Yok" oranlarının ise önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.3.2. Vergiye Karşı Takınılan Tutum Ve Davranışlara Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi Karşılaştırması

ÖĞrencilerin vergiye karşı takınılan tutum ve davranışlara dair kavramları tanımlayabilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılmak istendiği bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Vergi Uyumu, Verginin Reddi, Vergi Direnci, Vergi Suçu, Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma, Vergi Ziyayı, Vergi Beyanı, Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi şeklindedir.

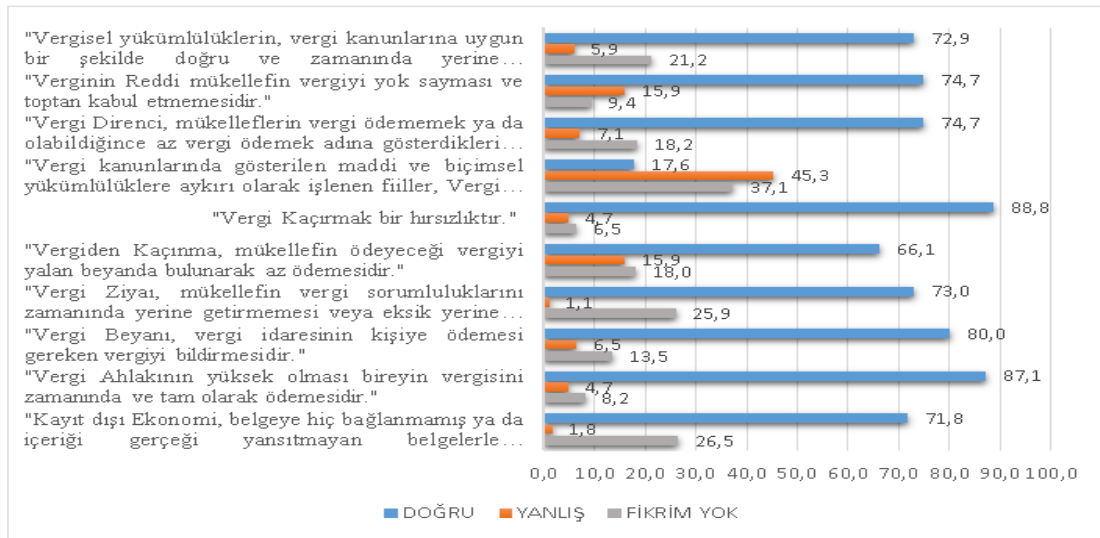
ÖĞrencilerin Vergiye Karşı Takınılan Tutum Ve Davranışlara Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 13: Maliye Eğitiminden Önce Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlara Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

Öğrencilerin Vergiye Karşı Takınılan Tutum Ve Davranışlara Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik14: Maliye Eğitiminden Sonra Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlara Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

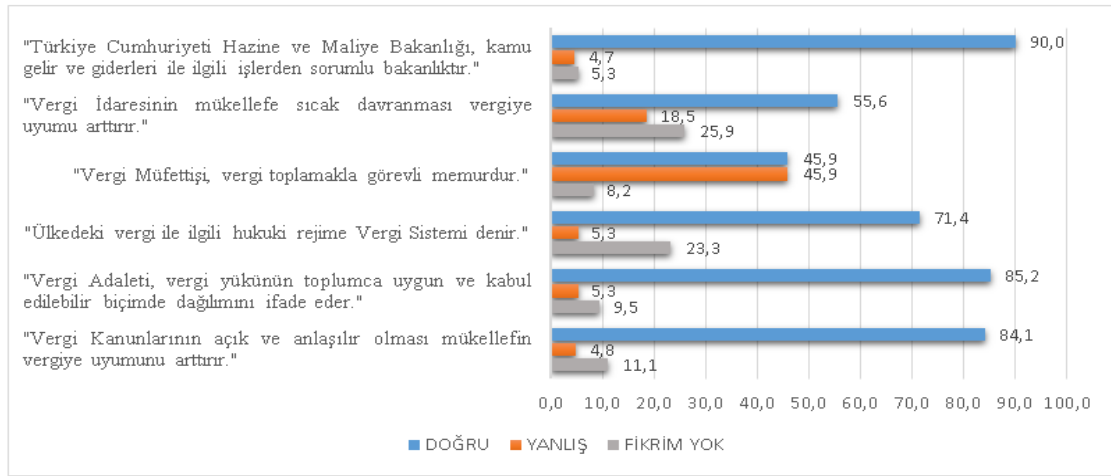
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramlar içinde vergi beyanı hariç tamamında "Doğru" tanımlama oranlarının arttığı, "Yanlış" tanımlama ve "Fikrim Yok" oranlarının ise önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir. Vergi beyanı ile ilgili hatalı tanıma öğrencilerin maliye öncesi ve sonrası benzer oranlarda yanlış cevabı görülmektedir. Öğrencilerin vergi beyanı ile vergi tebliği tanımını karıştırdığı düşünülmektedir.

5.4.3.3. Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi Karşılaştırma

Öğrencilerin vergi otoritesi, mevzuat ve idari yapıya dair kavramları tanımlayabilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılmak istendiği bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; Hazine ve Maliye Bakanlığı, Vergi İdaresi, Vergi Müfettişi, Vergi Sistemi, Vergi Adaleti, Vergi Kanunlarının Açıklığı şeklindedir.

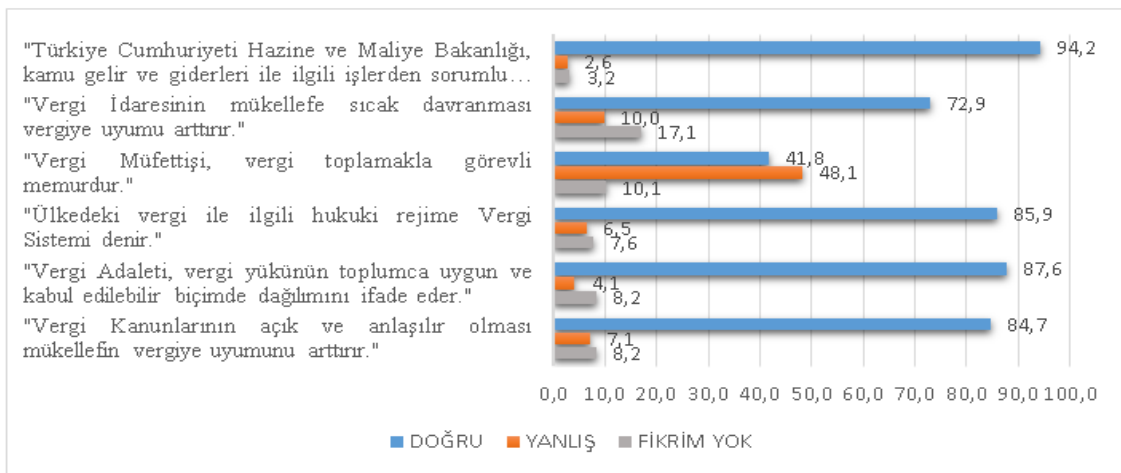
Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 14: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Otoritesi, Vergi Mevzuatı ve Vergi İdaresine Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 15: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Otoritesi, Vergi Mevzuatı ve Vergi İdaresine Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

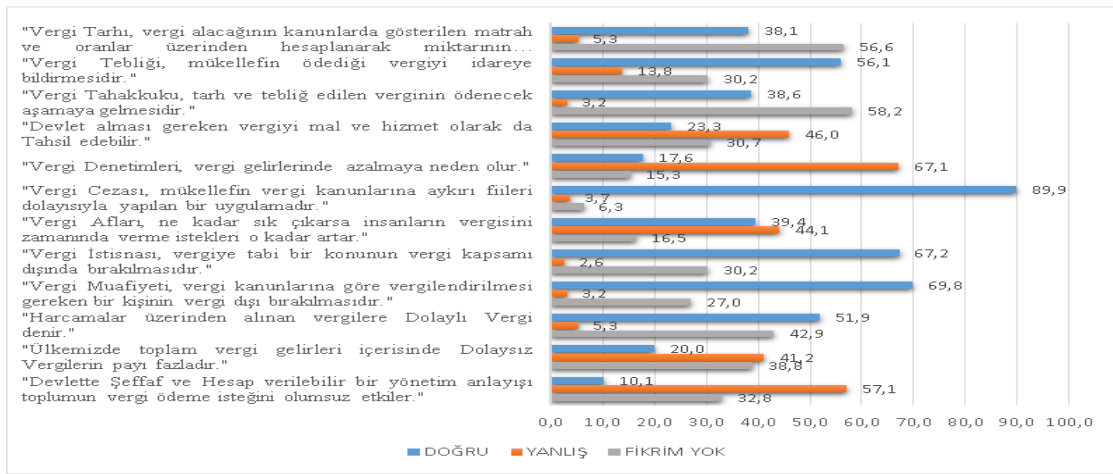
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında "Doğru" tanımlama oranlarının arttığı, "Yanlış" tanımlama ve "Fikrim Yok" oranlarının ise önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.3.4. Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi yönetimi uygulamalarından kaynaklanan faktörlere dair kavramları tanımlayabilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılmak istendiği bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; vergi tarhı, vergi tahakkuku, vergi tebliği, vergi tahsil, vergi denetimi, vergi cezası, vergi affı, vergi istisnası, vergi muafiyeti, dolaylı vergi, dolaysız vergi, şeffaflık ve hesap verilebilirlik şeklindedir.

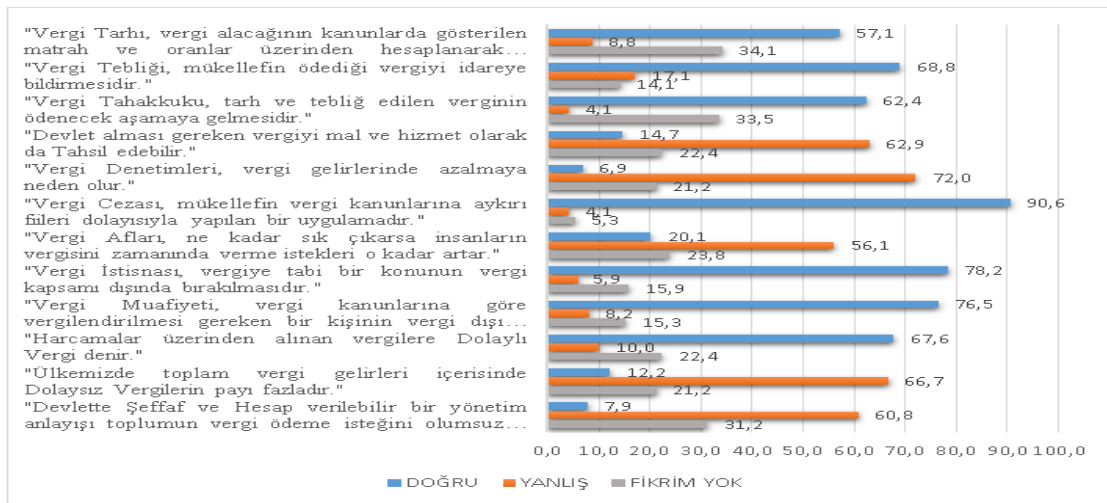
Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 16: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapıya Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 17: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Yönetimi Uygulamalarına Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

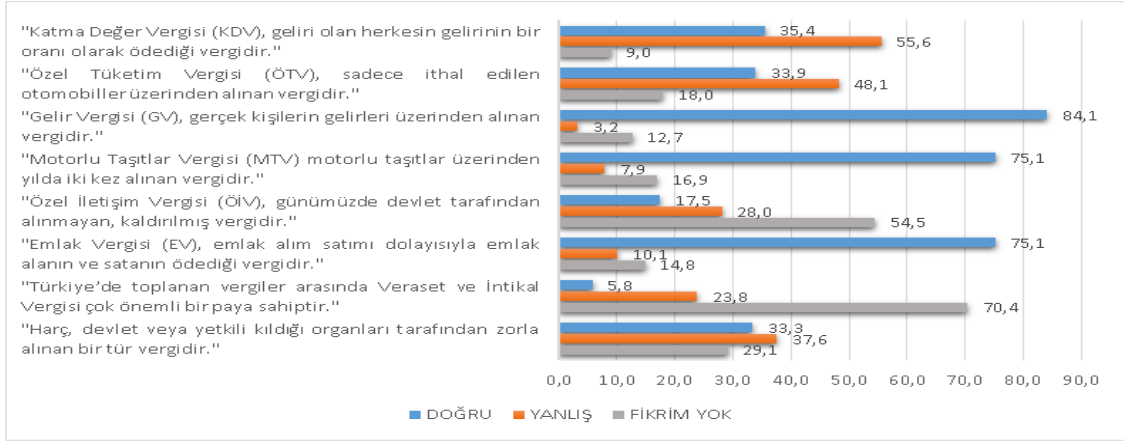
Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “Doğru” tanımlama oranlarının arttığı, “Yanlış” tanımlama ve “Fikrim Yok” oranlarının ise önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

5.4.3.5. Vergi Türlerine Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi Karşılaştırması

Öğrencilerin vergi türlerine dair kavramları tanımlayabilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi ve sonrası karşılaştırılmak istendiği bu bölümde öğrencilere yöneltilen kavramlar; katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, gelir vergisi, motorlu taşıtlar vergisi, özel iletişim vergisi, emlak vergisi, veraset intikal vergisi ve harç şeklindedir.

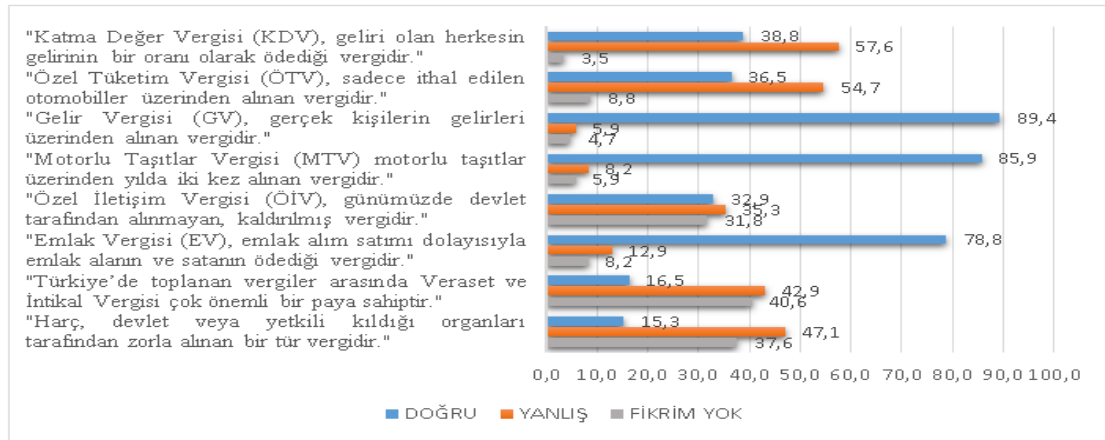
Öğrencilerin Vergi Türlerine Dair Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi öncesi durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 18: Maliye Eğitiminden Önce Vergi Türlerine Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

Öğrencilerin Vergi Türlerine Dair Dair kavramları bilme düzeyinin maliye eğitimi sonrası durumuna ait grafik ve bulgular aşağıdaki gibidir.

Grafik 19: Maliye Eğitiminden Sonra Vergi Türlerine Dair Kavramları Tanımlama Düzeyi

Yukarıdaki bulgular değerlendirildiğinde öğrencilerin maliye eğitimi sonrası söz konusu kavramların tamamında “Doğru” tanımlama oranlarının arttığı, “Yanlış” tanımlama ve “Fikrim Yok” oranlarının ise önemli oranda azaldığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Vergilerin devletlerin en önemli finans kaynağı olması bağlamında devlet harcamalarını finanse edecek vergilerin daha sağlıklı ve düzenli toplanabilmesi toplumun vergi kültürü ile doğrudan ilgilidir. Hiç kuşkusuz ülkelerin vergi kültürünün oluşumuna birçok faktör etki etmektedir. Yapılan çalışmada ülkede vergi kültürünü etkileyen faktörler mükellef ve vergi otoritesi olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir. Bu anlamda vergi kültürü oluşumunu etkileyen mükellefe ilişkin faktörler; vergi algısı, vergi bilinci, vergi ahlakı, vergi yükü, devlete bağlılık, vatandaşlık bilinci, siyasal iktidarı benimseme durumu, diğer mükellefler hakkındaki düşünceler, kamu hizmetlerinin etkinliği ve kendi tercihlerine uyumluluğu, kamu harcamalarını ve kayıt dışı ekonomiyi algılama şekli başlıklarında incelenmiştir. Diğer yandan vergi kültürü oluşumunu etkileyen vergi otoritesine ilişkin kavramlar ise; vergi sistemi, vergi adaleti, vergi mevzuatı, vergi suç ve cezaları, vergi istisna ve muafiyetleri, vergi yönetiminde şeffaflık ve hesap verilebilirlik, vergi denetimleri, çıkarılan vergi afları başlıklarında incelenmiştir.

Ayrıca vergi kültürünü oluşumunu etkileyen önemli faktörlerden biri olan eğitimin üniversite öğrenci üzerindeki etkisi boylamsal bir çalışmayla incelenmiştir. Yapılan çalışmada öğrencilerin vergi kültür düzeylerini tespit etmek amacıyla öğrencilere vergi kültürü ile ilgili temel kavramlar hakkında sorular sorularak verdiği cevaplar değerlendirilmiştir. “Maliye eğitimi öğrencilerin vergi kültür düzeyini nasıl etkilemektedir?” araştırma sorusunun yanıtının arandığı çalışma sonunda öğrencilerin maliye eğitimi sonrası *Vergiye Algılayış ve Vergiye Bakış, Vergiye Karşı Takınılan Tutum ve Davranışlar, Vergi Otoritesi, Mevzuat ve İdari Yapı, Vergi Yönetimi Uygulamaları ve Vergi Türleri* hakkındaki kavramların tamamında bilme düzeyleri ile kavramları doğru tanımlama düzeylerinde artış olduğu, maliye eğitimi alan öğrencilerin vergi kültür düzeyinin önemli oranda arttığı tespit edilmiştir. “Maliye eğitimi alan öğrencilerin vergi kültürü artmaktadır.” Hipotezi doğrulanmıştır. Toplumun vergi kültürünün artmasında bu çalışmada da görüldüğü gibi eğitim etkisi önemlidir. Bu bağlamda bu eğitimin toplumun diğer kesimlerine ne şekilde sunulabileceği ve toplumun bir bütün olarak vergi kültürünün nasıl artırılacağı konusu bundan sonraki çalışmalarda araştırılabilir.

Kaynakça

- Abdieva, R., Pirimbaev, J., & Özdil, T. (2011). Kırgızistan'da Vergi Kültürü ve Belirleyenleri. *SESSION 5C: Orta Asya Ekonomileri II*, 335–341.
- Abdiyeva, R., Özdil, T., & Pirimbayev, C. (2015). Geçiş Ekonomilerinde Vergi Kültürü ve Etkileyen Faktörler : Kırgızistan Örneği. *Bilig*, 75, 43–74.
- Aktan, C. C., & Çoban, H. (2006). *Vergileme Ekonomisi Ve Vergileme Psikolojisi* (C. C. Aktan & İ. Y. V. Dilek Dileyici (eds.); Seçkin Yay).
- Bakırtaş, D. (2014). *Kurumsal İktisat Perspektifinden Vergi Kültürü Ve Ekonomik Gelişme:Teori Ve Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Maliye Anabilim Dalı, İzmir.
- Bakırtaş, D. (2016). Kurumlar, Vergi Kültürü Ve Ekonomik Büyüme. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 67–87.
- Beşel, F. (2017). Türkiye'de Vergi Denetiminin Çeşitli Göstergeler İle Analizi. *Sayıştay Dergisi*, 107, 65–98.
- Bilgin, N. Ç. (2021). Vergi Affi Uygulamalarının Finansal Tabloların Gerçeğe Uygun Sunulabilmesi Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 20(62), 207–222.
- Canbay, T., & Çetin, G. (2007). Vergiye Uyumu Belirleyen Bir Faktör Olarak Vergi Kültürü. *Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. MANİSA*, 5(1), 52–65.
- Çataloluk, C. (2008). Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20.
- Cesur, A. (2013). *Türkiye'de Gelir İdaresinin Yeniden Yapılandırılmasının Vergi Kültürü Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksekisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Maliye Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Cesur, A., & Çelikkaya, A. (2014). Türkiye'de Vergi Kültürünün Gelişmesinde Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Yeri Ve Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 1–14.
- Çiçek, H. (2006). *Psikolojik Ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum Ve Tepkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Maliye Anabilim Dalı, İstanbul.
- Daştan, A. (2011). Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp Ve Kaçaklarının Önlenmesindeki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 181–206.
- Demir, H. İ. (2018a). Kültür, Vergi Kültürü Ve Vergi Anlayışı. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 99–111.
- Demir, H. İ. (2018b). *Kültürün Vergi Mükelleflerinin Tutumları Üzerindeki Etkisi: Batı Akdeniz Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Isparta.
- Demir, İ. C. (2008). *Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye

Anabilim Dalı.

- Demir, Ö. (2003). *İktisat ve Ahlak*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Edizdoğan, N., Gümüş, E., & Çetinkaya, Ö. (2013). *Kamu Maliyesi*. 5.Baskı, Ekin Yayınevi.
- Gencel, U., & Kuru, E. (2012). Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi : Türkiye Değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 29–60.
- Gül, S. K. (2008). Kamu Yönetiminde ve Güvenlik Hizmetlerinde Hesap Verebilirlik. *Polis Bilimleri Dergisi*, 10(4), 71–94.
- Hofstede, G. (1983). The cultural relativity of organizational practices and theories. *Journal of International Business Studies*, 14(2).
- Hyun, J. (2005). The Compliances in Korea and Japan: Why are they Different. *Journal of Economic Literature* H, 7(1), 135–153. http://www.apeaweb.org/confer/hito05/papers/hyun_j.pdf
- Isık, A. (2009). Kültür Ve Kalkınma: Vergi Kültürü Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 9(2), 851–865.
- Kalkan, A., & Alparslan, A. M. (2009). Şeffaflık, İletişim ve Hesap Verebilirliğin Yerel Yönetim Başarılarına Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Karayılmazlar, E. (2004). Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde Vergi Kültürü: Türkiye Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 267–284.
- Kırbaş, S. (2015). *Vergi Hukuku Temel Kavramlar İlkeler ve Kurumlar*. 20.Baskı, Siyasal Kitapevi.
- Nerré, B. (2001). The Role of Tax Culture in Transformation Processes –The Case of Russia. *Assodation For Studies In Public Economies Working Paper*, 3.
- Organ, İ., & Yegen, B. (2013). Vergi Bilinci Ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 241–271. <https://doi.org/10.16951/iibd.71426>
- Özdemir, P. (2015). Vergi Kültürü Ve Göstergeleri: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 175–188.
- Özer, İ. D. (2020). Vergi Kültürünün Vergi Gelirlerine Etkisi: Türkiye Ve Danimarka. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(2), 175–188.
- Özkan, E. (2017). Vergi Kültürü Ve Ahlakının Gelişiminde Eğitim Faktörünün Rolü. *Yaklaşım Dergisi (E-Yaklaşım)*, 289, 473–486.
- Öztürk, N. A. (2019). *Vergi Kültürünün Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi Türkiye Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Karabük.
- Pehlivan, O. (1986). Vergi Denetimi ve Vergi Denetiminde Etkinlik. *Vergi Dünyası Dergisi*, 62(January).
- Sağbaş, İ., & Başoğlu, A. (2005). *İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği*. 123–144.

- Savaşan, F. (2006). Vergi Afları: Teori Ve Türkiye Uygulamaları (“Vergi Barışı” Uygulama Sonuçları). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 41–65.
- Savaşan, Fatih, & Odabaş, H. (2005). Türkiye’de Vergi Kayıp Ve Kaçaklarının Nedenleri Üzerine Ampirik Bir alışma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 1–28.
- şen, H., & Sağbaş, İ. (2017). *Vergi Teorisi Ve Politikası* (A. Yayınları (ed.)).
- şenüz, D. (1995). *Vergilendirmede Yükümlü Psikolojisi*.
- Sinkuniene, K., & Levisauskaite, K. (2010). Analyzing Macroeconomic Indicators Of The Tax System From A Tax-Cultural Perspective. *Taikomoji Ekonomika: Sisteminaı Tyrımaı*, 4.
- Taytak, M. (2016). Vergi Kültürünü Belirleyen Faktörler ve Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Vergi Kültürü Üzerindeki Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1933–1957.
- Tosuner, M., & Demir, İ. C. (2009). Vergi Ahlakının Sosyal Ve Kültürel Belirleyenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1–15.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.3.Baskı.
- Tylor, E. B. (1924). *Primitive Culture*. London: Murray Inc.
- Uğurlu, H. (2019). Vergilendirmede Basitlik İlkesi Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 4(2), 178–194.
- Yılmaz, H. (2019). *Vergi Kültürünün İnşasi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yöney, E. (2019). *Türkiye’de vergi kültürü: değerler ve vergi davranışı açısından bir modelleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi.İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Maliye Anabilim Dalı, İstanbul.

MAHALLİ İDARE HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE ANALİZİ: OECD VE TÜRKİYE

Comparison and Analysis of Local Government Expenditures: OECD and Turkey

Atıf / Citation

Ayrangöl, Z., Tekdere, M. ve Tekdere M. (2021). "Mahalli İdare Harcamalarının Karşılaştırılması ve Analizi: OECD ve Türkiye". Maliye Araştırmaları Dergisi, 7(2), 29-64.

Zülküf AYRANGÖL

Doç. Dr.,
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk ABD,
Erzincan / TÜRKİYE
zulkufayrangol@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4792-8634

Mustafa TEKDERE

Dr. Öğr. Üyesi,
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
İİBF,
Erzincan / TÜRKİYE
mtekdere@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6570-8072

Merve TEKDERE

Yüksek Lisans Mezunlu,
İktisat ABD
Erzincan / TÜRKİYE
merveakcaytekdere@gmail.com
ORCID: 0000-0002-0161-5758

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayını ve etiğine aykırılık edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar
Merkezi, Sakarya/TÜRKİYE

Center for Political, Economic and Social
Research, Sakarya/TURKEY

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Article Type: Research Article
Geliş Tarihi: 27.07.2021
Kabul Tarihi: 30.12.2021
Yayın Tarihi: 31.12.2021

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Mahalli İdare Harcamalarının Karşılaştırılması ve Analizi: OECD ve Türkiye¹

Özet

Mahalli idareler, siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan önemi her geçen gün artan idari birimlerdir. Mahalli idarelerin harcamalarını incelemek; harcamalar yoluyla oluşacak etkilerin takip ve tahmini, genel harcama yapısının tespiti, harcamaların öncelikli olarak hangi alanlara yöneldiği, yerel düzeyde kalkınmanın sağlanması için harcamaların nasıl değiştirilmesi gerekliliği ve harcamalar açısından mahalli idarelerin uluslararası konumunu ortaya koyma noktasında oldukça önemlidir. Çalışmanın amacı; en güncel OECD raporları çerçevesinde, ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma bağlamında Türkiye'deki mahalli idare harcamalarını OECD ülkeleri ile karşılaştırılarak (orsansal analiz yöntemi ile), detaylı biçimde incelemektir. Çalışmanın neticesinde Türkiye'deki mahalli idarelerin genel olarak OECD ülkelerine ait ağırlıklı ortalamalardan farklı bir harcama yapısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: OECD, Türkiye, Mahalli İdare, Harcama Yapısı

Abstract

Local governments are administrative units, which are becoming increasingly important in political, economic and social terms. Examining the expenditures of local governments is important in order to be able to monitoring and estimation of the effects that will occur through expenditures; to determine their general expenditure structures; to reveal their international position in terms of expenditures; and to determine which areas should be directed primarily in order to ensure development at local level. The purpose of study is to analyze in detail the expenditure of local government in Turkey in the context of economic and functional classification, within the framework of the most recent OECD reports and comparing them with OECD countries (with the proportional analysis method). As a result of the study, it has been concluded that local governments in Turkey generally have a different spending structure than weighted averages of OECD countries

Keywords: OECD, Turkey, Local Government, Expenditure Structure

JEL Classification Codes: H50, H70, H72, H77

¹ "Bu çalışma 20.07.2020 tarihinde Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında, Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL danışmanlığında, Merve TEKDERE tarafından sunulan "Yerel Yönetim Harcamalarının Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye ve OECD" isimli yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir."

Giriş

Mahalli idareler, ülke sınırları içerisindeki yerel toplulukların ortak ihtiyaçlarını karşılamak, vatandaşlara daha yakın olmak ve onların tercihleri hakkında daha iyi bilgi edinebilmek amacıyla oluşturulan birimlerdir. Yerinden yönetim anlayışı çerçevesinde oluşturulan mahalli idareler, halkın idari aşamalara katılımını artırdığı için bir “demokrasi okulu” olarak da adlandırılmaktadır. Halkın yönetime katılımı; denetimi, şeffaflığı ve hesap verebilirliği güçlendirmekte ve vatandaş ile yönetici kesim arasındaki mali ve siyasi sorumluluk ilişkisini geliştirmektedir. Bununla birlikte mahalli idarelerin merkezi idareyi tamamlayıcı ve merkezi idarenin oluşturduğu olumsuzlukları azaltıcı fonksiyonlara sahip olduğu da ifade edilmektedir.

Mahalli idareler ülkeden ülkeye değişmekle birlikte geniş bir görev ve sorumluluk düzleminde hizmet verdiği söylenebilir. Mahalli idarelerin üstlendiği hizmetleri gerçekleştirmek için yaptığı harcamalar ise vatandaşın devleti tanımada büyük etkisi olan ve devletle halkın birbirine en yakın olduğu harcama alanlarıdır (Baltacı, 2005: 92). Dolayısıyla mahalli idare harcamaları yerel halkın tercihleri ve öncelikleri ile uyumlu oldukça, harcamalar daha etkin, verimli ve tutumlu biçimde sunulduğunda, vatandaşlar ile devletin etkileşimi artabilmekte ve böylece hem yerel birimin hem de devletin hakkındaki olumlu bakış açısı güçlenebilmektedir.

Harcamalar, vatandaş memnuniyeti ve devlet hakkındaki olumlu düşünceler üçgeninde oluşacak pozitif döngüye ulaşmak ve bu döngüyü sürdürülebilir kılmak ile harcamalar neticesinde oluşacak sosyo-ekonomik ve siyasi etkileri öngörebilmek amacıyla, mahalli idare harcamalarını incelemenin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü çalışmada harcamaların incelenmesi yoluyla; mahalli idarelerin genel harcama yapısının analizi, harcamaların öncelikli olarak hangi alanlarda yapıldığı, yerel düzeyde kalkınmanın sağlanması için harcamaların bileşiminin nasıl değiştirilmesi gerektiği ve harcamalar açısından mahalli idarelerin uluslararası konumunu ortaya koymak gibi birtakım fırsatlara erişilmiş olacaktır. Ayrıca ulaşılan sonuçlar ve uluslararası harcama eğilimleri çerçevesinde mahalli idarelerin daha etkin, verimli ve tutumlu harcama yapabilmesi için öneriler de sunulabilmektedir.

Açıklamalar doğrultusunda Türkiye’deki mahalli idare birimlerinin harcamaları; en güncel OECD raporları çerçevesinde elde edilen veriler ve ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma bağlamında, OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı biçimde incelenmiştir. Çalışmada öncelikle Türkiye’deki mahalli idare yapısı hakkında bilgi verilmiş ve mahalli idare harcamalarının önemi açıklanmıştır. Devamında ise Türkiye ve diğer OECD ülkelerinde gerçekleşen mahalli idare harcamalarının oransal analiz yöntemi ile incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada temel olarak; “Türkiye ile OECD ülkeleri arasında mahalli idare harcama yapısı bakımından ne tür farklılıklar yada benzerlikler vardır?” sorusunun cevabı araştırılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın sonuç kısmında; Türkiye’deki mahalli idarelerin genel olarak OECD ülkelerine ait ağırlıklı ortalamalardan farklı bir harcama yapısına sahip olduğu neticesine ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar çerçevesinde çalışmanın son kısmında birtakım öneriler sunulmuştur.

1. Türkiye’de Mahalli İdarelerin Yapısı

Devletler, genellikle üstlendikleri tüm kamusal hizmetleri yerine getirecek gç ve olanaklara sahiptir. Hizmet sunum sürecinde taşra yönetimleri vasıtasıyla kamusal hizmetleri sorumlu oldukları sınırların en ücra köşelerine kadar götürebilirler. Fakat, hizmetleri yerine getirmek ile etkin ve verimli biçimde, yerel tercih farklılıklarına cevap verecek şekilde ve katılımcı bir yöntem ile yerine getirmek arasında ciddi bir anlayış farkı vardır. Söz konusu anlayış farkı özellikle belirli bir coğrafı alanla sınırlı kamusal hizmetlerin yönetiminin, merkezi yönetimden ayrı bir kamu hukuku tüzel kişisine verilmesini gerekli kılmaktadır (Tortop vd., 2014: 86). Bu kapsamda yerinden yönetim; yerel nitelikli kamusal hizmetlerin devlet tüzel kişiliği dışındaki kamu tüzel kişilerince gerçeleştirilmesi için bir kısım kamu gücünü daha az yetkili bir otoriteye transfer etmek amacıyla merkezi otoriteden alınması olarak ifade edilmektedir (Nadaroğlu, 2001: 20, Ulusoy ve Akdemir, 2019: 59). İfade edilen yerinden yönetim tanımında vurgulanan; kamusal hizmetlerin yerinden yönetimi, bir diğer deyişle temel olarak idari yerinden yönetim modelidir. İdari yerinden yönetim modelini, kamusal sorumlulukların transfer edildiği kamu tüzel kişilerinin idari yetkileri dışında, yasama ve yargı yetkilerinin bulunmamasından anlamak mümkündür (Günday, 2004: 61).

Yerinden yönetim, ilgililerin yönetim sürecinde söz sahibi olduğu yönetim şeklini, sistemini ve eylemini ifade ederken, mahalli idare; yerinden yönetim ilkesine göre oluşturulan ve işleyen idari kuruluşları ve birimleri ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle mahalli idareler, yerinden yönetim ilkesinin bir uygulama modeli olarak ortaya çıkmaktadır (Ulusoy ve Akdemir, 2019: 59-60). Özetle bir ülkenin anayasal düzeni yerinden yönetime imkân tanımıyorsa böyle bir ülkede mahalli idarelerin var olması hukuken mümkün değildir (Nadaroğlu, 2001: 20).

Türkiye’de modern mahalli idare yapısının temelleri, Tanzimat Dönemi’nde atılmıştır (Eryılmaz, 2005: 391). Hatta modern manada ilk mahalli idare girişimi; 1855 Kırım Savaşı sonrası dönemde, İstanbul’da “řehremaneti²” adıyla oluşturulan belediye teşkilatının kurulmasıyla gerçeleşmiştir (Ortaylı, 2005: 71, Mutluer vd., 2010: 195, şahinöz vd., 2007: 12). Sonraki süreçte yaşanan milliyetçilik akımları, azınlık haklarının güçlendirilmesi, savaşlar, yeni ülkenin kurucularının ideolojik tercihleri, milli mücadele süreci ve cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanan birtakım siyasi olaylar ile ulus-devlet projesinin baskınlığı gibi nedenlerle Türk mahalli idarelerinin gelişimi, merkezi yönetimin gölgesi altında kalmış ve bir istiare mekanizmasından öteye gitmemiştir (Akın, 2015: 35-48, Dursun, 2005: 97-99, Görmez, 2017: 25, Türkoğlu ve Demirhan, 2013: 326, Sakıncı, 2012: 184, Yüksel: 2013: 197).

Yaşanan siyasi olaylarla birlikte güçlenen merkezietçi anlayış, anayasal düzeyde mahalli idarelerin gelişimini de etkilemiştir (Ulusoy ve Akdemir, 2019: 260, Sakıncı, 2012: 195-

² “şehremaneti; 1855 yılında kurulan İstanbul Belediyesi’nin adıdır. Başındaki yöneticiye belediye başkanı anlamına gelen “şehremini” ya da “şehir Emini” denilmektedir” (Eryılmaz, 2005: 389).

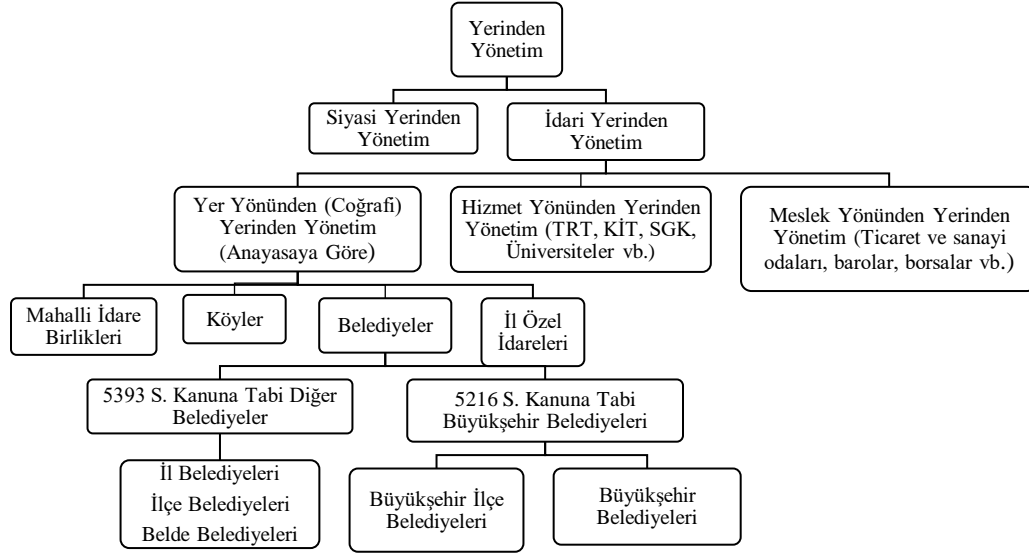
196). Örneğin bu doğrultuda 22 maddeden oluşan 1921 Anayasası'nın 12 maddesi mahalli idareleri ilgilendirirken ve daha yerinden yönetimci bir anlayış benimsenmişken (Şengül, 2014: 40, Koçak, 2008: 22, Ertaş, 2016: 90, Baytun, 2011: 24), Cumhuriyet tarihinin ilk resmi anayasası olan T.C. 1924 Anayasası'nda mahalli idareler konusunda yüzeysel düzenlemeler yapıldığı, Anayasa'nın çıkarıldığı dönemde gerçekleşen siyasi olayların etkisiyle adem-i merkezîyet kavramına yeterince yer verilmediği görülmektedir (Şengül, 2014: 41-42, Özmen, 2012: 173-174, Parlak ve Ökmen, 2015: 176-181, Ertaş, 2016: 90).

T.C. 1982 Anayasası'nın 123. maddesinde; mahalli idarelerin oluşumunu sağlayan temel ilke yer almaktadır. İlgili maddede; *“idarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır”* hükmü bulunmaktadır. Bu hüküm; yerinden yönetim sisteminin benimsendiğini, anayasal düzeyde güvence altına alındığını ve mahalli idarelerin oluşturulmasında gerekli yasal altyapının sağlandığını göstermektedir.

T.C. 1982 Anayasası, yer (coğrafi) yönünden yerinden yönetimi benimsemiştir. Bu kapsamda mahalli idareler; *“İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy”* olarak üçe ayrılmıştır³. Nitekim Anayasa'nın 127. maddesinde; *“mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, yine kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri”* olarak tanımlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti mahalli idare sistemini Şekil 1'deki gibi şematize etmek mümkündür (Parlak, 2015: 7, Tekdere, 2018: 28).

³ 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 3. maddesinin “e” fıkrasına göre mahalli idare; “yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetlerle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren belediye, il özel idaresi ile bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlik ve idareler” şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu tanımlamada mahalli idare birliklerine vurgu yapıldığı görülmektedir. İlgili tanımda bir mahalli idare birimi olarak köyler hakkında doğrudan bir ifade bulunmamaktadır.

Şekil 1: Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Mahalli İdare Sistemi

Şekil 1’de yer (coğrafi) yönünden yerinden yönetim sistemini esas alan Türkiye’deki mahalli idare yapılanması sunulmaktadır. Anayasal düzeyde çıkarım yapmak mümkün olmadığı için şekilde yer almayan büyükşehir belediyelerine bağlı idareler ile 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’la temelleri atılan ve büyükşehirlerde tüzel kişilikleri kaldırılan il özel idarelerinin yerine getirilen Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları da (YİKOB)⁴ (Akman ve Kalender, 2018: 1030-1031) Türkiye’deki güncel mahalli idare yapılanmasının bir parçasıdır.

2. Mahalli İdare Harcamaları ve Önemi

Mahalli idareler; bürokratik süreçlerin kısaltılması, etkin ve verimli kaynak kullanımı, katılımcılık ve demokrasi alanında oluşturduğu fırsatlar, mali ve siyasi sorumluluğun artırılması noktasında gösterdiği avantajlar ile demokratik oto kontrol mekanizmalarını, hesap verebilirliği ve şeffaflığı genişletmekte, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınma sürecine önemli bir destek sağlamaktadır.

Bir diğer ifadeyle mahalli idareler (Özer ve Akçakaya, 2014: 353-362);

⁴ Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları’nın konumu üzerine tartışmalar devam etmektedir. Nitekim Yılmaz (2020) göre; “Büyükşehirlerde il özel idarelerinin kapatılması sonrası kurulan YİKOB’lar, ilk bakışta il özel idarelerinin görev ve yetkilerinin bir kısmının devredildiği yerel niteliklere sahip, özel idarelere ikame bir kuruluş gibi algılsa ve özel idarelerinin yaptığı bütün görevleri yerine getireceği beklentisi oluşsa da 6360 sayılı Kanunun hazırlık döneminde il özel idaresinin devamı niteliğinde bir kuruluş olmaları düşünülmemiştir. YİKOB’lar kuruluş ve görev açısından valilere bağlı ve vali başkanlığında çalışacak, merkezin denetiminde, bir merkezi yönetim birimidir. Görevleri incelendiğinde ildeki kamu kurum ve kuruluşlarının hizmetlerini belli şartlarda üstlenen, yerelde aracı - joker bir kurum niteliği taşımaktadır.” Sayıştay raporlarında yer alan eleştirilerde dikkate alınırca YİKOB’ların, il özel idaresinin ikamesi bir mahalli idare birimi olduğu görüşünün zayıfladığını ifade etmek mümkündür.

- Yerel tercihlerle uyumlu ve farklılaştırılmış hizmet paketleri sunarak verimliliğin, etkinliğin ve tutarlılığın artırılması, katılımcılığın, özgürlüğün ve demokrasinin gelişimi,
- Yerelde fiziki altyapının oluşumu, sosyal dayanışmanın güçlenmesi, kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi,
- Şehre uzmanlık ve işlevsellik kazandırılması, şehir ekonomisinin ve ticaretinin gelişimi için uygun ortamların oluşturulması, yöresel ürünlerin tanıtımı, şehri yatırımcılar için çekici hale getirerek yeni iş alanlarının meydana getirilmesi, yerel düzeyde girişimciliğin, tarım ve hayvancılığın mali ve teknik desteklerle teşvik edilmesi ve işsizliğin azaltılması,
- Yörede beşerî sermaye gelişiminin desteklenmesi, yörenin teknolojik atılımlara açık hale getirilmesi ve yöredeki dezavantajlı kesimlerin topluma adaptasyonu açısından katkılar sunulması,
- Temiz ve düzenli şehirleşmenin teminat altına alınması ve neticede yaşam kalitesinin artırılması yoluyla sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya erişilmesi gibi birçok önemli bir fonksiyona sahiptir.

Uygulama biçimi konusunda tek bir standart olmasa bile mahalli idarelerin; yerel düzeydeki hizmetler özelinde daha iyi bilgi sahibi olma, kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda etkinlik ve verimlilik sağlama, yeni hizmet yöntemleri geliştirebilme, siyasi, idari ve mali hesap verebilirliği artırma, subsidiarity ilkesinin pratikte realize edilmesini sağlama, vatandaşın yönetim aşamalarına katılımını artırarak demokratik gelişimi güçlendirme, merkezi idarenin gücünü dengeleme, sorumlu olunan yerel sınırların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yönden gelişimine katkı sunarak, refahı çok boyutlu bir bakış açısıyla artırma ve yerel sınırlar içerisinde yaşayan vatandaşların yaşam memnuniyetini yükseltme gibi birçok faydalı yöne sahip olduğu kabul edilmektedir.

Mahalli idarelerin kabul gören pozitif boyutları serbestleşme/deregülasyon, yerelleşme ve özelleşme gibi akımlar, yönetim ve subsidiarity gibi olgular, kentleşme, hakim ekonomi ve siyaset kuramları, geleneksel kamu yönetimi anlayışından yeni kamu yönetimi anlayışına geçiş gibi değişimler ile gün geçtikçe daha önemli bir pozisyona sahip olmaktadır. Küreselleşme tartışmalarının ön planda olduğu bir dönemde artan önem (Koçak, 2008: 18), mahalli idarelerin gelir ve görev bakımından güçlenmesini de sağlamaktadır.

Belirtilen gelişmeler, işlevler ve faydalı yönler çerçevesinde başta büyükşehir belediyeler ile bağlı idareleri olmak üzere tüm mahalli idare birimleri büyük miktarlarda harcamalar yapmaktadır. Bu nedenle mahalli idare harcamalarını incelemek ve harcamaların genel seyrini karşılaştırmalı biçimde ortaya koymak oldukça önemlidir. Bu tür çalışmalar vasıtasıyla Türkiye'deki mahalli idare harcamalarının belirlenen örneklem çerçevesinde uluslararası konumunu görme fırsatı elde edilecek ve yerel düzeyde daha etkin, kalkınmayı ve sosyal refah artışını destekleyici mahalli idare birimlerine ulaşmada,

yapısal öneri ve değişikliklerin sunulacağı, karar alıcılar için rehber niteliği taşıyacak çalışmaların elde edilmesi sağlanabilecektir.

3. Literatür

Türkiye’de mahalli idarelerin, daha özeldede ise en önemli⁵ mahalli idare birimi olarak görülen belediyelerin harcamalarını esas alan temel çalışmalara, kronolojik olarak aşağıda yer verilmiştir.

Çiçek ve Yavuz (2014) belediyelerin gelirleri ve harcamaları arasındaki ilişkiyi inceleyen ve gelir-harcama paradoksu olarak bilinen hipotezler bazında, Türkiye’deki belediyelerin uyumluluğunu incelemiştir. Yazarlar, 2007:Q1-2011:Q4 zaman periyodu için panel veri analiz tekniğini kullanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen temel bulgu, Türkiye’de belediye bütçelerinin mali senkronizasyon hipotezini destekler bir nitelik gösterdiğiidir.

Çiçek vd., (2015) mahalli idare harcamalarının büyük kısmını gerçekleştiren belediyelerin harcamalarını 2007-2011 dönemini esas alarak incelemişlerdir. 81 ilde yer alan belediyelerin toplam harcamalarını nüfusa oranlayarak kişi başına düşen harcama miktarı en yüksek 10 ildeki belediyelerin performansını Gri İlişkisel Analiz tekniği ile değerlendirdikleri çalışmalarda; performansı en yüksek belediyelerin İstanbul ilindeki belediyeler olduğu; performansı en düşük belediyelerin ise Kocaeli ilindeki belediyeler olduğu tespitinde bulunmuşlardır.

Başcı ve Başcı (2017), Türkiye’de bütçe dengeleri açasından belediye harcamaları ile gelirler arasındaki ilişkiyi inceleyerek, nüfusa ilişkin oranları araştırmak ve bu alana katkıda bulunmak amacıyla yaptıkları çalışmada; çeşitli değişkenlerle 1980-2014 yılları arasında gelir ve giderleri içeren tüm belediyelerin konsolide finansal tablolarını analiz etmişler ve oranlar ile finansal tablolar arasında literatüre göre ilişki olduğunu bulgusuna erişmişlerdir. Belediyelerin harcamaları ile belediye nüfusu / toplam nüfus arasında % 5’lik önem derecesinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özellikle yatırım harcamalarında, incelenen dönem açasından artış olduğu tespit edilmiştir. Cari giderler ile Uyumlaştırılmış Gayri Safı Yurtiçi Hasıla arasında da istatistiki açaıdan anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Yavan ve Hotunoğlu (2018) yaptıkları çalışmada; 2007-2010 yılları arasında Türkiye’deki 81 ilde ait mahalli idarelerin yapmış oldukları çevresel harcamalar ile il bazında hava kirliliği göstergesi olarak alınan partikül madde (PM10) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda Türkiye’de hava kalitesinin yerel kamu harcamalarıyla pozitif, nüfus artışı ve GSYH ile negatif ilişkisi bulunduğu neticesine ulaşmışlardır.

Kanca (2018) mahalli idarelerin gelirleri ve harcamaları arasındaki ilişkiyi 1980-2015 dönemi itibariyle Türkiye için gelir-harcama paradoksu hipotezleri çerçevesinde incelemiştir. Zaman serisi tekniklerinin kullanıldığı çalışmanın ampirik sonuçlarına göre;

⁵ Gelir, gider ve hizmet verilen nüfus gibi kriterler baz alındığında.

toplam gelir ile toplam harcama arasında uzun dönem ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca Granger nedensellik testi, vergi-harcama hipotezinin geçerli olduğunu göstermiştir.

Yüksel (2019a) herhangi bir analiz tekniği kullanmadan, yalnızca verileri enflasyon etkisinden arındırarak ve kişi başına ve oransal değerlendirmeler yaparak, mahalli idarelere ait yerel harcama ve yerel vergi gelirlerini incelediği çalışmada; 2006-2018 döneminde kişi başına yerel harcama düzeyi en düşük ve yüksek iller ile oransal olarak yerel harcama değişimi en düşük ve yüksek iller hakkında birtakım çıkarımlar gerçekleştirmiştir. İlgili çalışmada büyükşehir statüsüne sahip olan ve olmayan iller ayrımı yapan Yüksel, kişi başına reel harcama değişimini yıllar itibarıyla ortaya koymaya çalışmıştır.

Yüksel (2019b) mahalli idareler üzerine gerçekleştirdiği bir diğer çalışmada ise; 2006-2018 döneminde yerel harcama ve gelirlerin, toplam yerel bütçe içindeki payları üzerine oransal değerlendirmeler yapmıştır. Personel giderlerinin azalışı ve merkezi idareden alınan payların artışına dair tespitler, çalışmanın temel sonuçları olarak ifade edilmiştir.

Nacar (2021) Türkiye’de 2006 ile 2020 arası dönemde mahalli idareler bütçe harcamalarının sosyal sınıflar arasında nasıl bölüştüğünü araştırdığı çalışmada; Türkiye’de mahalli idareler harcamalarının ortalama yüzde 70’inin sermaye kesiminin gelir veya tüketimine tahsis edildiğini, emek kesiminin gelir veya tüketimine yapılan katkının ise ortalama yüzde 30 civarında kaldığını ifade etmiştir. İlgili sonuçlar çerçevesinde Türkiye’de mahalli idarelerin bütçe politikalarına sermaye kesiminin çıkarlarının hakim olduğunu dile getirmiştir.

Anlatılanlara ilave olarak mahalli idare harcama ve gelirlerini mali yerelleşme ve mali özerklik gibi kavramlar özelinde ampirik olarak ve karşılaştırmalı biçimde analiz eden çalışmalar da bulunmaktadır. Bununla birlikte son dönemlerde uluslararası eğilimlerle tutarlı olarak, mahalli idarelerin sosyal, çevre, sağlık ve eğitim harcamalarını esas alan çalışmaların yoğunlukta olduğu da ifade edilebilir. Yapılan literatür incelemesi sonucunda, Türkiye’deki mahalli idare harcamalarını oransal analiz yöntemi çerçevesinde ve OECD ülkeleri ile karşılaştırmalı biçimde analiz eden bir çalışmanın yapılmadığı sonucuna da erişilmiştir. İlgili bulgu, gerçekleştirilen çalışmanın özgünlüğü açısından oldukça önemlidir.

4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada analitik bütçe sınıflandırması çerçevesinde, ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma bağlamında bir inceleme yapılmıştır. Ekonomik sınıflandırma; “Devletin görev ve fonksiyonlarını yerine getirirken yürüttüğü faaliyetlerde kullandığı mal ve hizmetlerin türleri ve bunların milli ekonomiye, piyasalara ve gelir dağılımına etkilerinin incelenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesini amaçlayan” sınıflandırma türüdür (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2020). İlgili sınıflandırma kapsamında mevcut kapasitenin işleyişine odaklanan cari harcamalar ile (personel giderleri ve sosyal güvenlik kurumuna devlet primi giderleri, mal ve hizmet alım giderleri, faiz giderleri ve cari transferler), uzun

dönemde ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlayan sermaye harcamaları ve sermaye transferleri analiz edilmektedir. Devlet faaliyetlerinin türünü ve niteliğini ortaya koymak ve bütçenin çağdaş işlevlerini (ekonomik istikrar, gelir dağılımı, ekonomik kalkınma vb.) daha etkin biçimde yerine getirmek amacıyla gerçekleştirilen (Karaarşlan, 2012: 22) fonksiyonel sınıflandırma kapsamında ise devlet faaliyetleri; genel kamu hizmetleri, savunma hizmetleri, kamu düzeni ve güvenliği hizmetleri, ekonomik işler ve hizmetler, çevre koruma hizmetleri, iskan ve toplum refahı hizmetleri, sağlık hizmetleri, dinlenme, kültür ve din hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri gibi on temel fonksiyon altında incelenmektedir.

Çalışmanın örneklemini Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (Organization of Economic and Co-operation and Development-OECD) üye ülkeler oluşturmaktadır. Çalışmanın hazırlandığı 2019-Mart 2020 döneminde OECD'nin 36 üyesi⁶ bulunmaktadır (OECD, 2019a: 6). OECD'nin örneklem olarak belirlenme nedeni; Türkiye'nin kurucu üye olması, OECD'ye üye olan ülkelerin büyük kısmının aynı zamanda Avrupa Birliği (AB) ülkeleri olması ve analiz sonuçlarının Türkiye'nin uzun yıllardır üye olmak için uğraştığı AB hakkında da büyük oranda bilgi sağlaması, G7 grubu gibi gelişmiş birçok ülkenin OECD bünyesinde bulunması ve OECD'nin dünya ticareti ile yatırımının %80'ini temsil etmesidir (OECD, 2019a: 6). Ayrıca OECD'de mahalli idarelerle alakalı en güncel ve düzenli verilere kolayca erişimin sağlanması ile mahalli idareleri ilgilendiren alanlarda vizyoner çalışmaların yapılması da örneklem belirleme sürecinde etkili olmuştur. Analizlerde kullanılacak veriler OECD ve OECD – UCLG (Birleşmiş Şehirler ve Mahalli İdareler) ortaklığıyla hazırlanmış 2018 ve 2019 yıllarına ait “ülke profili raporları⁷” ile “veri raporlarından (key data)⁸” derlenmiştir.

5. Oransal Analiz Yöntemi Çerçevesinde Elde Edilen Bulgular

⁶ 28 Nisan 2020'de OECD üyesi olan Kolombiya (37. Üye) çalışmaya dahil değildir (<https://www.oecd.org/colombia/>)

⁷ OECD veya OECD ile UCLG tarafından ortak biçimde hazırlanan ve mahalli idarelerle ilgili olan rapor vb. çalışmalarda “ulus altı yönetim” olarak ifade edilen “subnational government” kavramı kullanılmaktadır. Bu kavram; federal, yarı federal veya bölgesel devletlerdeki; eyalet, bölgesel yönetim ve özerk/otonom topluluklar şeklindeki birimler ile yine üniter veya federatif yapıya sahip devletlerdeki; il, ilçe, belediye, köy, kasaba, belediyeler arası iş birliği kuruluşları ve yerel kamu kuruluşları gibi mahalli idare birimlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede üniter yapıli devletlerde federatif yapılanmalar, yani eyalet vb. birimler olmadığı için kavram doğrudan mahalli idareleri temsil etmektedir. Fakat federal, yarı federal ve bölgesel devletlerde “subnational government” kavramının eyalet, bölgesel yönetim ve özerk topluluklar gibi birimleri de içerdiği unutulmamalıdır (OECD/UCLG, 2019: 11-12, OECD, 2018a: 24).

⁸ Ulus altı yönetimler ile ilgili olarak OECD veya OECD ile UCLG tarafından ortak biçimde hazırlanan çalışmalarda, fonksiyonel sınıflandırma konusunda birebir kavramsal uyum olduğu görülmektedir. Cari harcama ve sermaye harcaması şeklinde iki temel kısma ayrılan ekonomik sınıflandırmada ise alternatif bazı kavramlar kullanılabilir. Bu noktada ekonomik sınıflandırma çerçevesinde en önemli harcama alanlarından biri olan “mal ve hizmet alım giderleri” ile “ara tüketim (kamu alımı/public procurement)” kavramının aynı şeyi ifade ettiğine özellikle dikkat edilmelidir. Sermaye harcamaları ise sermaye transferleri ve doğrudan yatırımlar şeklinde ifade edilmiştir. Bir diğer ifadeyle; “doğrudan yatırımlar”, sermaye giderlerinin ikamesidir (OECD/UCLG, 2019: 13, OECD, 2018a: 24).

Çalışmada oransal analiz yöntemi ile ulaşılan bulgular önce ekonomik sınıflandırma, daha sonra ise fonksiyonel sınıflandırma bağlamında ve iki alt başlık altında incelenmiştir.

5.1. Ekonomik Sınıflandırma Kapsamında Elde Edilen Bulgular

Aşağıda yer alan üç tablo ile ekonomik sınıflandırma bağlamında ulaşılan bulgular, detaylı biçimde analiz edilmiştir.

Tablo 1: Aynı Kategorideki Kamu Harcamalarının Payı Olarak Ulus Altı Yönetim Harcamaları (2016)

Federasyon ve Yarı Federasyonlar	Personel ve Prim Giderleri	Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Cari Sosyal Harcamalar
Avusturalya	71,2	-	3,6
Sadece Mahalli İdareler	7,8	-	0,0
Avusturya	54,7	43,3	12,5
Sadece Mahalli İdareler	24,2	24,3	5,4
Belçika	79,2	48,4	23,1
Sadece Mahalli İdareler	32,9	13,0	3,0
Kanada	84,7	87,0	36,4
Sadece Mahalli İdareler	34,3	26,8	1,8
Almanya	77,9	39,6	17,3
Sadece Mahalli İdareler	25,3	23,7	9,2
Meksika	64,5	56,2	5,5
Sadece Mahalli İdareler	7,5	18,8	0,4
İspanya	78,5	83,0	15,6
Sadece Mahalli İdareler	18,0	24,0	0,6
İsviçre	84,1	73,4	21,6
Sadece Mahalli İdareler	29,1	29,4	6,0
ABD	76,8	65,6	25,4
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-
Üniter Devletler	Personel ve Prim Giderleri	Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Cari Sosyal Harcamalar
Şili	29,0	-	1,1
Çekya	48,9	35,3	0,6
Danimarka	72,7	63,0	74,3
Estonya	39,3	29,5	2,7
Finlandiya	75,1	62,4	10,0
Fransa	28,1	31,4	4,5
Yunanistan	11,0	15,5	2,3
Macaristan	23,2	21,3	0,9
İzlanda	43,0	37,0	8,7
İrlanda	7,9	17,3	5,0
İsrail	15,1	20,3	3,1
İtalya	39,7	74,6	11,9
Japonya	76,0	33,6	10,8
Güney Kore	55,5	37,8	21,5
Letonya	45,5	37,2	6,0
Litvanya	43,9	-	3,7
Lüksemburg	19,3	20,6	0,3
Hollanda	60,8	35,2	11,1
Yeni Zelanda	9,2	18,1	0,0
Norveç	56,3	43,2	7,8

Polonya	51,7	45,8	12,5
Portekiz	17,5	28,1	2,6
Slovakya	37,3	18,6	0,4
Slovenya	34,4	27,6	2,9
İsviçre	76,8	69,3	24,0
Türkiye	8,2	21,1	0,8
Birleşik Krallık	35,4	36,3	15,6
OECD-35	62,9	49,5	16,7

Kaynak: OECD, 2018a: 9

Not: Personel ve prim giderleri ve cari sosyal harcamalar alanında Meksika, Türkiye ve Yeni Zelanda'ya ait 2015 yılı verileri ile Avusturya ve Şili'ye ait IMF'den alınmış tahmini veriler, 2016 yılı verileriyle güncellenmiştir. Personel ve prim giderleri ile cari sosyal harcamalar alanında Litvanya'ya ait 2016 yılı verileri, Tablo 1'e sonradan eklenmiştir. Bu değişikliklerde, OECD/UCLG (2019) ortaklığı ile oluşturulmuş "2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment: Country Profiles" adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Söz konusu düzenlemeler önemli boyutlarda olmadığı için OECD-35'e ait ortalama veriler de değişikliğe gidilmemiştir. Ulaşılamadığı için Avusturya ve Şili'ye ait mal ve hizmet alım giderleri ile Litvanya'ya ait tüm veriler, OECD – 35 ağırlıklı ortalama verilerine dahil değildir. Ayrıca tabloda ulaşılamayan veriler “(-)” ile gösterilmiştir.

Tablo 1 ulus altı yönetimlerce yapılan personel ve prim giderleri, mal ve hizmet alım giderleri ve cari sosyal harcamaların⁹, aynı alanlarda gerçekleşen toplam kamu harcamaları içerisindeki payını göstermektedir. Tabloya göre personel ve prim giderleri alanında OECD-35 ortalamasının altında kalan tek federal devlet, Avusturya'dır. OECD-35 ortalamasının altında kalmakla birlikte Avusturya'da personel ve prim giderlerinin yaklaşık %55'inin ulus altı yönetimlerce yapıldığı görülmektedir. Ayrıca Avusturya da dahil tüm federal devletlerde yalnızca mahalli idareler düzeyinde gerçekleşen personel ve prim giderlerinin daha düşük oranlara sahip olduğu ifade edilebilir. Personel ve prim giderleri alanında yaklaşık %85'lik oran ile kamu harcamalarının ileri düzeyde yerleştiği Kanada ve İsviçre'nin ilk sıraları aldığı söylenebilir. Bir diğer ifadeyle, Kanada ve İsviçre'de federal yönetimin kamu personel ve prim giderlerindeki payı %15 seviyelerindedir. Kanada ve İsviçre'yi; Belçika, İspanya ve Almanya gibi devletler takip etmektedir.

Mal ve hizmet alım giderleri alanında OECD-35 ortalamasının %49,5 olduğu görülmektedir. Bu ortalamayı aşan devletler sırayla; Kanada, İspanya, İsviçre, ABD ve Meksika'dır. Avusturya ve Almanya dışında sadece mahalli idareler tarafından gerçekleştirilen mal ve hizmet alım giderleri oranının daha düşük olduğu sonucu elde edilmektedir. Personel giderleri gibi mevcut kapasitenin işleyişine odaklı bir diğer harcama türü olan mal ve hizmet alım giderleri alanında özellikle Kanada, İspanya ve İsviçre'ye ait oranlar dikkat çekmektedir. Her yıl düzenli olarak yapılan sosyal harcamalar alanında OECD-35 ortalaması %16,7'dir. Bu ortalamanın üstündeki devletler sırayla; Kanada, ABD, Belçika ve İsviçre'dir. Avusturya'da sadece mahalli idareler düzeyinde hiç cari sosyal harcama yapılmamaktadır. Almanya dışındaki diğer devletlerde

⁹ Belirtilen üç harcama türü de "cari harcamalar" kategorisi altındadır.

ise eyalet, bölgesel yönetim veya özerk/otonom yönetim şeklindeki ulus altı birimlerin oransal olarak daha çok sosyal harcama yaptığı sonucuna erişilmektedir.

Tablo 1'e göre üniter devletler grubunda personel ve prim giderleri açısından ön plana çıkan devletler sırayla; İsveç, Japonya, Finlandiya ve Danimarka'dır. İlgili devletler aynı zamanda OECD-35 ortalamasının üstündeki devletler grubu olarak da adlandırılabilir. Söz konusu devletlerde personel ve prim giderleri alanında yapılan harcamaların yaklaşık %75'i mahalli idarelerce gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla merkezi yönetimin personel ve prim giderlerindeki oransal gücü %25 seviyelerindedir. Özellikle İsveç'te mahalli idarelerin sağlık çalışanları, sosyal faaliyetlerde çalışanlar ve öğretmenlerin ücretlerinden sorumlu olması, oransal artışta etkili olmuştur (OECD/UCLG, 2019: 424). Finlandiya'da ise belediyelerin, toplam Finlandiya işgücünün %20'sini istihdam ettiği bilinmektedir (OECD/UCLG, 2019: 321). Personel ve prim giderleri alanında en düşük orana sahip devletlerin; İrlanda, Türkiye, Yeni Zelanda ve Yunanistan olduğu görülmektedir. Belirtilen devletlerde merkezi yönetim ve merkezi yönetimin taşra kuruluşlarının personel ve prim giderleri açısından sorumluluğu %90 düzeylerindedir. Bu durum eğitim, sağlık, savunma ve sosyal güvenlik gibi önemli kamusal sorumlulukların merkezi yönetim seviyesinde toplandığı sonucu ile ilişkilendirilebilir.

Mal ve hizmet alım giderleri kapsamında OECD-35 ortalamasını aşan devletler; İtalya, İsveç, Danimarka ve Finlandiya'dır. Polonya ve Norveç'in de OECD-35 ortalamasına oldukça yaklaştığı görülmektedir. Mal ve hizmet alım giderleri alanında en düşük oransal değerlere sahip devletler ise; Yunanistan, İrlanda, Yeni Zelanda, Slovakya, İsrail ve Türkiye olarak sıralanmaktadır.

Cari sosyal harcamalar bağlamında %16,7 olan OECD-35 ortalamasını; %74,3'lük oranla Danimarka, %24'lük oranla İsveç ve %21,5'lik oranla Güney Kore aşmaktadır. Özellikle Danimarka'da yıllık olarak gerçekleşen kamu sosyal harcamalarının yaklaşık %75'i mahalli idarelerce yapılmaktadır. Danimarka'ya ait nispi değere, federal devletler de dahil hiçbir OECD ülkesi ulaşmamıştır. İsveç yerel düzeyde yaptığı cari sosyal harcamalarla, Kanada ve ABD dışında tüm federal devletleri geride bırakmıştır. Danimarka ve İsveç'in cari sosyal harcamalarda ön plana çıkma nedeni ise; İskandinav ülkelerinin sahip olduğu güçlü refah sistemi veya refah devleti anlayışı üzerinden izah edilebilir (OECD/UCLG, 2019: 424).

Üniter devletler grubunda cari sosyal harcamalar kategorisinde en düşük oransal değerlere sahip devlet ise, Yeni Zelanda'dır. Öyle ki Yeni Zelanda'da yerel düzeyde hiç cari sosyal harcama yapılmamaktadır. Lüksemburg, Slovakya, Çekya, Türkiye ve Macaristan'da mahalli idarelerce yapılan cari sosyal harcamaların, toplam kamu cari sosyal harcamaları içerisindeki payı %1'in altındadır. Söz konusu oranlar ilgili devletlerde, cari sosyal harcamaların büyük çoğunlukla merkezi yönetimin sorumluluğunda olduğunu göstermektedir. Ayrıca Türkiye Tablo 1'de incelenen harcama türleri bağlamında OECD-35 ortalamasının altında yer almaktadır.

Tablo 2: Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Ulus Altı Yönetim Harcamalarının Dağılımı (2016)

Federasyon ve Yarı Federasyonlar	Personel ve Prim Giderleri	Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Cari Sosyal Harcamaları	Sübvansiyonlar ve Cari Transferler	Diğerleri*	Sermaye Harcamaları
Avusturalya	40,8	24,4	2,3	13,7	4,5	14,2
Sadece Mahalli İdareler	31,9	31,7	0,0	1,5	2,0	32,9
Avusturya	32,6	19,0	15,8	18,6	2,4	11,9
Sadece Mahalli İdareler	30,6	23,0	14,5	17,7	1,8	12,5
Belçika	37,2	11,3	22,0	17,8	1,7	10,0
Sadece Mahalli İdareler	58,0	16,0	10,6	4,2	1,6	9,6
Kanada	34,1	19,1	13,9	13,7	6,3	12,9
Sadece Mahalli İdareler	50,5	23,2	2,5	3,4	2,1	18,2
Almanya	27,6	15,6	19,6	23,3	2,6	11,3
Sadece Mahalli İdareler	23,8	22,5	27,6	13,2	1,5	11,4
Meksika	48,7	13,3	0,2	20,3	1,7	15,8
Sadece Mahalli İdareler	37,0	22,0	0,0	9,0	1,0	30,0
İspanya	41,0	20,4	13,6	14,2	2,4	8,4
Sadece Mahalli İdareler	33,9	31,1	1,9	21,7	1,1	10,2
İsviçre	30,2	17,7	11,8	25,9	1,1	13,2
Sadece Mahalli İdareler	29,6	29,5	9,3	14,6	1,6	15,4
ABD	41,0	23,7	20,3	0,0	5,4	9,6
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-
Üniter Devletler	Personel ve Prim Giderleri	Mal ve Hizmet Alım Giderleri	Cari Sosyal Harcamaları	Sübvansiyonlar ve Cari Transferler	Diğerleri*	Sermaye Harcamaları
Şili	52,1	26,1	1,4	12,0	0,0	8,4
Çekya	42,2	30,1	0,9	12,3	0,8	13,8
Danimarka	33,1	17,1	39,1	5,8	0,5	4,4
Estonya	49,2	29,8	4,0	3,5	0,4	13,1
Finlandiya	44,6	32,2	10,1	3,6	0,3	9,2
Fransa	32,1	20,3	10,5	15,1	1,9	20,1
Yunanistan	38,7	24,5	14,9	0,8	1,5	19,7
Macaristan	42,0	30,3	2,2	10,1	0,3	15,5
İzlanda	47,5	31,5	4,3	5,0	3,1	8,7
İrlanda	27,0	28,5	25,2	0,9	1,2	17,3
İsrail	27,8	27,5	4,7	15,6	2,5	21,8
İtalya	27,1	27,9	19,0	10,8	3,3	11,9
Japonya	26,8	15,3	14,8	20,1	1,9	21,0
Güney Kore	27,5	14,2	14,6	16,7	0,5	26,5
Letonya	49,0	25,4	7,6	5,1	1,0	11,9
Litvanya	55,1	22,4	5,9	3,6	0,2	12,8
Lüksemburg	34,3	21,8	1,3	11,9	0,1	30,6
Hollanda	38,3	27,2	17,4	4,3	0,8	12,0
Yeni Zelanda	18,4	32,2	0,0	10,1	6,1	33,2
Norveç	51,2	18,8	8,1	6,9	1,9	13,1
Polonya	41,2	26,4	16,7	4,7	1,0	10,0
Portekiz	34,8	28,3	8,9	9,9	2,0	16,2

Slovakya	51,9	28,2	1,2	7,4	0,8	10,5
Slovenya	47,6	23,2	6,3	6,4	0,6	15,8
İsveç	38,4	22,3	16,3	4,4	9,2	9,4
Türkiye	17,7	43,2	2,9	3,3	3,9	29,0
Birleşik Krallık	32,1	29,6	24,7	1,2	2,5	10,0
OECD-35	36,0	21,2	17,0	9,2	4,0	12,5

Kaynak: OECD, 2018a: 10

Not: Meksika, Türkiye ve Yeni Zelanda'ya ait 2015 yılı verileri ile Avusturalya ve Şili'ye ait IMF'den alınmış tahmini veriler, 2016 yılı verileriyle güncellenmiştir. Litvanya'ya ait 2016 yılı verileri, Tablo 2'ye sonradan eklenmiştir. Bu değişikliklerde, OECD/UCLG (2019) ortaklığı ile oluşturulmuş "2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment: Country Profiles" adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Litvanya'ya ait verilerin tabloya eklenmesi ile söz konusu düzenlemeler önemli boyutlarda olmadığı için OECD-35'e ait ağırlıklı ortalama veriler de değişikliğe gidilmemiştir. Ayrıca tabloda ulaşılamayan veriler "(-)" işareti ile gösterilmiştir. *Diğerleri; ödenen vergiler, faizler dahil finansal masraflar ve emeklilik fonlarındaki değişiklik ayarlamalarını içermektedir.

Tablo 2'de ulus altı yönetim harcamalarının kendi içindeki dağılımı gösterilmektedir. Söz konusu tablo; ulus altı yönetimlerin mevcut kapasitenin işleyişine mi (cari harcamalar) veya yatırım yapmaya mı (sermaye harcamaları) odaklı olduğu konusunda sonuçlar çıkarılmasını sağlamaktadır.

Tablonun ilk kısmında federatif devletler hakkında sayısal veriler sunulmaktadır. Tabloya göre en fazla harcamanın yapıldığı iki harcama türü; personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderleridir. Ayrıca tabloda sermaye harcamalarının dışındaki giderlerin, toplam cari harcamaları ifade ettiği de belirtilmelidir. Bu kapsamda federatif devletlerde tüm ulus altı birimlerin cari harcamalarının oranı %84,2 ile %91,6 arasında değişmektedir. Bu oranlar kaynakların büyük kısmının cari işler çerçevesinde veya mevcut kapasitenin işleyişi için harcadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sermaye harcamalarına %10-15 arası bir kaynak ayrılmıştır. Yalnızca mahalli idareler incelendiğinde ele alınan devletler bazında cari harcamaların oranı; %67,1 ile %90,4 arasında değişkenlik göstermektedir. Bir diğer ifadeyle; Belçika dışındaki tüm devletlerde yalnızca mahalli idareler seviyesinin nispeten daha yüksek yatırım odaklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Çünkü 2016 yılında Belçika'da eyalet düzeyinde sermaye harcamalarının oranı %10,2 iken, yalnızca mahalli idarelerde sermaye harcaması oranı %9,6'ya düşmüştür (OECD/UCLG, 2019: 288).

Tüm ulus altı birimlerin olduğu düzeyde oransal olarak en fazla sermaye harcamasının yapıldığı devletler; Meksika ve Avusturalya'dır. Yalnızca mahalli idareler seviyesi ele alındığında ise yine, Avusturalya ile Meksika ön plana çıkmaktadır. Örneğin Avusturalya ulus altı yönetimlerinde toplam harcamaların yaklaşık %86'sı cari harcamalara, %14'ü ise sermaye harcamalarına ayrılmıştır. Eyaletler hariç tutulup yalnızca mahalli idareler incelendiğinde ise cari harcama düzeyi düşmekte (%67,1) ve özellikle doğrudan yatırımlar (%32,7) artmaktadır. Bu durum; Avusturalya'da (yalnızca) mahalli idare birimlerinin yatırım odaklılık açısından (oransal olarak) eyaletlere kıyasla daha güçlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Avusturalya örneğinde cari harcamalarda en önemli gider kalemleri; personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderleridir.

Sermaye harcamalarında ise doğrudan yatırımların¹⁰ ağırlığı mevcuttur (OECD/UCLG, 2019: 159).

Sermaye harcamaları alanında %12,5'lik OECD-35 ortalamasının altında kalan federal devletler; Avusturya, Belçika, Almanya, İspanya ve ABD'dir. Meksika ve Avusturalya'daki yalnızca mahalli idareler seviyesine ait oranlar inceleme dışı bırakılırsa, sermaye harcamalarının OECD-35 ortalamasını yüksek düzeyde aştığı federatif devlet neredeyse yok gibidir. Aslında federatif devletler grubunda sermaye harcamalarının düşük olmasının bir diğer nedeni; 50-100 yıl kadar önce birçok gelişmiş devletin¹¹ büyük ölçekli altyapı ve üstyapı ihtiyacını gidermesi ile bağlantılı olabilir (Ulusoy ve Tekdere, 2014: 20). Gelişmiş devletlerde kentler ve diğer yerleşim alanları fiziki açıdan önemli seviyede kalkınmışlık örneği gösterdiği için harcama yapısının gelişmekte olan ve az gelişmiş devletlere kıyasla farklı olması normal kabul edilebilir. Çünkü fiziki donanımın gelişmiş ve belirli bir seviyeye ulaşmış olması, devletlerin yatırım yapmak yerine sosyal alanlara, eğitime ve sağlığa daha fazla harcama yapabilmesine imkân tanımaktadır. Bu süreçte; gelişmiş ve performans odaklı yönetim teknikleri uygulayarak, personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderlerinin azaltılması da diğer alanlara kaynak ayırma potansiyelini oldukça güçlendirebilir. Tablo 2 federal ve üniter devletler şeklinde bir bütün olarak incelendiği takdirde; bazı istisnalar haricinde söz konusu bağlantı net biçimde görülebilir. Sermaye harcamaları oranı veya personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderleri düşük olan devletlerin cari sosyal harcamalara veya sübvansiyonlar ve cari transferler gibi diğer gider kalemlerine nispi olarak daha fazla pay ayırdığı sonucuna ulaşılabilecektir (veya tam tersi).

Tablo 2'ye göre toplam cari harcamalar açısından OECD-35 ortalaması %87,4'tür¹². Söz konusu ortalamayı aşan üniter devletler; Şili, Danimarka, Finlandiya, İzlanda, İtalya, Letonya, Hollanda, Polonya, Slovakya, İsveç ve Birleşik Krallık'tır. Slovakya, Letonya, Finlandiya, İzlanda ve Şili'de cari harcamaların yüksek olma nedeni; personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderlerinden, İtalya ve Danimarka'da özellikle cari sosyal harcamalar ile sübvansiyonlar ve cari transferlerin oransal olarak fazla olmasından, İsveç, Birleşik Krallık, Hollanda ve Polonya'da personel ve prim giderleri ile mal ve hizmet alım giderlerine ek olarak cari sosyal harcamaların önemli boyutlara ulaşmasından kaynaklanmaktadır. İlgili devletlerde toplam cari harcamaların OECD-35 ortalamasının üstünden olması, sermaye harcamalarında OECD ortalamasının altında kalma gibi bir sonucu beraberinde getirmektedir.

Sermaye harcamaları bakımından OECD-35 ortalamasının üstünde yer alan ve en yüksek nispi değerlere sahip olan devletler; Yeni Zelanda, Lüksemburg, Türkiye, Güney Kore, İsrail, Japonya, Fransa, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz şeklinde sıralanmaktadır. Sermaye harcamaları yüksek olan devletlerin özellikle personel ve prim giderleri, mal ve

¹⁰ Doğrudan yatırımlar (direct investment); sermaye transferleri hariç yatırımları, yani "sermaye giderlerini" temsil etmektedir.

¹¹ Meksika kapsam dışı bırakılabilir.

¹² Sermaye harcamaları dışındaki sütunların toplanması ile ilgili orana ulaşılabilir.

hizmet alım giderleri veya cari sosyal harcamalar gibi gider türlerinde, OECD-35 ortalamasının altında yer aldığı görülmektedir. Bu durum; “kentlerin veya diğer yerleşim yerlerinin fiziki gelişmişlik seviyesi, sermaye harcamalarına öncelik verilmesi gerekliliğini doğurmaktadır” şeklinde değerlendirilebilir. İlgili değerlendirme doğrultusunda cari harcama kalemlerinin zorunlu olarak kısıldığı unutulmamalıdır. Bir başka değerlendirme ise “cari harcama alanlarının bazılarında etkin yönetim uygulamaları sergileyebilen devletlerin yatırım harcamalarına kaynak ayırma potansiyelinin artması” olabilir. Burada ise etkinlik ve verimlilik, yatırım odaklı harcama yapısının zeminini oluşturmaktadır. Tablo 2’de dikkat çeken bir diğer nokta; “diğerleri” olarak adlandırılan gider sınıfıdır. Ödenen vergiler, faizler dahil finansal masraflar ve emeklilik fonlarındaki değişiklik ayarlamalarını içeren “diğerleri” kategorisi, nispi olarak en az harcamanın yapıldığı alandır. Sonra ise sübvansiyonlar ve cari transferler gelmektedir.

Tablo 2’ye göre Türkiye’nin, OECD-35 ağırlıklı ortalamalarıyla kıyaslandığında daha yatırım odaklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bunun nedeni; Türkiye’de 2016 yılı verilerine göre sermaye harcamaları alanına OECD-35 ortalamasının iki katından fazla kaynak ayrılmasıdır. %29 olan sermaye harcamaları oranının, Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü’nden elde edilen 2018 yılı verileri ile karşılaştırıldığında %41,64 seviyesine ulaştığı, Sayıştay denetim raporlarındaki eleştiriler doğrultusunda YİKOB’lar dahil edilmediği için 2019 yılında %28,64 seviyelerine düştüğü¹³ ifade edilebilir. İl Özel İdareleri’nin yerine alan YİKOB’lar dahil edildiğinde artan oran, yatırım odaklı harcama yapısının daha da güçlendiği şeklinde yorumlanabilir. Tablo 2 kapsamında Türkiye için dikkat çeken diğer hususlar; personel ve prim giderleri, cari sosyal harcamalar, sübvansiyonlar ve cari transferler ile “diğerleri” olarak sınıflandırılan harcama kategorilerinde OECD-35 ortalamasının altında kalınmasıdır. Cari harcamalar içerisinde mal ve hizmet alım giderleri ise OECD-35 ortalamasının neredeyse iki katından fazladır. Söz konusu durum Türkiye’deki akademik yazında mahalli idarelerin sorumluluklarını hizmet satın alımı yoluyla gidermesine bağlanmaktadır¹⁴ (Ulusoy ve Akdemir, 2019: 368-369). Neticede Türkiye’deki mahalli idareler, yerel düzeydeki alt ve üstyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla büyük ölçekli harcamalar yapmak zorunluluğu içerisinde. Çünkü kentlerin fiziki gelişimi konusunda atılım sağlayacak projelerde geç kalınmış, temel alt ve üstyapı faaliyetleri hala tamamlanamamıştır. Bu noktada kentleşmenin etkisi büyüktür. Nitekim 1950 sonrası süreçte köyden kente göçün süreklilik arz ederek artması, fiziki donanım ihtiyacını devamlı olarak yükseltmektedir. Kentsel gelişim devam ettiği için Türkiye’deki mahalli

¹³ <https://muhasebat.hmb.gov.tr>

¹⁴ 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 49. maddesinin 8. fıkrasındaki yasal düzenlemenin ve mahalli idare kanunlarına dayanılarak çıkarılan norm kadro yönetmeliklerinin personel harcamalarındaki artışı sınırladığı ve hatta azalttığını söylemek mümkündür (Mahalli idareler Genel Müdürlüğü, 2019: 83-84, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2018: 66). Personel harcamaları konusundaki sınırlamanın mal ve hizmet alım giderlerinde, hizmet satın alımı yöntemi üzerinden bir artışa neden olduğu ifade edilmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2019: 368-369).

idarelerin önceliği yatırım harcamalarından yana olmakta, cari sosyal harcamalar veya sübvansiyon ve cari transferler gibi gider alanları ikinci planda kalmaktadır. Sosyal harcamaların büyük kısmının merkezi idarenin sorumluluğu altında olması ve yerel düzeyde yaşanan gelir yetersizliği, mahalli idarelerin sosyal alanlardaki harcama payını sınırlamaktadır. Bir diğer deyişle cari sosyal harcamalar ile sübvansiyonlar ve cari transferler gibi gider kalemlerinin mahalli idarelerin bütçesinde önemli paylara sahip olması, ilgili alanlardaki hizmetlerin yerelleşmesiyle de büyük oranda bağlantılıdır. Bu noktada, 1985 yılında imzalanan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik şartı ile ortaya konulan ve hizmetlerin halka en yakın birimlerce sunulmasını gerektiğini ifade eden “subsidiarity ilkesinin”¹⁵ etkisi de oldukça önem arz etmektedir. Söz konusu şart’ı ve subsidiarity ilkesini birçok devlet kabul etmesine rağmen, ilkenin pratikte ve gerçek anlamda uygulanabildiği devlet sayısı sınırlı kalmaktadır¹⁶.

Tablo 3: Ulus Altı Yönetimlerin Yatırımları (2016)

Federasyon ve Yarı Federasyonlar	Kişi Başına Dolar (\$)	GSYH (%)	Ulus Altı Yönetim Harcamaları (%)	Kamu Yatırımları (%)
Avusturalya	1009	2,1	12,8	72,5
Sadece Mahalli	363	0,8	32,7	26,1
Avusturya	620	1,2	6,8	41,0
Sadece Mahalli	418	0,8	9,7	27,6
Belçika	916	2,0	7,4	88,7
Sadece Mahalli	287	0,6	8,7	27,8
Kanada	1538	3,4	10,9	87,5
Sadece Mahalli	704	1,6	18,2	40,1
Almanya	682	1,4	6,6	66,9
Sadece Mahalli	338	0,6	8,7	33,1
Meksika	246	1,4	11,0	78,9
Sadece Mahalli	106	0,6	28,6	33,8
İspanya	489	1,3	6,5	67,5
Sadece Mahalli	181	0,5	8,6	25,0
İsviçre	1388	2,2	10,3	69,7
Sadece Mahalli	625	1,0	13,2	31,4
ABD	1010	1,8	9,6	56,6
Sadece Mahalli	-	-	-	-
Üniter Devletler	Kişi Başına Dolar (\$)	GSYH (%)	Ulus Altı Yönetim Harcamaları (%)	Kamu Yatırımları (%)
şili	69	0,3	8,1	12,5
Çekya	456	1,3	12,9	41,2
Danimarka	734	1,5	4,3	40,4
Estonya	334	1,1	11,9	23,7
Finlandiya	893	2,1	9,2	54,3
Fransa	792	1,9	17,2	55,2
Yunanistan	181	0,7	19,1	18,5
Macaristan	205	0,8	12,7	27,6
İzlanda	486	1,0	7,8	35,0

¹⁵ Hizmette yerellik veya yerindelik ilkesi olarak ifade edilmektedir.

¹⁶ Üniter devletler grubunda özellikle Danimarka ve İsveç gibi İskandinav ülkelerinin uygulamada başarılı olduğu söylenebilir.

İrlanda	199	0,3	13,4	15,3
İsrail	436	1,2	21,1	69,0
İtalya	433	1,1	7,9	52,6
Japonya	1113	2,6	16,9	68,7
Güney Kore	1059	2,9	20,8	57,7
Letonya	273	1,1	11,2	28,5
Litvanya	294	1,0	12,6	32,7
Lüksemburg	1469	1,4	29,2	35,8
Hollanda	765	1,5	11,0	47,8
Yeni Zelanda	506	1,3	29,3	32,1
Norveç	1280	2,2	12,9	41,6
Polonya	311	1,2	8,9	35,7
Portekiz	241	0,8	13,9	52,0
Slovakya	206	0,7	10,3	19,6
Slovenya	414	1,3	15,4	40,9
İsveç	1044	2,1	8,5	50,3
Türkiye	253	1,0	25,8	18,2
Birleşik Krallık	367	0,9	8,6	34,8
OECD-35	727	1,7	10,7	56,9

Kaynak: OECD, 2018a: 14

Not: Meksika'ya ait veriler 2015 yılı verileridir. Türkiye ve Yeni Zelanda ait 2015 yılı verileri ile Avusturalya ve Şili'ye ait IMF'den alınmış tahmini veriler, 2016 yılı verileriyle güncellenmiştir. Litvanya'ya ait 2016 yılı verileri, Tablo 3'e sonradan eklenmiştir. Bu değişikliklerde, OECD/UCLG (2019) ortaklığı ile oluşturulmuş "2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment: Country Profiles" adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Litvanya'ya ait verilerin tabloya eklenmesi dahil söz konusu düzenlemeler önemli boyutlarda olmadığı için OECD-35'e ait ağırlıklı ortalama veriler de değişikliğe gidilmemiştir. Ayrıca tabloda ulaşılamayan veriler "(-)" ile gösterilmiştir.

Tablo 3 ulus altı yönetimler tarafından gerçekleştirilen yatırımların kişi başına dolar cinsinden miktarı ile GSYH, toplam ulus altı yönetim harcamaları ve toplam kamu yatırımları içerisindeki payını göstermektedir. Tablodaki "yatırımlar" ifadesi, doğrudan yatırımları, yani sermaye giderlerini temsil etmektedir. Bir diğer deyişle "yatırımlar" kavramı altında sermaye transferleri yoktur¹⁷. Ulus altı yönetimlerce yapılan yatırımların kişi başına miktarı OECD-35 düzeyinde ortalama olarak 727 dolardır. Söz konusu ortalamanın üzerindeki devletler; Kanada, İsviçre, ABD, Avusturalya ve Belçika'dır. Avusturya dışındaki tüm federal devletlerde yalnızca mahalli idareler seviyesinde miktar olarak daha düşük harcamalar yapıldığını ifade etmek mümkündür. Bu durum, federal devletlerde yatırımlar açısından eyalet düzeyindeki birimlerin daha büyük bir role sahip olduğunu göstermektedir. Federatif devletler grubunda dolar cinsinden tutarlar için yapılan değerlendirmelerin birebir aynısı, GSYH üzerinden yapılacak analizler için de geçerlidir.

Tablo 3'e göre doğrudan yatırımların ulus altı yönetim harcamaları içerisindeki payı açısından OECD-35 ortalamasının %10,7 olduğu görülmektedir. Tüm ulus altı birimlerin olduğu seviyede söz konusu ortalamayı aşan devletler; Avusturalya, Kanada ve

¹⁷ Sermaye harcamaları; sermaye giderleri (doğrudan yatırımlar) ile sermaye transferlerinin toplamından oluşmaktadır.

Meksika'dır. Yalnızca mahalli idareler seviyesi üzerinden bir kıyaslama yapılırsa, belirtilen üç devlete İsviçre'de dahil olmaktadır. Tablodaki veriler incelendiğinde; ABD hariç (verisine ulaşamadığı için) tüm federal devletlerde, yalnızca mahalli idarelerin olduğu seviyenin yatırım odaklılık açısından eyalet, kanton ve özerk topluluklar gibi birimlerin olduğu düzeye kıyasla daha güçlü bir yapıya sahip olduğu neticesine ulaşılmaktadır. Örneğin Kanada'da eyalet düzeyindeki birimlerce yapılan doğrudan yatırımların eyalet harcamaları içerisindeki payı %8,1 iken, cari harcamaların payı %89,1'dir. Kanada'da yalnızca mahalli idareler seviyesi analiz edildiğinde ise ilgili oranlar %18,2 ile %81,8 olarak değişmektedir. Özetle, yalnızca mahalli idareler düzeyinde cari harcamalar azalırken, doğrudan yatırımlar artmaktadır (OECD/UCLG, 2019: 529).

Tablo 3'ün en sağındaki sütun, kamu tarafından gerçekleştirilen doğrudan yatırımlarda ulus altı yönetimlerin payı nedir sorusunun cevabını vermektedir. Ulus altı yönetim yatırımlarının kamu yatırımları içerisindeki payı açısından OECD-35 ortalaması %56,9'dur (OECD, 2018b: 124). Belirtilen OECD ortalamasının altında kalan devletler; Avusturya ve ABD'dir. Ayrıca ABD'nin ortalamaya çok yakın olduğu görülmektedir. Avusturya ile birbirine çok yakın değerlere sahip olduğu için Almanya kapsam dışı bırakılırsa, federatif gruptaki tüm devletlerde eyalet düzeyindeki ulus altı birimlerin kamu yatırımları nezdinde nispi olarak daha önemli bir fonksiyon üstlendiği ifade edilebilir.

Tablo 3'teki üniter devletler grubuna bakıldığında kişi başına düşen miktar açısından OECD-35 ortalamasını geçen devletlerin; İsveç, Norveç, Lüksemburg, Güney Kore, Japonya, Hollanda, Fransa, Finlandiya ve Danimarka olduğu görülmektedir. %1,7'lik GSYH ortalamasını aşan üniter devletler ise; İsveç, Norveç, Japonya, Güney Kore, Fransa ve Finlandiya'dır. Kişi başına miktarlar açısından OECD ortalamasının üzerinde değerlere sahip olan Danimarka, Lüksemburg ve Hollanda, GSYH üzerinden yapılan değerlendirmede OECD ortalamasının altında kalmaktadır.

Üniter devletlerde mahalli idarelerce yapılan doğrudan yatırımların, toplam yerel harcamalar içerisindeki oranı incelendiğinde %10,7'lik OECD-35 ortalamasının altında kalan devletler; Birleşik Krallık, İsveç, Slovakya, Polonya, İtalya, İzlanda, Finlandiya, Danimarka ve Şili'dir. Yeni Zelanda, Lüksemburg ve Türkiye ise mahalli idare harcamalarına kıyasla oransal olarak en fazla yatırımın yapıldığı ilk üç devlet konumundadır.

OECD-35 ortalamasına göre OECD ülkelerinde kamu tarafından gerçekleştirilen doğrudan yatırımların yarısından fazlası (%56,9) mahalli idarelerin sorumluluğu altındadır. OECD-35 ortalamasının üzerindeki üniter devletler; İsrail, Japonya ve Güney Kore'dir. Ortalamanın altında kalmakla beraber mahalli idarelerin doğrudan yatırımlar açısından %50'den fazla sorumluluk üstlendiği diğer üniter devletler ise; Finlandiya, Fransa, İtalya, Portekiz ve İsveç'tir. Belirtilen devletlerde yatırımlar bakımından merkezi yönetimin ikinci planda olduğu belirtilebilir. Mahalli idarelerin doğrudan yatırımlar kapsamında en az rol üstlendiği ilk beş üniter devlet ise; Şili, İrlanda, Türkiye, Yunanistan

ve Slovakya'dır. Söz konusu devletlerde doğrudan yatırımların baş aktörü merkezi yönetimdir. Ayrıca bu devletler, doğrudan yatırımlar nezdinde yerleşmenin en düşük boyutta olduğu devletler olarak da düşünülebilir.

Tablo 3'teki verilere göre Türkiye'deki mahalli idarelerin kişi başına miktar, GSYH ve toplam kamu yatırımları içerisindeki paylar açısından OECD ortalamasını geçemediği görülmektedir. Fakat mahalli idare harcamalarından yatırımlara ayrılan pay çerçevesinde OECD ortalamasını aştığı ifade edilebilir. Bu durum; Türkiye'deki mahalli idarelerin OECD örneklemini özelinde doğrudan yatırımlara daha az harcama yaptığı, kamu doğrudan yatırımları açısından merkezi yönetimin oldukça gerisinde kaldığı, ancak mahalli idare bütçesinin kendi içerisinde yatırım odaklılık açısından OECD ülkelerine kıyasla daha iyi bir performans sergilediği anlamına gelmektedir (OECD/UCLG, 2019: 525).

5.2. Fonksiyonel Sınıflandırma Kapsamında Elde Edilen Bulgular

Aşağıda yer alan iki tablo ile fonksiyonel sınıflandırma bağlamında ulaşılan bulgular, detaylı biçimde analiz edilmiştir.

Tablo 4: Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Ulus Altı Yönetim Harcamalarının Dağılımı (2016)

Federasyon ve Yarı Federasyonlar	Eğitim Hizmetleri	Sosyal Güvenlik*	Genel Kamu Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Savunma Hizmetleri	Kamu Düzeni ve Güvenliği Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	Çevre Koruma Hizmetleri
Avusturalya	20,2	7,1	11,5	24,1	17,5	0,0	8,8	4,1	3,8	3,0
Sadece Mahalli İdareler	0,5	4,5	23,9	1,1	27,8	0,0	2,3	8,9	17,7	13,4
Avusturya	16,6	22,5	13,9	25,1	14,1	0,0	1,1	1,8	3,6	1,2
Sadece Mahalli İdareler	16,9	22,4	16,0	22,1	11,5	0,0	1,8	1,9	5,6	2,0
Belçika	27,4	24,3	16,7	3,0	16,3	0,0	3,4	1,4	4,6	3,0
Sadece Mahalli İdareler	21,5	20,6	17,2	0,5	8,4	0,0	12,2	3,2	9,1	7,2
Kanada	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Almanya	21,1	27,5	22,7	2,2	11,4	0,0	6,7	1,8	4,6	2,1
Sadece Mahalli İdareler	15,6	35,6	17,2	2,1	13,4	0,0	3,2	3,3	5,6	4,0
Meksika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İspanya	18,1	7,0	22,5	26,3	11,3	0,0	4,4	2,3	4,4	3,7
Sadece Mahalli İdareler	3,5	9,3	35,6	1,3	15,4	0,0	7,8	5,7	11,4	10,0
İsviçre	26,6	20,4	15,1	10,6	12,5	0,4	7,3	0,9	3,6	2,5
Sadece Mahalli İdareler	28,1	19,3	14,6	3,9	12,9	0,5	6,3	2,2	6,6	5,6
ABD	31,4	4,9	12,3	25,4	13,8	0,0	9,6	1,4	1,3	0,0
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Üniter Devletler	Eğitim Hizmetleri	Sosyal Güvenlik*	Genel Kamu Hizmetleri	Sağlık Hizmetleri	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Savunma Hizmetleri	Kamu Düzeni ve Güvenliği Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	Çevre Koruma Hizmetleri
Şili	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çekya	28,4	7,8	12,4	13,9	17,8	0,0	1,9	4,2	7,3	6,3
Danimarka	8,8	56,2	3,5	24,3	3,6	0,0	0,2	0,4	2,3	0,6
Estonya	39,5	8,1	7,2	15,7	13,6	0,0	0,3	3,7	9,0	2,9
Finlandiya	17,6	26,5	17,2	26,4	6,5	0,0	1,1	0,6	3,6	0,4
Fransa	14,7	19,4	19,3	0,7	18,6	0,0	3,0	7,7	9,2	7,4
Yunanistan	9,0	12,7	26,0	0,0	20,5	0,0	0,3	5,2	11,3	14,9
Macaristan	18,5	11,7	24,5	4,2	20,4	0,0	0,7	7,4	10,7	2,1
İzlanda	34,6	23,3	11,4	0,5	8,3	0,0	1,0	2,8	16,4	1,7
İrlanda	10,3	32,6	5,1	0,0	18,7	0,0	3,5	13,3	6,3	10,2
İsrail	36,4	17,4	11,2	0,3	8,1	0,6	1,0	5,6	10,4	9,0
İtalya	6,1	4,8	15,3	47,7	12,7	0,0	1,6	3,7	2,3	5,7
Japonya	17,8	26,4	10,6	11,8	14,0	0,0	6,3	4,1	2,3	6,8
Güney Kore	27,5	16,0	17,9	4,3	17,3	0,0	2,9	5,6	3,9	4,4
Letonya	41,3	12,0	8,3	9,6	8,5	0,0	1,7	9,0	8,3	1,3
Litvanya	39,4	10,0	7,1	19,8	10,1	0,1	0,8	4,3	5,4	3,0
Lüksemburg	10,4	12,2	26,1	0,6	14,8	0,0	2,8	4,5	14,8	13,8
Hollanda	30,7	23,8	6,9	3,4	13,4	0,0	2,7	1,9	7,8	9,4
Yeni Zelanda	0,0	0,0	23,2	0,0	29,9	0,0	0,0	16,5	13,0	16,9
Norveç	23,5	28,8	8,3	14,1	9,3	0,0	1,1	4,9	5,7	4,2
Polonya	27,6	20,8	9,9	15,6	11,8	0,0	1,8	4,0	6,2	2,3
Portekiz	13,3	7,8	30,8	6,3	15,6	0,0	1,1	8,7	8,4	8,1
Slovakya	40,2	7,5	14,0	3,6	15,7	0,0	1,3	6,0	6,2	5,5
Slovenya	38,4	11,8	8,9	12,3	11,3	0,0	1,6	4,5	7,5	3,5
İsveç	21,0	27,6	10,6	26,7	6,5	0,0	0,8	2,6	3,5	0,6
Türkiye	2,0	1,7	34,7	1,3	17,5	0,2	4,7	20,2	8,2	9,5
Birleşik Krallık	24,6	35,8	7,9	2,0	8,8	0,0	8,4	6,2	2,1	4,0
OECD-32	24,8	14,0	14,1	18,1	13,6			15,3		

Kaynak: OECD/UCLG, 2019, OECD, 2018a: 11

Not: OECD-32'ye ait ağırlıklı ortalamaların dışındaki tüm veriler, 2016 yılı verileridir. Litvanya'ya ait 2016 yılı verileri, Tablo 4'e sonradan eklenmiştir. Bu değişikliklerde, OECD/UCLG (2019) ortaklığı ile oluşturulmuş "2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment: Country Profiles" adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Tablo 4'te ulaşılamayan veriler ise "(-)" ile gösterilmiştir. Ulaşılamayan veriler ile Litvanya'ya ait veriler, ağırlıklı ortalamalara dahil değildir. OECD-32 düzeyinde 2016 yılına ait ayrıntılı ağırlıklı ortalama verilerine ulaşılamadığı için 2015 yılı ağırlıklı ortalama verileri kullanılmıştır. Bu kapsamda; savunma, kamu düzeni ve güvenliği, iskân ve toplum refahı, çevre koruma ve dinlenme, kültür ve din hizmetlerine ait ağırlıklı ortalamalar "OECD, 2018a: 11" kaynağına uygun olarak bir bütün halinde tabloya eklenmiştir. *Sosyal güvenlik harcamaları hem cari harcamaları hem de sermaye harcamalarını içermektedir. ABD'de çevre koruma harcamaları, iskân ve toplum refahı alanı içerisindedir.

Tablo 4, fonksiyonel sınıflandırma çerçevesinde ulus altı yönetim harcamalarının dağılımını göstermektedir. Tablonun ilk kısmında federal devletlerin harcamaları yer almaktadır. OECD-32 ortalaması incelediğinde en fazla harcamanın; eğitime, sağlığa, genel kamu hizmetlerine, sosyal güvenliğe ve ekonomik işler ve hizmetlere yapıldığı görülmektedir. Savunma, kamu düzeni ve güvenliği, iskân ve toplum refahı, dinlenme, kültür ve din hizmetleri ile çevre koruma hizmetlerine ait ortalama oran ise %15,3'tür. Ulus altı yönetim düzeyinde OECD ortalamasını aşarak eğitime en fazla harcama yapan federatif devletler; ABD, Belçika ve İsviçre'dir. Ayrıca federatif devletlerden Avusturya ve İsviçre'de yalnızca mahalli idareler düzeyinde eğitim harcamalarının oransal olarak daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Uygun verilerin elde edildiği diğer devletlerde ise tam tersi bir sonuca ulaşıldığı söylenebilir. Sağlık hizmetlerinde %18,1 olan OECD-32 ortalamasını İspanya, ABD, Avusturya ve Avusturalya aşmıştır. Sağlık hizmetlerinde yalnızca mahalli idarelerin olduğu düzeyde oransal olarak daha az harcama yapılırken, mahalli idareler seviyesinde OECD-32 ortalamasını sadece Avusturya'nın geçtiği sonucu elde edilmektedir.

Federatif devletlerde savunma hizmetleri için ulus altı seviyede genel olarak hiç kaynak ayrılmadığı tespit edilmiştir. Ulus altı yönetimler içerisinde sadece mahalli idarelerin olduğu seviyede kamu düzeni ve güvenliği açısından Belçika'nın, iskân ve toplum refahı, dinlenme, kültür ve din hizmetleri ile çevre koruma hizmetlerinde ise özellikle Avusturalya'nın harcamaları oransal olarak önem arz etmektedir. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine yapılan harcamaların oransal dağılımda ilk sıraları alması, incelenen devletlerde kanalizasyon, içme suyu, yol ve metro gibi temel alt ve üstyapı hizmetlerinin belirli bir gelişmişlik seviyesine ulaşmasıyla bağlantılı olabilir. Hizmetlerin kanuni olarak ulus altı yönetimlerin yetki sahasına dahil edilmesi bir diğer önemli etkidir. Örneğin ABD'de ulus altı yönetim harcamalarının %56,8'i eğitim ve sağlık hizmetleri alanına ayrılmaktadır. Eğitim harcamalarının ilk ve ortaöğretim seviyesine odaklı olduğu ifade edilebilir. İlk ve ortaöğretim seviyesinde yalnızca mahalli idareler düzeyinin rolü fazladır. Yükseköğretim ile sağlık harcamalarında ise eyalet yönetimleri ön plana çıkmaktadır (OECD/UCLG, 2019: 536).

Tablo 4'ün ikinci kısmında üniter devletler incelenmiştir. Üniter devletler grubunda eğitim harcamaları alanında OECD-32 ortalamasını aşan ve en yüksek nispi değerlere sahip olan devletler; Letonya (%41,3), Slovakya (%40,2), Estonya (%39,5), Litvanya (%39,4), Slovenya (%38,4), İsrail (%36,4), İzlanda (%34,6) ve Hollanda (%30,7)'dir. Letonya, Slovakya ve İzlanda'da eğitim harcamalarının yüksek olmasında, eğitim tesislerinin bakım ve işletme maliyetleri ile öğretmen ve personel ücretleri temel faktörlerdir (OECD/UCLG, 2019: 362). OECD-32 ortalamasının altında kalan ve en düşük nispi harcama verilerine sahip devletlerin başında ise Yeni Zelanda (%0,0), Türkiye (%2,0), İtalya (%6,1), Danimarka (%8,8) ve Yunanistan (%9,0) gibi devletler yer almaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere, bir devletin mahalli idareler üzerinden eğitime, sağlığa ve sosyal güvenlik gibi alanlara kaynak ayırmasında, kentlerin fiziki gelişmişliğinin yanında kanuni düzenlemeler de etkili olmaktadır. Bunun en iyi örneği;

Danimarka'dır. Danimarka OECD'nin en yerelleşmiş ünite devlet yönetimine sahiptir. Fakat gerçek anlamda yerelleşen alan eğitim değil, belediyelerin sorumluluğundaki sosyal güvenlik ile bölgelerin yetkili olduğu sağlık hizmetleridir (OECD/UCLG, 2019: 313). Harcama oranına bakıldığında; Danimarka'da kanuni düzenlemeler gereği eğitim hizmetleri sorumluluğunun merkezi yönetimde olduğunu belirtmek mümkündür. Nispi olarak daha fazla harcama yapan ve eğitim sistemi ile adından söz ettiren Finlandiya ile İsveç'in de Danimarka'ya benzer bir özellik gösterdiği söylenebilir. İrlanda, Japonya, Norveç ve Birleşik Krallık'ta sosyal güvenlik hizmetlerinin, İtalya'da sağlık hizmetlerinin (%47,7), Yeni Zelanda'da ekonomik işler ve hizmetler gibi harcamaların, OECD-32 ortalamalarını da aşarak, mahalli idarelerin bütçesinden en büyük payı aldığı görülmektedir.

Tablo 4 incelediğinde özellikle Fransa, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, İsrail, Lüksemburg, Yeni Zelanda, Türkiye ve Birleşik Krallık'ta sağlık hizmetleri sorumluluğunun tamamen merkezi yönetimin elinde olduğu şeklinde bir sonuç çıkarılabilir. Aynı değerlendirme tüm OECD ülkeleri bakımından savunma hizmetleri için de geçerlidir. Ayrıca ünite devletlerden Yeni Zelanda'da mahalli idarelerin kamu düzeni ve güvenliği, savunma, eğitim, sosyal güvenlik ve sağlık alanlarında herhangi bir fonksiyonu bulunmadığı da ifade edilmelidir (OECD/UCLG, 2019: 313). İlgili tabloya göre kamu düzeni ve güvenliği hizmetlerinde Birleşik Krallığı'na, iskân ve toplum refahı hizmetlerinde Türkiye'ye, dinlenme, kültür ve din hizmetlerinde İzlanda'ya, çevre koruma hizmetlerinde ise Yeni Zelanda'ya ait harcama değerleri önceliklidir.

Tablo 4 analiz edildiğinde Türkiye'deki mahalli idarelerin eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının OECD-32 ortalamasının çok altında nispi değerlere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Türkiye'de belirtilen hizmetler özelinde asıl yetkili idari birimin, merkezi yönetim olduğu anlamına gelmektedir (bu değerlendirme savunma hizmetlerini için de geçerli). Harcama oranlarına bakıldığında mahalli idarelerin temel harcama alanları; genel kamu hizmetleri, iskân ve toplum refahı hizmetleri ve ekonomik işler ve hizmetler olarak sıralanabilir. Daha sonra ise çevre koruma hizmetleri ile dinlenme, kültür ve din hizmetleri gelmektedir. Türkiye'deki mahalli idarelerin personel, planlama ve istatistik gibi genel hizmetlere, finansal ve mali işler ile yerel düzeydeki yasama ve yürütme organlarının faaliyetlerine, bir diğer deyişle genel kamu hizmetlerine, %34,7 oranında harcama yaptığı görülmektedir. Cari işlerin yerine getirilmesi ve mevcut düzenin devamlılığına odaklanan genel kamu hizmetleri oranı OECD-32 ortalamasının iki katından fazladır. Mahalli idarelerin daha etkin, verimli ve yatırım odaklı hizmet birimleri haline dönüşebilmesi için genel kamu hizmetleri çerçevesinde yapılan harcamaların azaltılması gerekmektedir.

Türkiye'de mahalli idareler toplum refahı, su temini, sokak-cadde aydınlatması ve iskân işlerinin yer aldığı iskân ve toplum refahı hizmetleri ile yol yapımı, inşaat işleri, ticari ve tarımsal faaliyetler ve enerji hizmetlerinin yer aldığı ekonomik işler ve hizmetler alanına toplam %37,7 oranında harcama yapmaktadır. Bir diğer ifadeyle Türkiye'de mahalli idare kaynakları temel olarak cari işler ile fiziki donanım (altyapı ve üstyapı alanlarına)

ayrılmaktadır. Dolayısıyla uzun vadede beşerî sermaye verimliliğini artırarak ekonomik büyüme ve kalkınmayı olumlu yönde etkileyen ve “kalkınma carileri” olarak adlandırılan eğitim ve sağlık hizmetleri ile sosyal güvenlik faaliyetleri, mahalli idarelerce göz ardı edilebilmektedir. Çünkü Türkiye’deki kentler gelişim aşamasındadır ve harcama önceliği söz konusu gelişimi tamamlamaya yöneliktir. Bu noktada Türkiye’deki kamu yönetimi anlayışı, merkezîyetçi yapının varlığı, eğitim ve sağlık hizmetlerine ait faydaların ulusal düzeyde etkili olması, özellikle yükseköğretim öncesi eğitim seviyelerinde uygulama birliğini sağlama düşüncesi, kamu ekonomisinin arz tarafında yer alan siyasiler ve bürokratların harcama gücünü bırakmak istememeleri ve mahalli idarelerin gelir yetersizliği önemli faktörler bulunmaktadır.

Kentlerin fiziki gelişmişlik seviyesinin artması, yeni kamu yönetimi anlayışı, hizmet sorumluluğun yerelleşmesi yönündeki kanuni düzenlemelerin hız kazanması, mahalli idarelere giderleriyle orantılı gelir kaynağı sağlanması, hizmetlerin ileri düzeyde paylaşımına engel olan (idari, siyasi veya toplumsal) etkenlerin ve sorunların (terör, güvenlik vb.) giderilerek, hizmet sorumluluğunun dağılımında yalnızca ekonomik kriterlerin etkili olması sağlanmalıdır. Bahsi geçen bu düzenlemeler, Türkiye’de uzun vadede harcama yapısını değiştirecek dinamikler arasında gösterilebilir.

Tablo 5: Fonksiyonel Sınıflandırma Çerçevesinde Ulus Altı Yönetim Yatırımlarının Dağılımı (2015)

Federasyon ve Yarı Federasyonlar	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Eğitim Hizmetleri	Genel Kamu Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Çevre Koruma Hizmetleri	Diğerleri*
Avusturalya	50,3	5,1	12,6	1,6	5,3	25,1
Sadece Mahalli İdareler	43,2	0,2	20,7	2,1	13,2	20,5
Avusturya	37,3	11,4	11,6	1,7	0,9	37,2
Sadece Mahalli İdareler	34,5	15,1	11,8	2,5	1,1	35,0
Belçika	24,6	22,0	29,2	2,8	4,8	16,6
Sadece Mahalli İdareler	17,1	11,4	12,5	6,6	9,6	42,7
Kanada	-	-	-	-	-	-
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-
Almanya	31,4	21,1	22,2	5,1	4,7	15,5
Sadece Mahalli İdareler	35,9	25,5	0,9	9,8	7,9	20,0
Meksika	-	-	-	-	-	-
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-
İspanya	43,0	7,7	15,9	6,1	5,4	21,9
Sadece Mahalli İdareler	51,1	3,5	10,1	11,1	5,5	18,7
İsviçre	23,7	21,1	34,7	3,5	4,8	12,3
Sadece Mahalli İdareler	28,5	29,8	11,0	7,5	9,6	13,7
ABD	43,9	29,9	6,2	8,3	0,0	11,8
Sadece Mahalli İdareler	-	-	-	-	-	-
Üniter Devletler	Ekonomik İşler ve Hizmetler	Eğitim Hizmetleri	Genel Kamu Hizmetleri	İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Çevre Koruma Hizmetleri	Diğerleri*
Şili	-	-	-	-	-	-
Çekya	31,0	20,1	0,5	1,9	21,9	24,6

Danimarka	19,3	18,7	5,7	-	1,1	55,1
Estonya	52,0	24,2	-	3,9	2,9	17,0
Finlandiya	27,7	24,6	13,6	-	0,3	33,7
Fransa	33,0	14,0	15,0	10,3	10,4	17,4
Yunanistan	63,5	0,4	9,3	9,6	9,7	7,5
Macaristan	12,0	5,1	23,9	14,6	34,9	9,5
İzlanda	28,2	23,3	6,0	14,3	2,2	26,0
İrlanda	50,8	0,0	7,0	10,0	7,5	24,7
İsrail	30,2	33,1	4,2	12,4	6,2	13,9
İtalya	27,3	9,9	17,2	12,8	6,4	26,3
Japonya	44,5	11,1	5,6	9,9	16,3	12,6
Güney Kore	30,7	13,6	9,0	21,6	7,7	17,4
Letonya	15,0	25,5	2,5	20,1	4,7	32,2
Litvanya	37,9	19,9	2,1	10,0	2,2	27,9
Lüksemburg	22,1	15,1	-	8,4	19,3	35,1
Hollanda	32,5	21,6	6,8	-	27,8	11,4
Yeni Zelanda	-	-	-	-	-	-
Norvec	20,7	26,8	1,5	14,0	12,1	24,9
Polonya	44,1	7,6	10,3	-	12,4	25,5
Portekiz	47,6	5,0	13,1	11,6	8,5	14,3
Slovakya	44,3	6,0	4,9	24,1	10,5	10,2
Slovenya	17,0	10,5	0,9	19,2	35,3	17,1
İsvec	15,9	15,7	19,1	12,8	0,8	35,7
Türkiye (2015)	31,8	4,2	10,7	40,1	8,2	4,9
Türkiye (2018)	30,3	12,0	8,1	36,9	7,1	5,5
Türkiye (2019)	30,7	4,6	7,76	42,4	9,8	4,7
Birleşik Krallık	38,1	43,9	5,1	4,1	4,0	4,9
OECD-30	39,2	20,7	9,8	8,5	6,4	15,3

Kaynak: OECD, 2018a: 15

Not: Negatif değerlerden dolayı (yatırım azalması), Estonya ve Lüksemburg’da genel kamu hizmetleri, Danimarka, Finlandiya, Hollanda ve Polonya’da ise iskân ve toplum refahı hizmetleri, yatırımların fonksiyonel dağılımında dikkate alınmamıştır. Belirtilen devlet ve alanlara ilave olarak tabloda ulaşılamayan veriler “(-)” ile gösterilmiştir. Litvanya’ya ait 2017 yılı verileri tabloya sonradan eklenmiştir. Yapılan ekleme de OECD (2019b: 14) tarafından oluşturulmuş “Key Data on Local and Regional Governments in the European Union” adlı çalışmadan yararlanılmıştır. Türkiye’ye ait 2015, 2018 ve 2019 yılı verileri de Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü’nden elde edilen veriler çerçevesinde yazar tarafından düzenlenmiş ve tabloya ilave edilmiştir. Tabloya sonradan ilave edilen bu veriler, OECD-30 ağırlıklı ortalamasına dahil değildir. * Diğerleri; savunma, kamu düzeni ve güvenliği, sağlık, sosyal güvenlik ve dinlenme, kültür ve din hizmetlerini içermektedir. ABD’de çevre koruma harcamaları gibi yatırımları da iskân ve toplum refahı alanı içerisinde.

Tablo 5, ulus altı yönetimlerce gerçekleştirilen doğrudan yatırımların fonksiyonel açıdan hangi alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir. OECD-30 ortalamalarına göre yatırımlar öncelikle ekonomik işler ve hizmetler ile eğitim hizmetleri alanlarına gitmektedir (OECD, 2018b: 126). Devamında ise “diğerleri” olarak ifade edilen “savunma, kamu düzeni ve güvenliği, sağlık, sosyal güvenlik ve dinlenme, kültür ve din hizmetleri” grubu gelmektedir. Genel kamu hizmetleri, iskân ve toplum refahı hizmetleri ile çevre koruma hizmetleri ise sırayla “diğerleri” grubunu takip etmektedir.

Doğrudan yatırımlardan en büyük payı alan ekonomik işler ve hizmetler fonksiyonunda OECD-30 ortalamasını geçen federal devletler; Avusturalya, İspanya ve ABD’dir. Ayrıca verilerine ulaşılabilen tüm federatif devletlerde yalnızca mahalli idareler seviyesinin

ekonomik işler ve hizmetler fonksiyonuna, eyalet vb. düzeylere kıyasla daha fazla yatırım yaptığı ifade edilebilir.

Eğitim hizmetlerine yapılan yatırımlarda %20,7 olan OECD-30 ortalamasının üzerindeki devletler; tüm ulus altı birimlerin olduğu seviyede ABD, İsviçre, Almanya ve Belçika, yalnızca mahalli idareler düzeyinde ise sadece İsviçre ve Almanya'dır. Ayrıca Avusturalya ve İspanya dışındaki federal devletlerde, yalnızca mahalli idareler düzeyindeki eğitim hizmetleri yatırımlarının oransal olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Genel kamu hizmetlerine yönelik yatırımlarda OECD-30 ortalamasının altında kalan tek federal devlet, ABD'dir. Yalnızca mahalli idareler seviyesi ele alındığında genel kamu hizmetlerine oransal olarak daha az yatırım yapan devletler ise; Belçika, Almanya ve İsviçre'dir.

İskân ve toplum refahı hizmetlerine yapılan doğrudan yatırımlarda OECD-30 ortalamasının %8,5 olduğu görülmektedir. İlgili ortalamayı sadece İspanya ve Almanya'daki yalnızca mahalli idare düzeyleri aşmaktadır. Ekonomik işler ve hizmetler ile iskân ve toplum refahı hizmetlerine yapılan ortalama yatırımlar bir bütün olarak düşünülürse, "OECD'de doğrudan yatırımların yaklaşık yarısı altyapı ve üstyapı alanlarına yöneliktir" şeklinde bir sonuç çıkarmak yanlış olmayacaktır. Çevre koruma hizmetleri fonksiyonuna yapılan yatırımlarda, OECD-30 ortalamasını yalnızca mahalli idareler düzeyi bakımından aşan federal devletler; İsviçre, Almanya, Belçika ve Avusturalya'dır. "Diğerleri" olarak ifade edilen hizmet fonksiyonlarına giden yatırımlarda ise OECD-30 ortalamasının altında kalan iki federal devletin İsviçre ve ABD olduğu net biçimde görülmektedir. Ayrıca hem çevre koruma hizmetleri hem de "diğerleri" alanında yapılan doğrudan yatırımlarda, tüm federal devletlerdeki yalnızca mahalli idareler seviyesinin oransal açıdan daha önemli bir role sahip olduğu da anlaşılmaktadır.

Tablo 5'e göre ekonomik işler ve hizmetlere yapılan yatırımlar açısından OECD-30 ortalamasını aşan üniter devletlerin; Estonya, Yunanistan, İrlanda, Japonya, Polonya, Portekiz ve Slovakya olduğu görülmektedir. Ekonomik işler ve hizmetler fonksiyonuna oransal olarak en az yatırım yapan devletler ise; Macaristan, Letonya, İsveç ve Slovenya'dır. İskân ve toplum refahı hizmetlerine yönelik yatırımlarda OECD-30 ortalamasını aşan ve en yüksek oransal değere sahip olan devletlerin başında Türkiye yer almaktadır. Devamında ise Slovakya, Güney Kore ve Letonya gibi devletler gelmektedir. Genellikle mevcut kapasitenin işleyişi ile ilgili olan genel kamu hizmetlerine fonksiyonuna OECD-30 ortalamasının da üzerine çıkarak en fazla yatırım yapan devletler; Macaristan, İsveç, İtalya, Fransa, Finlandiya ve Portekiz'dir. Türkiye genel kamu hizmetleri fonksiyonunda 2015 yılı verilerine göre OECD-30 ortalamasını aşmaktayken, 2018 ve 2019 yılı verilerine göre ortalamanın altına düşmüştür.

Çevre koruma hizmetleri fonksiyonunda gerçekleşen yatırımlarda ön plana çıkan devletler; Slovenya, Macaristan, Hollanda ve Çekya'dır. Özellikle Slovenya ve Macaristan'da doğrudan yatırımların üçte birinden fazlası çevre koruma hizmetlerine

tahsis edilmiştir. Savunma, kamu dzeneni ve gvenliği, sağlık, sosyal gvenlik ve dinlenme, kltür ve din hizmetlerinin birleşiminde oluşan “diğerleri” fonksiyonuna ayrılan yatırımlarda Danimarka, İsveç, Finlandiya, Letonya ve Lüksemburg’un oransal değerleri dikkat çekmektedir. Özellikle Danimarka, İsveç ve Finlandiya’da “diğerleri” fonksiyonu kapsamında yapılan yatırımların yüksek olmasının temel nedeni, büyük oranda sosyal gvenlik hizmetleri ile ilgilidir.

Eđitim hizmetlerine yapılan doğrudan yatırımlarda OECD-30 ortalamasını geçerek, en yüksek oransal değgerlere ulaşan devletler sırayla; Birleřik Krallık, İsrail, Norveç, Letonya, Finlandiya, Estonya, İzlanda ve Hollanda’dır. Tablo 4’te vurgulandığı üzere Letonya, Estonya, İsrail, İzlanda ve Hollanda aynı zamanda eğitime en fazla harcama yapan devletler arasındadır. Tablo 5’e göre İrlanda’da mahalli idarelerin eğitim hizmetleri alanına yatırım yapmadığı ifade edilebilir. Eđitim hizmetlerine yerel düzeyde en az yatırım yapan devletlerin başında ise Yunanistan, Macaristan, Türkiye, Portekiz ve Slovakya gelmektedir. 2015 yılı ve 2018 yılı verileri kıyaslandığında; Türkiye’deki mahalli idarelerin eğitim hizmetlerine yaptıkları yatırımlar üç kat artmıştır. 2019 yılında Sayıştay denetim raporlarındaki eleştiriler doğrultusunda YİKOB’ların verileri dahil edilmediğinde ise bu oran %4,6 gibi bir seviyede yer almaktadır. YİKOB’ların eğitim hizmetlerine yönelik 2017 yılında bütçesinden %54,35 oranında, 2018 yılında ise %61,32 oranında harcama yaptığı dikkate alınırsa, bunların kapsam dışında tutulması ile eğitim yatırımlarında dūřuř yaşanması normaldir¹⁸.

Tablo 5’e göre Türkiye’deki mahalli idareler 2015 yılında yalnızca, iskân ve toplum refahı hizmetleri, çevre koruma hizmetleri ve genel kamu hizmetleri fonksiyonuna yapılan yatırımlarda OECD-30 ortalamasını aşmıştır. 2018 ve 2019 yılında genel kamu hizmetleri de ortalamanın altına dūřmüřtür. Türkiye’deki mahalli idarelerin yatırımları iki alanda yoğunlaşmaktadır. Bunlar; iskân ve toplum refahı hizmetleri ile ekonomik işler ve hizmetlerdir. Özellikle iskân ve toplum refahı hizmetleri OECD-30 ortalamasının yaklaşık beř katı kadardır. Söz konusu yatırım alanları mahalli idarelerin fiziki donanıma, bir diğer ifadeyle alt ve üstyapı hizmetlerine öncelik vermeleri ile ilişkilidir. Bu yatırım yapısı, kentlerin gelişmekte olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Türkiye’de mahalli idarelerin 2019 yılında doğrudan yatırımların ortalama %73’ünü iskân ve toplum refahı hizmetleri ile ekonomik işler ve hizmetler alanına yöneltmesi, diğer hizmet alanlarına yapılacak yatırımların hacmini azaltmaktadır. Bu kapsamda eğitim, çevre koruma ve “diğerleri” fonksiyonuna ait oransal değerlerin düşük olması, yatırım tercihlerindeki önceliğin bir iz dūřümü sayılabilir. Ayrıca Türkiye’de eğitim, sağlık, sosyal gvenlik, kamu dzeneni ve gvenliği, savunma, çevre koruma, dinlenme, kltür ve din gibi hizmet alanlarında yatırımlardan sorumlu asıl birimin merkezi yönetim olması, mahalli idarelerin yatırım tercih ve önceliğini de büyük oranda etkilemektedir.

2015 ile 2019 yılları esas alınarak bir kıyaslama yapılırsa; Türkiye’deki mahalli idarelerin 2018 yılında yaşanan yaklaşık %4’lük dūřuř sonrası, iskân ve toplum refahı hizmetlerine

¹⁸ <https://muhasebat.hmb.gov.tr>

yapılan yatırımları 2015 yılı seviyesinin üzerine çıkardığı görülmektedir. Benzer bir durum çevre koruma hizmetleri için de geçerlidir. 2015-2019 yılları karşılaştırıldığında, ekonomik işler ve hizmetlerin, genel kamu hizmetlerinin ve “diğerleri” fonksiyonlarında yapılan yatırımların azaldığı ifade edilebilir. Özellikle YİKOB’ların analiz dışı bırakılması ile eğitim hizmetlerinde oransal açıdan önemli bir dalgalanma yaşanmıştır. Buna rağmen 2015 yılına kıyasla 2019 yılında, eğitim hizmetlerine dair yatırımların sınırlı bir artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Özellikle cari işlere yönelik genel kamu hizmetleri yatırımlarının azalması ve eğitim hizmetlerine (kalkınma carisi) yönelik yatırımların artması gibi değişimlerin uzun dönemde sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmanın yakalanması açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Kentlerin alt ve üstyapı ihtiyaçları giderildikçe, yerel düzeyde kalkınma hız kazandıkça ve mahalli idarelerin temel kamusal hizmetlerin sunumuna dair sorumluluğu arttıkça, Türkiye’deki mahalli idarelerin yatırımlar açısından yapısal dönüşüm yaşaması yüksek bir ihtimaldir.

Sonuç ve Öneriler

Güncel OECD raporları çerçevesinde, ekonomik ve fonksiyonel sınıflandırma bağlamında Türkiye’deki mahalli idare harcamalarını OECD ülkeleri ile karşılaştırılarak (oransal analiz yöntemi ile), detaylı biçimde incelemeyi amaç edinen ve “Türkiye ile OECD ülkeleri arasında mahalli idare harcama yapısı bakımından ne tür farklılıklar yada benzerlikler vardır?” sorusunun cevabını araştıran bu çalışma kapsamında ulaşılan temel sonuçlar şöyledir:

2016 yılı verileri çerçevesinde Türkiye’de mahalli idare harcamalarının OECD ortalamaları içerisindeki durumu incelediğinde; Türkiye’de mahalli idarelerce gerçekleştirilen kişi başına harcama miktarı 980 dolar iken, OECD-35 ortalaması 6817 dolardır. Mahalli idare harcamalarının GSYH içindeki payı Türkiye’de %3,8 iken, OECD-35 ortalaması %16,2’dir. Mahalli idare harcamalarının toplam kamu harcamaları içerisindeki payı Türkiye’de %10,1 iken, OECD-35 ortalamasının %40,4 olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Özetle; dolar cinsinden kişi başına harcama, GSYH ile toplam kamu harcamaları içerisindeki pay açısından Türkiye’nin, OECD ortalamalarının oldukça altında olduğu ifade edilebilir. Bu durum, Türkiye’de kamusal hizmet sorumluluğu açısından merkezi yönetimin ağırlıkta olması ile ilişkilendirilebilir. Bir diğer ifadeyle Türkiye, yerelleşme süreçleri devam etmesine rağmen, kamusal hizmetlerin yerelleşmesi açısından OECD’nin gerisinde bulunmakta ve son derece merkezileşmiş yönetim yapısını devam ettirmektedir (OECD, 2018a: 8, OECD/UCLG, 2019: 523).

Mahalli idarelerce yapılan personel ve prim giderleri, mal ve hizmet alım giderleri ve cari sosyal harcamaların, aynı alanlarda gerçekleşen toplam kamu harcamaları içerisindeki payı açısından Türkiye’nin, yine OECD ortalamasının altında kaldığı bilinmektedir. Kamu hizmetlerin yerelleşmesi özellikle mal ve hizmet alım giderleri ile personel giderleri ve sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderlerinin de yerelleşmesi sürecini beraberinde getirmektedir. Türkiye’de yerelleşme süreci güçlü olmadığı için mahalli idarelerin cari sosyal harcamalar başta olmak üzere, personel ve prim giderleri ile

mal ve hizmet alım giderleri açısından oldukça sınırlı bir role sahip olduğu ifade edilebilir. İlgili kıyaslamalarda Türkiye'ye ait veriler; eğitim, sağlık, savunma ve sosyal güvenlik gibi temel kamusal sorumlulukların merkezi yönetim seviyesinde toplandığına da işaret etmektedir.

Analiz edilen yıllar çerçevesinde mahalli idare harcamalarının kendi içerisindeki dağılımına bakıldığında Türkiye'nin; personel giderleri ve sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri, cari sosyal harcamalar, sübvansiyonlar ve cari transferler ile "diğerleri" olarak sınıflandırılan harcama kategorilerinde OECD ortalamasını aşmadığı, mal ve hizmet alım giderleri ile sermaye harcamalarında ise OECD ortalamasını geçtiği sonucuna ulaşılmaktadır. Söz konusu harcama dağılımı Türk mahalli idarelerinin OECD ülkelerine kıyasla daha yatırım odaklı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. nk Türkiye'deki mahalli idareler sermaye harcamaları alanına OECD ortalamasının iki katından fazla kaynak ayırmaktadır. OECD'deki gelişmiş ülkelerin sermaye harcamaları kapsamında oransal olarak daha az harcama yapması, birçok ülkenin belki 50-100 yıl kadar önce büyük ölçekli alt ve üstyapı ihtiyacını tamamlamasıyla bağlantılı olabilir. Ulusoy ve Akdemir (2019: 368-369); Türkiye'de personel giderleri ve sosyal güvenlik prim giderleri OECD ortalamasının altındayken, mal ve hizmet alım giderlerinin OECD ortalamasının neredeyse iki katından fazla olmasını, personel giderleri konusundaki sınırlamalar nedeniyle mahalli idarelerin sorumluluklarını hizmet satın alımı yoluyla gidermesine bağlamaktadır.

Mahalli idare harcamaları fonksiyonel açıdan incelendiğinde, OECD lkelerinde yerel kaynakların öncelikle eğitim hizmetlerine tahsis edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye, yerel düzeyde eğitime ayrılan kaynaklar açısından OECD ortalamasının çok gerisindedir. Benzer bir değerlendirme, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri için de geçerlidir. Bu durum Türkiye'de belirtilen hizmetler özelinde asıl yetkili idari birimin merkezi yönetim olması ile ilişkilidir. Türkiye'de yerel düzeyde harcamalar öncelikle genel kamu hizmetleri, iskân ve toplum refahı hizmetleri ile ekonomik işler ve hizmetler fonksiyonları dahilinde gerçekleşmiştir. Belirtilen üç fonksiyonda OECD ortalamasının üzerinde harcama yapılmıştır. Sonraki aşamada ise evre koruma hizmetleri ile dinlenme, kültür ve din hizmetleri gelmektedir. Personel, planlama ve istatistik gibi genel hizmetlere, finansal ve mali işler ile yerel düzeydeki yasama ve yürütme organlarının faaliyetlerine, diğer bir ifadeyle genel kamu hizmetlerine %34,7 oranında harcama yapılması (OECD ortalamasının iki katından fazla), mahalli idarelerin cari işlerin yerine getirilmesi ve mevcut düzenin sürdürülebilirliği açısından önemli bir harcama düzeyine sahip olduğu anlamına gelmektedir. İskân ve toplum refahı hizmetleri ile ekonomik işler ve hizmetler için tahsis edilen %37,7'lik pay ise diğer önemli harcama alanının fiziki donanım (alt ve üstyapı alanları) olduğunu göstermektedir.

Mahalli idareler tarafından yapılan doğrudan yatırımların (sermaye gideri) dolar cinsinden kişi başına miktarı, GSYH ve toplam yatırımlar içerisindeki payı açısından Türkiye, OECD ortalamasının altında kalmıştır. Fakat mahalli idare harcamalarından yatırımlara ayrılan pay açısından OECD ortalamasının üzerinde bir performans

gösterilmiştir. Bu durum, Türkiye'deki mahalli idarelerin OECD ortalamasına göre doğrudan yatırımlara daha az harcama yaptığı, kamu doğrudan yatırımları açısından merkezi yönetimin oldukça gerisinde kaldığı, ancak mahalli idare bütçesinin kendi içerisinde yatırım odaklılık açısından OECD ülkelerine kıyasla daha iyi bir performans sergilediği şeklinde yorumlanabilir (OECD/UCLG, 2019: 525). Bununla birlikte Türkiye'de mahalli idareler tarafından yapılan doğrudan yatırımların temelde iskân ve toplum refahı hizmetleri ile ekonomik işler ve hizmetler alanlarında yoğunlaştığı söylenebilir. Söz konusu yatırım alanları mahalli idarelerin fiziki donanım, bir diğer ifadeyle alt ve üstyapı hizmetlerine öncelik verdiklerini göstermektedir. Doğal olarak diğer hizmet alanlarına yapılacak yatırımların miktarı azalmakta ve bu durum Türkiye'yi ilgili alanlarda OECD ortalamalarının altına çekmektedir.

Bahsedilen veriler Türkiye'de kentleşmenin de etkisiyle kentsel gelişmenin devam ettiğini, temel alt ve üstyapı faaliyetlerinin tamamlanmadığını, bu nedenle mahalli idarelerce yapılan harcama ve yatırımların öncelikli olarak fiziki donanım üzerinde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla başta eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi harcama alanları olmak üzere diğer birçok hizmet kategorisine sınırlı düzeyde kaynak ayrıldığını, genel kamu hizmetleri nezdinde yapılan harcamalar ile mal ve hizmet alım giderlerinin yüksek olmasının da Türk mahalli idarelerinin diğer hizmet alanlarına ayıracağı harcama potansiyelini sınırladığını göstermektedir. Bu noktada eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, kamu düzeni ve güvenliği, savunma, çevre koruma, dinlenme, kültür ve din gibi hizmet alanlarında asıl sorumlu birimin merkezi yönetim olması, hâkim kamu yönetimi anlayışı, üniter yapı, kamusal hizmetlerde birliği sağlama düşüncesi, hizmetlerin faydasının yayılma alanı, yerel yöneticilerin oy getirecek fiziki hizmetlere öncelik vermeleri, kamu ekonomisinin arz tarafından yer alan siyasiler ile bürokratların harcama gücünü bırakmak istememeleri ve mahalli idarelerin gelir yetersizliği gibi faktörlerin de etkili olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'deki mahalli idarelerin; daha etkin ve verimli, yatırım odaklı, ekonomik büyüme ve kalkınma sürecine yüksek düzeyde katkı sağlayan ve vatandaş memnuniyetini artıran bir harcama yapısına sahip olabilmesi için; görevleri ile orantılı gelir kaynaklarına sahip olmaları, yatırımlarda etkinlik odaklı hareket etmeleri ve dolayısıyla yalnızca etkin yatırımlar için borçlanmaları, idari maliyetlerin yer aldığı, doğrudan mal ve hizmet alımı ile ilişkili olmayan genel kamu hizmetleri ile cari harcamaları azaltmaları, özellikle kiralama, akaryakıt ve tanıtım gibi harcama alanları ile görev zararları, dernek, vakıf ve özel teşebbüs gibi yapılanmalara aktarılan transferlerde tasarruf tedbirleri almaları, popülist amaçlarla personel istihdam etmemeleri ve performans odaklı uygulamalar ile personel verimliliğini artırmaları gerekmektedir. Yerel düzeyde var olan varlıkların ve altyapının artırılmasına katkı sağlayan sermaye harcamalarının payı, vatandaşların tercih ve önceliklerine uygun biçimde artırılmalıdır. Sermaye harcamalarının kentsel gelişim eğilimiyle bağlantılı olarak, uzun vadeli ve geleceğe dönük amaçlar çerçevesinde gerçekleştirilmesine dikkat edilmelidir. Kentsel kalkınmışlığın ivme kazanmasıyla birlikte OECD ortalamalarına uygun biçimde eğitim ve sağlık gibi beşerî sermaye

verimliliğini artıran alanlara, kültürel, demokratik ve sosyal faaliyetlere daha fazla harcama yapılması şeklinde bir dönüşümün sağlanması için çaba harcanmalıdır.

Kaynakça

- Akın, F. (2015), Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi ve Türk İdari Yapısındaki Yeri, M. Mecek, M. Doğan ve B. Parlak (Ed.), *İdari ve Mali Açından Türkiye’de Yerel Yönetimler*, BEKAD Yayınları, No: 22, Antalya.
- Akman, Ç. ve Kalender, M. (2018), “Yerelde Yeni Bir Merkezi Yönetim Birimi: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(4), 1025-1056.
- Baltacı, C. (2005), Dört Halife Devri Şehir Hayatı ve Yerel Yönetim Hizmetleri, V. Akyüz (Ed.), *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler*, I, İlke Yayıncılık.
- Başçı, G. ve Başçı, E. S. (2017), “Belediyelerin Mali Tabloları İle Nüfus Arasındaki İlişkinin Analizi 1980 – 2014 Arası Analiz”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Temmuz 2017 Özel Sayı, 1-17.
- Baytun, U. (2011), *Türkiye’de Belediyelerin Mali Sorunları: Ege Belediyeler Birliği’ne Bağlı Belediyelerde Bir Alan Çalışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, H. G. ve Yavuz, İ. S. (2014), “Vergi-Harcama Paradoksu: Türkiye’de Belediyeler Üzerine Bir Araştırma”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 23(4), 17-31.
- Çiçek, Ş. E., Dikmen, S. ve Arslan, P. (2015), “Türkiye’de Belediyelerin Performansının Harcama Yapıları Açısından Analizi”, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24), 59-74.
- Dursun, D. (2005), Cumhuriyet Döneminde Yerel Yönetim Anlayışı, V. Akyüz (Ed.), *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler*, II, İlke Yayıncılık.
- Ertaş, H. (2016), “Türkiye’de Yerel Yönetim Birimlerinin Görev ve Sorumlulukları ile İlgili Mevzuat ve Karşılaştırmalı Analiz”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 11, 87-113.
- Eryılmaz, B. (2005), Osmanlı Yerel Yönetiminde İstanbul Şehremaneti, V. Akyüz (Ed.), *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler*, I, İlke Yayıncılık.
- Görmez, K. (2017), Yerel Yönetimlerin Geleceği, M. Güler ve A. M. Turan (Ed.), *Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar*, I. Cilt, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Yayın No: 106.
- Günday, M. (2004), *İdare Hukuku*, İmaj Yayınevi, 9. Baskı, Ankara.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı (2020), Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Rehber, https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/11/11-ekorehber_2020-2022.pdf (23.02.2020)
- Kanca, O. C. (2018), “Vergi-Harcama Etkileşimi: Mahalli İdareler Bütçesi Üzerine Bir Deneme”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 16(3), 254-278.
- Karaarslan, E. (2012), *Kamu Harcama Hukuku*, BEKAD Yayınları, Yayın No: 2, 3. Baskı, Antalya.

- Koçak, Y. (2008), *Karşılaştırılmalı Yerel Yönetimler*, Orion Kitabevi, Ankara.
- Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2018), 2017 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2017_mgnl_faal_rpr-20180904082437.pdf (23.01.2020).
- Mutluer, M. K. Öner, E. ve Kesik, A. (2010), *Teori ve Uygulamada Kamu Maliyesi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Nacar, B. (2021), “Türkiye’de Mahalli İdareler Bütçe Harcamalarından Kimler Faydalaniyor? (2006-2020)”, *Journal of Life Economics*, 8(4): 475-483.
- Nadaroğlu, H. (2001), *Mahalli İdareler: Teorisi-Ekonomisi-Uygulaması*, Beta Yayıncılık, Yenilenmiş 7. Baskı, İstanbul.
- OECD, (2018a), Subnational Governments in OECD Countries: Key Data (brochure), OECD, Paris, <http://www.oecd.org/regional/regional-policy/Subnational-governments-in-OECD-Countries-Key-Data-2018.pdf> (10.04.2020).
- OECD (2018b), OECD Regions and Cities at a Glance 2018, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/reg_cit_glance-2018-en (10.04.2020).
- OECD (2019a), Discover the OECD, <http://www.oecd.org/general/Key-information-about-the-OECD.pdf> (11.04.2020).
- OECD (2019b), Key Data on Local and Regional Governments in the European Union (brochure), OECD, Paris, www.oecd.org/regional/regional-policy (10.04.2020).
- OECD/UCLG (2019) 2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment–Country Profiles, http://www.sng-wofi.org/reports/SNGWOFI_2019_report_country_profiles_DEC2019_UPDATES.pdf (11.04.2020).
- Ortaylı, İ. (2005), Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetimler, V. Akyüz (Ed.), *İslam Geleneginden Günümüze Şehir Hayatı ve Yerel Yönetimler*, II, İlke Yayıncılık.
- Özer, M. A. ve Akçakaya, M. (2014), *Yerel Yönetimler*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özmen, A. (2012), “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Anayasalarda Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim İlişkileri”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), 171-175.
- Parlak, B. (2015), Yerel Yönetimler: Kavramsal ve Kuramsal Çatı, M. Mecek, M. Doğan ve B. Parlak (Ed.), *İdari ve Mali Açından Türkiye’de Mahalli idareler*, BEKAD Yayınları, No: 22, Antalya.
- Parlak, B. ve Ökmen, M. (2015), *Yerel Yönetimler*, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Sakınç, S. (2012), *Yerel Yönetimler Maliyesi Teori-Politika-Uygulama*, Orion Kitabevi, 3. Baskı, Ankara.
- Şahinöz, S. Şahinöz, T. Aydın, D. Eker, H. ve Uzar, A. (2007), Yerel Yönetimlerde Sağlık Hizmetleri, *Sağlık Eğitimi ve Yönetimi Derneği (SAYED)*, Ankara
- Şengül, R. (2014), *Yerel Yönetimler*, Umuttepe Yayınları, 4. Baskı, Kocaeli.

- Tekdere, M. (2018), Yerel Vergi Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye’deki Belediyelerin Finansmanı Açısından Bir Model Önerisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Türkoğlu, İ. ve Demirhan, Y. (2013), “Yerel Yönetim Gelir ve Giderleri Bağlamında Türkiye’de İdari Reformlar”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (2), 315-332.
- Tortop, N. Aykaç, B. Yayman, H. ve Özer, M. A. (2014), *Mahalli İdareler*, Yenilenmiş 3. Basım, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Ulusoy, A. ve Tekdere, M. (2014), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Siyasete Etkisi”, IV. Arap-Türk Sosyal Bilimler Kongresi, https://www.researchgate.net/publication/320730205_Turkiye'de_Sosyal_Belediyecilik_Uygulamalari_ve_Siyasete_Etkisi (25.02.2020).
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2019), *Mahalli İdareler*, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, (2019), 2018 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu, https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler//2018_faaliyet_raporu_kapakl—2019_1205075619.pdf (25.02.2020).
- Yavan, S. ve Hotunluoğlu, H. (2018), “Yerel Yönetimlerin Çevre Harcamaları İle Hava Kalitesi İlişkisi: İl Bazlı Bir Analiz”, *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 3(1), 36-47.
- Yılmaz, B. (2020), “Uygulamada ve Gelecekte Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları”, *İdarecinin Sesi Dergisi*, 198, 25-34.
- Yüksel, H. (2013), “Türkiye’de Mali Yerelleşmenin Boyutları ve Ölçümü Üzerine Bir Değerlendirme”, Celal Bayar Üniversitesi İİBF, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20 (2), 191-208.
- Yüksel, C. (2019a), “Türkiye’de Yerel Harcamaların ve Yerel Vergi Gelirlerinin İller Düzeyinde Analizi”, *Research Journal of Politics, Economics and Management*, 7(4), 1-32.
- Yüksel, C. (2019b), “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Mali Yapısındaki Dönüşüm”, *Research Journal of Public Finance*, 5(3), 267-286.

BELEDİYELERİN E-HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARININ KULLANIMINDA SOSYAL BELEDİYESİLİK: FARKLI BÖLGELER İÇİN BELEDİYELER ÜZERİNDEN BİR ARAŞTIRMA

Social Municipality in the Use of E-Public Relations Applications of Municipalities: A Study on Municipalities for Different Regions

Atıf / Citation

Şataf, C., ve Taptık, S. (2021). "Belediyelerin E-Halkla İlişkiler Uygulamalarının Kullanımında Sosyal Belediyecilik: Farklı Bölgeler İÇin Belediyeler Üzerinden Bir Araştırma". Maliye Araştırmaları Dergisi, 7(2), 65-92.

Ceyda ŞATAF

Dr. Öğr. Üyesi,
Süleyman Demirel Üniversitesi,
İİBF,
Maliye
Isparta / TÜRKİYE
ceydasataf@sdu.edu.tr
ORC-ID: 0000-0002-7112-6546

Seda TAPDIK

Dr. Öğr. Gör.
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Devrek Meslek Yüksek Okulu,
Yönetim Ve Organizasyon Bölümü,
Yerel Yönetimler Pr.
Zonguldak / TÜRKİYE
seda.tapdik@beun.edu.tr
Yazar ORC-ID: 0000-0003-3411-1799

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmıŐ, araştırma yayın ve etiğine aykırılık edilmemiŐtir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

Copyright ©

Politik Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar
Merkezi, Sakarya/TÜRKİYE

Center for Political, Economic and Social
Research, Sakarya/TURKEY

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Article Type: Research Article

GeliŐ Tarihi: 13.10.2021

Kabul Tarihi: 17.12.2021

Yayın Tarihi: 31.12.2021

CC BY-NC 4.0

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial License altında lisanslanmıŐtır.

This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Belediyelerin E-Halkla İlişkiler Uygulamalarının Kullanımında Sosyal Belediyecilik: Farklı Bölgeler İçin Belediyeler Üzerinden Bir Araştırma

Özet

Kentlerde, belediyelerin halkı tanıma ve halka kendini tanıtmak amacıyla yaptığı faaliyetlerin tümü halkla ilişkiler faaliyetidir. Belediyelerin sosyal belediyecilik uygulamalarını başarılı şekilde gerçekleştirebilmesi için de halkla ilişkiler araçlarının yaygın kullanımları etkin olmalıdır. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı özellikle web siteleri, mobil uygulamalar, sosyal medya (facebook, instagram, youtube, twitter) gibi araçların etkin kullanımının belediyelerin başarılı e-halkla ilişkiler faaliyeti yürütmesinde etkili olduğu aşikârdır. Zira küresel bir sağlık krizi olarak ifade edilen Covid-19 pandemi süreci de bu araçların kullanımının önemini arttırmıştır.

Çalışmanın amacı, TÜİK Yaşam Endeksi verilerine göre her bölgeden bir il belirlemek suretiyle örneklem olarak seçilen il belediyelerinin sosyal belediyecilik anlayışlarını belirlemek ve buna ilişkin faaliyetlerinin halkla ilişkiler araçlarıyla bilgi alma-verme noktasındaki yeterliliklerini saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu belediye personelleriyle yapılan görüşmelere dair bulgular ortaya konulmaya çalışılmış ve konuya dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Belediyecilik, E-Halkla İlişkiler, Covid-19, Belediye.

Jel Kodları: H70, H79

Abstract

In cities, all activities of municipalities to get to know the public and introduce themselves to the public are public relations activities: Widespread use of public relations tools should be effective in order for municipalities to implement social municipality practices successfully. It is obvious that the widespread use of information and communication technologies, especially the effective use of tools such as websites, mobile applications, social media (facebook, instagram, youtube, twitter) is effective in the successful e-public relations activities of municipalities: Because the Covid-19 pandemic process, which is expressed as a global health crisis in today's world, has also increased the importance of the use of these tools: The aim of the study is to determine the social municipality understanding of the province municipalities selected as a sample by determining a province from each region according to the TUIK Life Index data, and to determine the competence of their activities at the point of receiving and giving information through public relations tools For this purpose, the findings of the interviews with the municipality personnel in question were tried to be revealed and suggestions were made on the subject.

Keywords: Social municipality, E-Public Relations, Covid-19, Municipality

Jel Classification Codes: H70, H79

Giriş

Halkın mahalli müşterek gereksinimlerini gidermek için kurulan belediyelerin yerel yönetimler içerisinde önemli bir yeri olan hizmet birimleri olduğu bilinmektedir. Çünkü Türkiye’de nüfusunun yaklaşık %77,92’si¹ büyükşehir belediye sınırları içerisinde yaşamaktadır. Ayrıca bireylerin günlük hayatlarını direkt ilgilendiren kararların alındığı ve uygulandığı birimler olarak düşünüldüğünde belediyeler demokrasi anlayışına çok yaklaşan kamu hizmet birimleri olarak da adlandırılabilir. Zira, değişen belediye tanımına göre de belediyelerin özellikle katılımcılık esasını kentlerde yerleştirmeleri demokratik yönetim anlayışını da oldukça güçlendirmiş olmaktadır. Bu noktada ‘yönetişimci belediye’ ve ‘sosyal belediye’ anlayışlarının kentlerde yerleştirilmiş olması aynı zamanda belediye yönetiminin etkinliğini, verimliliğini ve başarısını da ortaya koymaktadır. Dünyada yaşanan değişim ve dönüşüm sonucunda özellikle belediyeler klasik altyapı hizmetlerinin yanı sıra sosyal yardım ve hizmet, sosyal ve kültürel alanlarda da faaliyet göstermeye başlamıştır. Sosyal devlet anlayışının yerel düzeye yansımaları olan sosyal belediye kavramı ise ilk olarak akla yerel düzeyde uygulanan sosyal politikaları getirmektedir. Bu sebeple dezavantajlı gruplara yönelik verilen hizmetler ve gerçekleştirilen faaliyetler de sosyal belediye anlayışı içinde önemli bir yer bulmaktadır.

5393 ve 6360 sayılı kanunların yürürlüğe girmesi belediye anlayışında hem büyük değişikliğe sebep olmuş hem de verilen hizmetlerin çeşitlenmesine katkı sağlamıştır. Yaşadığımız dünyada belediye anlayışı içinde en çok dikkat çeken kavramlardan biri de katılımcılıktır. Dikkat çekici ifadesiyle kastedilmek istenen kent yönetimleri için katılımcılık konusunun yasal dayanakla birlikte beklentiden ziyade zorunluluk halini almış olmasıdır. 5393 sayılı kanunla ‘katılımcılık, hesap verilebilirlik, denetim, etkinlik, şeffaflık, vb.’ kavramlarla bir çeşit belediyelerin halk tarafından da denetlenebilir olmasının önü açılmıştır.

Belediyelerin sunduğu kamu hizmetlerinin verimliliğinin başarısının halk tarafından değerlendirilmesi için sunabileceği en önemli hizmetlerden biri de halkla ilişkiler faaliyetleridir. Halkla ilişkiler uygulamaları, aynı zamanda belediyelerin yerel halkı yani hedef kitlesini ikna etme yöntemidir. Halk açısından bakılacak olursa halk için de bir çeşit denetim aracı ya da sorunların çözülmesi noktasında ulaşılabilir olmasını ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın konusu, belediyelerin sosyal belediye faaliyetlerinde halkla ilişkiler araçlarının kullanımınıdır. Çalışmanın amacı ise örneklem olarak seçilen kentlerde il belediyelerinin sosyal belediye faaliyetlerinin ve politikaların belirlenmesinde internet aracılığıyla halkla ilişkiler araçlarının ne denli aktif kullanıldığının tespit edilmesi olarak ifade edilebilir. Bu amaç doğrultusunda, TÜİK

¹ TÜİK 2020 verilerine göre, nüfusun %77,92’sinin (65 milyon kişi) topraklarımızın %51,5’ini oluşturan (401.447 km²) büyükşehirlerde bulunmaları Covid-19 sürecinde büyükşehirlerdeki sosyal belediye uygulamalarının önemini bir kat daha arttırmıştır.

Yaşam Endeksi verilerine göre seçilen belediyelerin konuyla ilgili olan personelleriyle görüşmeler yapılmış ve alınan cevaplar doğrultusunda, belediyelerin durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde belediyelerin halkla ilişkiler uygulamalarına ve internet aracılığıyla halk katılımı konusuna değinilmiştir. İkinci kısımda ise sosyal belediyeçilik kavramı Covid-19 süreci için de ayrıca incelenerek ele alınmıştır. Son olarak farklı yedi bölgeden seçilen belediyelerle yapılan bir alan araştırmasına ve bulgularına yer verilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise konu araştırmada ortaya çıkan sonuçlarla birlikte genel olarak değerlendirilmiş ve birtakım önerilerde bulunulmuştur.

1. Sosyal Belediyeçilik² Kavramı ve Tanımı

Sosyal devletin araçsal mekanizmalarının işleyişine ait merkezden yerele gerçekleşen yöneliş söz konusudur. (Koch & James, 2020: 11). Bu süreçte belediyeler ön plana çıkmıştır.

Belediyeler, bölge halkının ortak, fiziki, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için kurulan yerel idarelerden birisidir ve bu anlayışa dayanarak, belediye hizmetleri üç esas başlıkta incelenebilmektedir: *Birincisi*, alt yapı hizmetleri, çevre düzenlemesi, parklar yapmak ve bayındırlık işlerini yapmak vb. gibi klasik belediye görevleridir. *İkincisi*, vatandaşların sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek için çalışmalar yapmaktır. *Üçüncüsü*, kent sınırları içerisinde yaşayan vatandaşlara sosyal belediyeçilik hizmetleri sunmaktır (Yaman, 2014: 5)

Literatürde sosyal “belediyeçilik” kavram olarak tercih edilse de esasen diğer yerel birimlerinin sosyal alandaki faaliyetleri de sosyal belediyeçilik kavramının alanına girebilmektedir. Bu çerçevede literatürde “sosyal belediyeçilik” kavramının yerine “toplumsal belediyeçilik”, “toplumcu belediyeçilik”, “yerel sosyal hizmetler”, “yerel sosyal politikalar”, “yerel yönetimler ve sosyal politika-hizmet” vb. kavramların da kullanıldığı görülmektedir. Ama yerel birimlerin öncelikle dezavantajlı gruplara yönelik ve sosyal adaleti sağlayacak uygulamaları genellikle “sosyal belediyeçilik” kavramına dahil edilebilmektedir. Kavramsallaştırmada “belediyeçilik” kelimesinin kullanılmasının nedeni şu şekilde açıklanabilmektedir: (Öz, 2010: 26-27). Belediyeler, sosyal politikaları ve hizmetleri yapan ve halka en yakın yerel birimlerdir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki süreçte belediyeler, il özel idarelerine nazaran daha önemli yerel birimler haline gelmiştir. Kentlere göç edilmesi ve bu göçün nüfusu arttırması, plansız bir şehirleşmeye yol açmış ve şehirdeki hizmet talebini arttırmıştır. Belediyelerin gelir kaynakları ve hizmet ettikleri nüfus, diğer yerel birimlere nazaran daha geniştir. Belediyeler, sosyal belediyeçilik

² Sosyal belediyeçilik deyiminin daha çok Türkiye’de kullanıldığı söylenebilmektedir. Sosyal belediyeçilik kavramıyla alakalı Batı’da farklı çalışmalarda değişik terimlerin yer aldığı bilinmektedir. Birincisi, Welfare municipality (sosyal refah belediyeçiliği) terimi daha çok İskandinav ülkelerinde yerel birimlerin sosyal politikada görev aldıkları önemli rolleri belirlemek amacıyla kullanılmıştır. İkincisi, local welfare state (yerel refah devleti) terimi olup bu terimlere ek olarak local welfare systems (yerel refah sistemleri), local welfare regimes (yerel refah rejimleri), the subsidiarization of social policies (sosyal politikaların yerelleşmesi) vb. terimlerinde kullanıldığı görülmektedir. Bknz. Kalkışım, 2017:57

hizmetlerinin yerine getirilmesinde önemli rol üstlenirken, vatandaşların da artış gösteren gereksinimlerine yönelik belediyelerden sosyal belediyeçilik hizmetleri beklentisi artış göstermektedir (Aydın, 2008: 17, 18).

Kavramsal açıdan bakıldığında sosyal belediyeçilik kavramı üzerine yapılan ortak bir tanım yoktur. Bundan dolayı literatürde, sosyal belediyeçiliğe ait çok fazla sayıda tanıma rastlanmaktadır. En çok kabul gören tanım Akdoğan'ın tanımı olup, “*Sosyal belediyeçilik, mahalli idarelere toplumsal alanlarda gerekli planlama ve düzenleme işlevleri yükleyen, bu kapsamda kamudaki giderlerini ev, sağlık, eğitim ve çevre koruma alanlarını içine alacak biçimde toplumsal hedeflere yönlendiren; işsizlere ve kimsesiz bireylere yardım, toplumsal yönden yardımlaşmaların ve yardımlaşmanın ahenginin sağlanmasıyla sosyo- kültürel faaliyetlerle çalışmaların yapılması amacıyla bilinçli biçimde politikaların oluşturulmasını öngören; kişilerle toplumsal kesimlerin arasında zayıflayan, sosyal güvenlikle adalet konusunu güçlendirmeye ait yerel yönetimlerle sosyalleşme ve toplumsal kontrol fonksiyonu yükleyen modeldir*” (Akdoğan, 2002: 35).

Sosyal belediyeçilik, belediyenin refah devleti anlayışına ve insan onuruna yakışır şekilde mahalli seviyede yaptıklarına işaret etmektedir (İpek ve Erciyes, 2021: 2)

Sosyal belediyeçilik, geleneksel³ ve toplumcu belediyeçilik⁴ anlayışından daha farklı bir belediyeçilik anlayışı olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayışta, belediyeler yalnızca alt yapıyı gerçekleştiren kuruluş olarak değil, bireylerin sosyo-kültürel hayatına katkı yapan, bu alanda görev ve sorumlulukları olan bir hizmet idaresi gibi görülmektedir (Yusufoğlu, 2021: 31). Yani sosyal belediyeçilik olgusu belediyelerin gelişimiyle paralellik göstermiş ve içerik olarak yeni öğeler ilave edilmiştir.

Sosyal politikanın mahalli düzeyde uygulayıcısı olan belediyeler, sosyal belediyeçiliğin getirdiği sorumlulukları yapabilmek için şehirlerin fiziksel alana ilişkin düzenlenmelerinden, farklı nüfus gruplarının bireysel ihtiyaçlarını gidermeye kadar geniş bir yelpazede fonksiyonel olmaları zorunluluğu bulunmaktadır (Sevinç, 2015: 205). Bu açıklamalara dayanarak fonksiyonlar bazında sosyal belediyeçilik; sosyal refah devletinin, vatandaşa sunduğu sosyal politikalara belediyeleri de dahil ederek; şehir idaresinde toplumsal meselelerde planlama ve düzenleme yükümlülüğü açısından yerel kamu kaynaklarının hane, sağlık, eğitim, işsiz, kimsesiz ve ihtiyaç sahibi kişilere destek

³ Geleneksel belediyeçilik anlayışını tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde belediyeler genel olarak halkın temel altyapı, ulaşım, temizlik hizmetlerinin karşılanmasıyla görevlendirilmiştir. Geleneksel belediyeçilikte hizmetler direkt belediye aracılığıyla yapılmaktadır. Bknz. Öztürk H., Gül H., Sosyal Belediyeçilik 2011: 210.

⁴Toplumcu belediyeçilik, birlik ve bütünlük anlayışı çerçevesinde belediyeler arasında yardımlaşma ve eşgüdüm öngörülmektedir. Başkanlar devletten gelen kaynağa bakmadan kendi kaynaklarını oluşturarak kendine yetebilen bir belediyeçilik anlayışı geliştirmişlerdir. Bknz. Öztürk H., Gül H., Sosyal Belediyeçilik 2011: 211.

olunmasıyla dayanışma ve entegrasyonun oluşturulmasına yönelik faaliyetlerdir. Yani sosyal belediyeçilik, belediyelerin fonksiyonlarını arttırmış ve vatandaşların toplumsal hayattan beklentilerini etkin yapabilmelerini gerçekleştiren anlayışı yansıtılmaktadır (ner ve am, 2021: 146).

Sosyal belediyeçilik mahalli idarelere toplumsal alanda düzen getirebilme olanağı tanıyan bu alanda yapılan kamu harcamalarını vatandaşın gereksinimleri çerçevesinde sağlık, eğitim vb. temel konulara yönlendirebilen, sosyal bütünleşmeyi gerçekleştirebilme yönünde sosyo-kültürel alanda faaliyetlerini gerçekleştirilebilmek için gerekli altyapı yatırımlarını sağlayan sosyal gruplardaki çatışmayı önlemeye yönelik arabuluculuk faaliyetleri yürüten bir model olarak tanımlanabilmektedir (Yavuz, 2021: 175).

Genel olarak sosyal belediyeçiliğin, vatandaşların kültür, sanat, eğitim ve dezavantajlı kesimlerin vb. ihtiyaçlarının karşılanması, evre bilinci, istihdamının sağlanması, demokrasi bilincinin yerleşmesi ve kentte hayat kalitesinin yükseltilmesi gibi geniş bir konsepti bulunduğu ifade edilebilmektedir (Keleş ve n, 2019: 76).

2. Sosyal Belediyeçilik Hizmetleri Ve Uygulama Alanları

Türkiye’de belediyeler tarafından çok sık kullanılan sosyal belediyeçilik kavramı, içeriğinin belirlenmesi ve doldurulması, faaliyetleri yapacak uygulayıcı birimlerinin geliştirilmesi vb. konularda belediye başkanının gelecek öngörüsü, belediyenin personeli ve finansal imknlarıyla bağlantılı olup bu konuda belli bir standart yoktur (Genç ve diğerleri,2020: 244). Bu nedenle Türkiye’de sosyal belediyeçilik hizmetleri belediyeden belediyeye farklılık gösterilebilmektedir. Bu farklılıkları, belediyelerin sosyal, ekonomik, kültürel faktörleri, belediyelerin mali yapısı ve vatandaşların istekleri gibi faktörler etkilemektedir (elik,2019: 45). Sosyal politikaları bulunduğu sınırlar içerisinde başarıyla yerine getiren belediyeler “sosyal belediye” ismini alabilmektedir (Seyyar ve Demir,2008: 57).

Kendini sosyal belediye olarak tanımlayan bir belediyenin, öncelikle yapması gereken Şey belediye sınırları dahilinde “sosyal doku” haritasını çıkartmaktır. Belediye sınırları dahilinde yaşayan vatandaşın gelir seviyesi, kültür ve eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti sosyal güvenliğinin olup olmadığı vb. bilgileri, anket, istatistik, kamuoyu araştırmaları gibi bilgi toplama ve araştırma teknikleriyle temin etmelidir. Topladığı bilgilerle belediye hangi mahallede, hangi gelir grubunun, neye, ne kadar ihtiyacı olduğuna dair bilgi sahibi olacaktır. Böylece belediyenin hizmeti gerçekleştirirken hizmette verimlilik, etkinlik, adalet vb. değerlerin ön plana çıkabilecektir (Akkan,2017: 3). Bir belediyenin Sosyal Doku Haritasının verilerini Kent Bilgi Sistemine entegrasyonu, o yörenin sosyo-ekonomik analizlerin yapılmasını da kolaylaştıracaktır ve herhangi bir kriz durumunda ihtiyaç sahiplerine çok hızlı bir Şekilde ulaşılacaktır.

Türkiye’deki 30 Büyükşehir belediyesi sosyal belediyeçilikle ilgili faaliyetlerini: Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, Engelliler Daire Başkanlığı, Kadın Politikaları Daire Başkanlıkları gibi çeşitli daire başkanlıklarında sürdürmektedir. Türkiye’deki diğer 51 il

belediyesi ise Sosyal Belediyecilikle ilgili faaliyetlerini: Kùltür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Kadın ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, Kadın Politikalarını Geliştirme Müdürlüğü, Huzurevi Müdürlüğü Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlükleri gibi çeşitli birimler yerine getirmektedir (Aktepe, 2020:63-64).

Türkiye’de sosyal belediyecilik alanında yapılan uygulamalar çocuklar ve gençlere, kadınlara, yaşlılara, sakatlara, fakir ve kimsesiz bireylere, işsiz bireylere, afetzedelere ve göçmenlere yöneliktir. Bu bağlamda Türkiye’de uygulamada yaşanan en büyük sorunlardan biri de sosyal belediyecilik anlayışının sadece belediyelerin muhtaç durumda olanları koruması ve yoksulluğun azaltılması şeklinde algılanmasıdır. Yani belediyeler toplumun küçük bir kesimine hizmet sağlamaktadır.

Sosyal belediyecilik uygulamaları, beş esasa dayanmaktadır: Sosyalleştirme, yönlendirme, yardım etme ve gözetme, yatırım ve yerel yönetimlerin halkla iletişimidir. Burada **sosyalleştirmeden** sosyal kontrol ve rehabilitasyon faaliyetleri; **yönlendirmeden** kılavuzluk ve rehberlik girişimleri, **yardım etme ve gözetmeden** sosyal yardımda bulunma etkinlikleri ve **yatırımdan** da yeni tesisler kurma girişimleri anlaşılmaktadır (Pekdaş ve Büyükkakın, 2020: 37). **Yerel yönetimlerin halkla iletişimi**, belediyelerin hizmet ettiği vatandaşlarla iyi iletişim kurulabilmesi, kişilerin belediyeden taleplerini doğru şekilde aktarıp yerine getirilmesi konusunda önemlidir (Özer, 2015: 90).

Sosyal belediyecilik çerçevesinde belediyelerin yukarıdaki fonksiyonları baz alınarak hizmet götürülen kesimler ve birincil ihtiyaçları şu şekildedir:(Berkün, 2017: 586)

- Çocuklara kreşler, yuvalar, çocuk kulüpleri, parklar, yeterli beslenme için katkı yapmak
- Gençlere spor tesisi, gençlik merkezi, psikolojik yardım ve danışma merkezi, meslek edinme kursları, kötü alışkanlıklar ve madde bağımlılıklarının önlemek için çalışmalar yapmak
- Kadınlara koruma ve sığınma evleri, meslek kursları, anne-çocuk sağlığı merkezleri kurmak
- Yaşlılara güçsüzler yurdu, huzurevi, hobi merkezleri açmak ve bakımı, sağlık, giyim, gıda ve yakacak yardımı vb. gibi parasal ve ayni hizmetler yapma
- Engellilere gündelik hayatlarını kolaylaştıracak uygulamalar yapmak, korumaya yönelik vakıflar kurmak, bakım ve tedavi hizmetleri sunmak ve temel eğitim okulları, meslek edindirme veya beceri kursları, iletişim ve spor vb. olanaklar
- Risk gruplarına hukuki ve psikolojik yardım büroları açmak ve sosyalleşmelerinin sağlanması amacıyla çeşitli organizasyonlar düzenlemek
- Kriz dönemi hizmetler vermek, ilgili kurumlarla görüşmeler yaparak harekete geçmelerini hızlandırmaktır.

3. Belediyelerle İlgili Mevzuatta Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı

Türkiye’deki belediyelere klasik hizmetlerin yanı sıra sosyal alanlarda da hizmet yapma görevi kanunlarla verilmiştir. (Hameed vd., 2020: 250). 1996-2000 yıllarını kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren sosyal hizmetlerin mahalli idareler aracılığıyla yapılması gereği konusu üzerine ifadeler bulunmaktadır. Plan’da” turizm, çevre, kültür, spor, köy hizmetleri ve sosyal hizmetlerden başlayıp plan dönemi süresince başka sektörlere de yaygınlaştırılacak biçimde devletin yaptığı çeşitli hizmetlerin mahalli idarelerin görev ve yükümlülüğüne bırakılacağı” hedefler içerisinde belirtilmiştir (DPT, 1995)

2000’li yıllarda sosyal belediyeciliğin kurumsallaşması ve geliştirilmesi bağlamında gerçekleştirilen kanuni düzenlemelerle yasal dayanağı oluşturulan sosyal belediyeciliğin alanı genişletilmiş ve çeşitlendirilmiştir (Balcılar ve Çınarlı, 2020: 85). 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 6360 sayılı kanunla önemli gelişmeler sağlanmıştır. Her iki kanun, belediyelere sosyal politika konusunda yetki vermiş, sosyal hizmet ve yardımlar sayım metoduyla değil genel yetki verilerek yapılmıştır.

5393 sayılı Belediye Kanununun 9. maddesinde, “belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ...bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar”, 13. maddede, “hemşehrilerin ... belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır”, 14. maddede, “[belediye]...kültür ve sanat, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım, meslek ve beceri kazandırma ... hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleriyle nüfusu 50.000’i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar” hükümleri mevcuttur. Kanununun 60. maddesinde belediyenin harcamaları yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlardır. Kanunun, belediyelere sosyal belediyecilik alanında diğer kuruluşlarla işbirliği yapabileceğini belirtmiştir. Kanununun 75. maddesi, belediyeler görev ve sorumluluk alanına giren konularda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, vakıf ve meslek odalarıyla ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen 77. maddede, sağlık, eğitim, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksullara hizmetlerin yapılmasında, gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabilmelerinin yolunu açmaktadır. Kanununun 15. maddesinde öngörülen, “... izinsiz satış yapan seyyar satıcıların faaliyetten menedilmesi sonucu, ... geri alınmayan gıda maddelerini gıda bankalarına, ... geri alınmayan gıda dışı malları yoksullara vermek” hükümleri sosyal belediyeciliğe yönelik uygulamalardır. (5393 sayılı Belediye Kanunu,2005).

Türkiye’de sosyal belediyecilik faaliyetlerinin büyükşehirlerde daha çok olmasından ötürü 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu da vatandaşların toplumsal meselelerinin çözüm bulmak ve gereksinmelerinin giderilmesini belediyelere bırakmaktadır. Kanununun 7, 18 ve 24. maddelerinde; toplumda fark gözetmeden halk için her çeşit toplumsal ve kültürel hizmetleri yapmak, iletmek ve bunun için sosyal tesisler inşa etmek, mesleki ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek;

bütçede fakir ve ihtiyaç sahibi kişiler için ayrılan ödeneği kullanmak, engelli merkezleri kurmak; dar gelirli, yoksul, gereksinim duyan ve kimsesizlerle engelli bireylere verilecek sosyal hizmet ve yardımlar için gider yapmaktır (Şimşek ve Altun, 2020: 56-57)

6360 sayılı Kanunla 5393 sayılı Kanununun 75. maddesinin (c) bendinde belediyelerin ortak hizmet projesi yapabileceği engelli dernek ve vakıfları, bu kapsamdan çıkarılmış, bu bende ayrıca diğer dernek ve vakıflarla yapılacak ortak hizmet projeleri için en büyük mülki idare amirinin izninin alınması gerektiğine ilişkin hüküm ilave edilmiştir. Engelli dernek ve vakıfları diğer dernek ve vakıflar arasında yer alacağından bunlarla ortak hizmet projesi gerçekleştirmek isteyen belediyeler, mahallin mülki amirden izin almak suretiyle ortak hizmet projesi gerçekleştirebileceklerdir(6360 Sayılı Kanun, 2012).

Bu bilgiler ışığında, belediyelerin sosyal belediyecilik çerçevesinde yerel ekonomik ilerleme ve mesleki becerileri artırma yoluyla istihdam probleminin çözmesi, bunun yanı sıra engelli, yaşlı ve yoksullara, gençlere, kadın ve çocuklara yönelik hizmetlerini sunması istenmektedir. (Mermer vd., 2016: 1306).

4. Covid-19 Sürecinde Sosyal Belediyecilik

30 Ocak 2020’de Dünya Sağlık Örgütü Covid-19’u tüm dünyada endişe duyulan “halk sağlığı acil durumu” olarak bildirmiş, 28 Şubat 2020’de global risk düzeyini maximuma çıkarmış ve 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla de pandemiye tüm dünyaya duyurmuştur (Peker ve Köseoğlu,2021: 91)

Covid-19 pandemisi, iktisadi, siyasi, sağlık, çevreyi de kapsayan gündelik hayatın her yönünü etkileyecek olan tüm dünyada salgınla mücadele konusunda tedbirler alınmasını gerektiren bir süreç olmuştur (Öner ve Çam,2021: 141).

Çoğu ülkede pandeminin önlenmesi ve gereken hizmetlerin yapılmasında merkezi idareye göre daha çabuk cevap verebilen yerel yönetimlerin yetkileri ve mali kapasiteleri farklı olsa da sosyal belediyecilik uygulamalarını geliştirmişlerdir. Belediyelerin Covid-19’un toplum üzerindeki etkilerini ve ortaya çıkardığı riski daha çabuk inceleyerek, halkı ve merkezi idareleri yönlendirebilen bir konumda olduğu görülmüştür (Urhan ve Aslankoç,2021: 948).

Birleşmiş Milletler ’in Temmuz 2020’de hazırladığı bir rapora göre dünyadaki Covid-19 vakalarının %90’u kentlerde görülmüştür. Kentlerdeki salgının neden olduğu sosyo-ekonomik sorunlar ve salgınla mücadele etmek için merkezi ve yerel yönetimlerin çeşitli çözümler sunmuşlardır. Bu noktada vatandaşlara en yakın yerel yönetim birimi olarak görülen belediyeler ise birçok açıdan kritik aktörlere dönüşmüştür. Bu duruma bağlı olarak, şehirlerde dayanıklılığın artırılması için belediyelerin uzun dönemli politika ve stratejilere ihtiyacı olduğu da anlaşılmıştır (https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid_urban_world_july_2020.pdf), (23.04.2021).

Türkiye’de ilk koronavirüs vakasının açıklandığı 10 Mart 2020’den bu yana salgınla mücadele konusunda çeşitli tedbirler alınmıştır. Örneğin, Türkiye’de ilk vakanın görülmesinin ardından üniversiteler dâhil okullarda yüz yüze eğitim kesintiye uğramış, spor müsabakaları ertelenmiş ve camilerde toplu şekilde ibadet etme vb. yasaklanmıştır (Bilgili, 2020: 227)

Türkiye’de pandemiyle mücadelede yerel yönetimler önemli görev sorumluluklar üstlenmiştir. Türkiye’deki belediyelerin çoğu, kanunlar çerçevesinde, yerel halkın ihtiyaçlarını ve kaynaklarını pandemiyle mücadele yöntemleri olarak uygulamış, bazı belediyeler (örneğin İzmir ve Bursa Büyükşehir Belediyesi) de yenilikçi faaliyetlerle⁵ gündem olmuşlardır. Dolayısıyla yerel yönetimlerin mevcut kaynaklarına rağmen hızlı bir şekilde yol alarak başarılı uygulamalar yerine getirdikleri söylenebilmektedir (Bilgiç, 2020 :2092)

Belediyeler sosyal yardım ve hizmet, sağlık, çevre, eğitim, spor vb. birçok alanda halka hizmet götürmektedirler. Bu hizmetler pandemi sürecinde de vatandaşların eski hayatlarına dönmesi için önemli hale gelmiştir. Salgın sürecinde kurumlarda vatandaşlarına hizmet götürmek ve var olan durumdan negatif bir biçimde etkilenmemelerine yönelik yeni hizmet sunum metotlarına başvurmak zorunda kalmışlardır. Özellikle belediyelerin halka salgın ve salgın sonrasına yönelik hizmet sunması önemli olmuştur. Belediyeler yaşanan bu süreçte sağlık, ulaşım, ulaştırma, bilgilendirilmeyle teknolojik olanaklarla evdeki hayatlarına hizmet götürmeye yönelmiştir. (Atalı vd., 2020:49) Özellikle pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal belediyecilikle ilgili bilgilendirmenin yapılabileceği ve takip edilebileceği en fonksiyonel öğelerden biri, belediyelerin projelerini ve etkinliklerini tanıttıkları kendi web sayfaları olmuştur (Özgökçeler ve Bıçkı, 2012: 47).

Belediyelerin halkın sağlığı açısından en önemli fonksiyonu sağlıklı şehirler oluşturmak, şehir alanını halkın sağlığını tehlikeye atan faktörlerden arındırmak ve hatta halkın sağlığını geliştirmeye imkân sağlayacak biçimde planlamak ve düzenlemek olmalıdır. Bunun için sosyal belediyecilik faaliyetlerinin uygulanarak şehirlerdeki dezavantajlı gruplara yönelik hizmetler gerçekleştirilmelidir (Etiler, 2020:70) Bunun yanı sıra pandemiyle mücadelede belediyelerinin tamamının birçok sosyal yardım ve hizmeti

⁵ Covid-19’la ilgili İzmir’de yürütülen çalışmalar ve alınacak tedbirler kapsamında, Türkiye’de örneği olmayan bir uygulama gerçekleştirmiştir. Bu uygulama “COVID-19 Dirençlilik Eylem Planı” adlı bir rapor yayınlamak olmuştur. Bu kapsamda, yeni sürecin ortaya çıkardığı sağlık, ekonomik ve toplumsal problemleri hemen çözmek için “*Kriz Belediyeciliği*” adı verilen yeni bir yönetim modelinin temelleri, düzenlenen bir yönergeyle oluşturulmuştur. Türkiye’de ilk kez *Kriz Belediyeciliği* uygulamasını başlatan İzmir Büyükşehir Belediyesi COVID 19 mücadelesi nedeniyle yaptıklarını bir rapor ve eylem planı halinde yayınlayan da ilk ve tek yerel yönetim birimi olmuştur. Bknz <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-den-covid-19-direnclilik-eylem-planı/43665/156>. , Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından da İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne benzer bir eylem planı yayımlanmıştır. Eylem planı 1 Haziran-30 Eylül tarihleri arasında belediyenin kontrollü normalleşmeyle alakalı hizmetlerini, alınması gereken tedbirleri ve riskleri kapsamaktadır. Bknz. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayınlar/200605111029_covid19_normallesme_eylem_planı.pdf

yerine getirdiği görülmektedir. Türkiye'deki belediyeler ve özellikle büyükşehir belediyeleri⁶ de pandemiyle mücadele için bu tür girişimlerde (maskematik ve hizmet sunan birimler için sıramatik uygulamaları, bisiklet yollarının yenilenmesi, bazı yolların trafiğe kapatılması, kaldırımların genişletilmesi, kamusal alanların temizlenmesi ve dezenfektasyonu, sosyal yardımlar, gıda yardımları vb.) bulunmuşlardır (Ömürgönülşen, 2020: 349).

Ayrıca, Covid-19 salgını döneminde sosyal belediyecilik olarak yapılan hizmetler oldukça önem kazanmıştır: 65 yaş üstü vatandaşlara sokağa çıkma yasağı uygulanması sebebiyle alışverişlerinin yapılması; maddi durumu iyi olmayan vatandaşlara ayni ve nakdi yardımlar yapılması, uzaktan eğitimin devam etmesi, gelir durumu iyi olmayan teknolojik olanakları bulunmayan kesimlerin çocuklarına eğitime erişim noktasında bilgisayar ve tablet dağıtımını yapabilme çabasına girişmişlerdir. Yerel yönetim birimleri, özel kesim ve sivil toplum kuruluşu birliktelikleriyle yaptıkları girişimler sosyal belediyecilik faaliyetlerinde daha çok görülür hal almaktadır (Şolt, 2021: 45).

5. Belediyelerin E-Halkla İlişkiler Uygulamaları Ve Sosyal Medya Aracılığıyla Katılım

Yerel yönetimlerde halkla ilişkiler kavramı en genel tanımıyla kent halkı ile kurulan iletişimi ifade etmektedir. İletişim türleri içerisinde en yaygın kullanılan ise kitle iletişim araçlarının kullanılması şeklinde kendini göstermektedir. Çünkü kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma, güçlü sosyal örgütlenmeyi sağlama, bilgi alma ihtiyacını karşılama gibi etkili işlevleri bulunmaktadır (Gencer, 2013: 195). Televizyon, radyo, gazete gibi eskiden beri kullanılan geleneksel araçların yanında bugün sosyal medya kitlesel iletişim araçları içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Zira, sosyal medyanın en güçlü tarafı kullanıcılarının sürekli çevrim içi olma imkanına sahip olarak her türlü bilgiye anında ulaşabilmesidir.

Gerek özel sektör gerek kamu sektörü olsun tüm örgütlenmelerde halkla ilişkilerin hedef kitleyi etkilemek ve ondan geri bildirim ile beslenmek gibi amaçları vardır. Özellikle Covid-19 süreci sonrasında gerek kamu gerek özel sektör için halkla ilişkilerin artık zorunlu bir ihtiyaç olduğundan bahsedilmesi yanlış olmayacaktır. Artık halkla ilişkiler yönetim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Zira, halkla ilişkilerin, sistematik bir biçimde ele alınmasından önce Antik Yunan kent devletlerinin yerel yönetim uygulamaları, Eski Roma'da forumların varlığı ya da Eski Mısır'da kamuoyu oluşturma anlamında uygulamalardan yararlandığı literatüre konu olmaktadır (Bıçakçı, 2002). Sistematik ve profesyonel anlamda halkla ilişkiler kavramından bahsedilmesi ise, Ivy Lee tarafından 1903'te New York'ta ilk halkla ilişkiler bürosunun kurulmasıyla olmuştur (Tortop ve Özer, 2013: 11).

Her ne kadar dünyada halkla ilişkiler kavramı ilk olarak işletme yönetimiyle ilişkilendiriliyor gibi görünse de kamu yönetiminde halkla ilişkiler Türkiye’de çok eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Kurumsallaştırılmamış olsa da ombudsmanlık uygulamaları ya da Padişahın tedbil-i kıyafet gezmesi gibi rnekler Osmanlı Devleti’nden kalma eski bir gelenektir. Kamu yönetiminde halkla ilişkiler için öncelikli amaç, kurumsal imajını hedef kitleye yani halka kabul ettirilme farklı bir deyimle halkı yani hedef kitleyi ikna etme çabasıdır. Bugün e-devlet uygulamalarının yanı sıra CMER, Kamu Denetçiliği Kurumu, Bilgi Edinme Kanunu gibi yapılan bir dizi değişiklik ve ortaya çıkan kurum/kuruluşlar halkla ilişkilerin önemini ve kaçınılmaz bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de profesyonel anlamda halkla ilişkiler ve gelişim sürecinin, planlı kalkınma adıyla kamu yönetimindeki arayış ve dönüşümle başladığı ifade edilebilmektedir. Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP), Kamu Yönetimi Araştırma Projesi (KAYA), Başbakanlık İletişim Merkezi (BMER) daha sonra CMER ve Bilgi Edinme Yasası kamu yönetiminde halkla ilişkiler uygulamalarının en bariz ve önemli örnekleridir.

İlk olarak 1963 yılında MEHTAP adıyla yayınlanan raporda, basınla olan ilişkilerin halkla ilişkilerin bir parçası olduğuna dair vurgu yapılmış olması ve bu sebebe dayanılarak en iyi yönetim Őeklinin ortaya konmaya çalışılması oldukça dikkat çekicidir (MEHTAP, 1966: 303). MEHTAP’ın yayınlanmasının ardından 25 yıl sonra yine kamu yönetimindeki eksiklerin giderilmesi adına 1991 yılında KAYA Projesi hazırlanmıştır. Saptamalardan biri yönetimin halktan kopuk olduğu diğeri ise halkla ilişkiler birimlerinde uzman kişilerin alışmıyor olması Şeklinde rapora yansımıştır (Kamu Yönetimi Araştırması Genel Raporu, 1991: 4-5).

E-devlet uygulamalarının hayata geçmesiyle birlikte internet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu yönetiminde de kullanılması belediyeilikte etkin halkla ilişkiler faaliyetlerinin de nn açmış bulunmaktadır. Ayrıca hızla gelişen teknoloji hedef kitleler ile hızlı iletişim kurmayı oldukça kolaylaştırmıştır. Ancak unutulmaması gereken bir diğer önemli husus da salt haber yayıncılığı anlayışına indirgenmiş bir halkla ilişkiler anlayışının çözümlere sorun bulma noktasında bir işlev göreceğini düşünmek kabul edilebilir bir yaklaşım olmamakla birlikte kriz yönetimi, değişim yönetimi gibi günümüz stratejik yönetim anlayışından da uzaklaşılmış olmaktadır (Köseoğlu, 2012:363). Özellikle değişim yönetimi, stratejik yönetim gibi modern yönetim yaklaşımları için halkla ilişkiler önemli işlevlere sahiptir. Bu sebeple halkla ilişkiler süreçleri içerisinde araştırma ve planlama önemli bir yer tutmaktadır.

Özellikle katılımcılık kavramının demokrasi içindeki önemi nedeniyle kamu yönetimlerinde halkla ilişkiler faaliyetleri önem kazanmaktadır. Bu tür faaliyetler, belediyelerin halkı etkileme çabasının yanı sıra halka karşı hesap verme yöntemleri olarak da düşünülebilir. Bu yönüyle halkla ilişkiler uygulamalarının en önemli özelliği belediye-halk arasında düzenli ve karşılıklı bir ilişki kurulmasına olanak sağlamasıdır. Demokrasi

ile ilişkisi ise halka karşı hesap verilebilirlik özelliği sebebiyle kurulmaktadır. Bu yönüyle yani demokrasinin yerel yönetimlerde başladığı kabul edildiğinde özellikle yerel yönetimlerde halkla ilişkiler faaliyetleri önem kazanmaktadır. Hemşeri hukuku olarak da adlandırılan 5393 Sayılı Belediye Kanununun uygulanmaya başlamasıyla belediyeceilikte halkla ilişkiler faaliyetinin daha fazla önem kazandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira kanun katılımcılık ve kent aktörleri arasındaki iş birliğine vurgu yapmaktadır. Katılımcılık ve iş birliği etkin bir halkla ilişkiler anlayışını gerektirmektedir.

Yerel yönetimler içerisinde halkla ilişkiler faaliyetlerinin en fazla ortaya konduğu birimler belediyelerdir. Yerel yönetimlerde halkla ilişkiler olgusunun gündeme gelmesi ise yerel yönetimlerde yaşanan birçok reformun bir sonucu olarak düşünülebilir. Yerel yönetimlerin politikalarından halkın üst düzeyde etkilendiği göz önünde bulundurulduğunda yerel yönetimlerde halkla ilişkiler anlayışının her şeyden önce bir ihtiyaç olduğu ve önemi bir kez daha ortaya çıkmış bulunmaktadır. Belediyeler için halkla ilişkiler denince iki anlayıştan bahsetmek oldukça yerinde olacaktır. İlki çalışmada ayrıntılı olarak işlenecek olan *Sosyal Belediyecilik* anlayışı ikincisi ise *yönetişimci belediyecilik* anlayışı olarak düşünülebilir. Yerel yönetimler için halkla ilişkiler uygulamalarının etkin kullanımı, özellikle tekrar seçilme kaygısı olan yerel siyasetçiler için bir fırsat yaratabilirken, halk için de etkin bir katılım aracı olarak kullanılabilir. Ayrıca mekânsal yakınlık ve yerel halkın günlük ihtiyaçlarını karşıladığı düşünüldüğünde yerel yönetimler için halkla ilişkiler faaliyetlerinin bir katılım aracı olarak görülmesi yadsınamayacak boyutta önemlidir.

Yerel halkın, belediyelerden ancak halkla ilişkiler faaliyetleri ile gerçekleştirebileceği birtakım beklentiler mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:(Sezgin, 2014:96)

- Belediyeye başvurunun kolaylıkla yapılabilmesi,
- Halkın beklenti ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi,
- Halkın aydınlatılması ve halkla etkin, sağlıklı iletişim kurulması,
- Kentle ilgili karar alma noktasında halk katılımının sağlanması.

Başarılı ve etkin bir halkla ilişkiler uygulaması için üzerinde durulması gereken bazı kavramlar bulunmaktadır. Bunlardan biri kullanılan halkla ilişkiler araçları iken bir diğeri hedef kitledir. Araçlar çok fazla sayıda olabilmekle birlikte hedef kitleye göre değişiklik gösterebilmektedir. Ancak bir genelleme yapılmak istenirse, halkla ilişkiler araçları aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Asna, 1993: 116)

- Kitle İletişim Araçları (yazılı araçlar, yayın araçları),
- Diğer İletişim Araçları

Söz konusu kitle iletişim araçları içerisinde medya çok önemli bir tutmaktadır. Halkla ilişkiler-medya arasındaki ilişki ise iki boyutla ele alınabilmektedir. İlk olarak kullanılan kitle iletişim araçları, söz konusu araçların kapasiteleri, özellikleri ve hangi hedef kitleler

tarafından takip/ tercih edildiğidir. İkinci boyutu ise, bu araçların duyurulmasında hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığıdır (Köseoğlu, 2012: 352). Yeni medya olarak adlandırılan sosyal medyanın günden güne kullanıcı sayısı artmaktadır. Büyük kitlelerce kullanılıyor olması, siyaset alanını yönlendirirken, kamusal alanın dönüşmesinde de çok etkilidir. Çünkü siyasetin öncelikli amacı kitleleri etkilemektir ve siyaset alanında yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmeler, bireylere iletişim kanallarını kullanarak ulaşır (Dilber, 2018, :55). Belediyelerde online halkla ilişkiler için kullanılan uygulamaları kurumsal web siteleri, sosyal medya uygulamaları ve mobil uygulamalar şeklinde sıralamak mümkündür.

Bir örgütlenmede halkla ilişkilerin varlığından bahsedilebilmesi için birtakım sorumlulukların alınmasının gerekliliği de açıktır. Örneklendirilmek istenirse, kurum/ kuruluşun çevre ile ilişkileri, değişimlerin yönetilmesi, değişim ve gelişimlerin kuruma olası etkilerinin saptanması ve stratejiler geliştirilmesi halkla ilişkiler biriminin sorumluluğuna girmektedir (Yeniçeri Alemdar, 2012:199). Bu noktada belediyelerin yaptığı kamuoyu araştırmaları da halkın istek, ihtiyaç ve taleplerinin öğrenilebilmesi adına önemli bir yer tutmaktadır. Yani belediyelerin verdiği hizmetlerin kalitesini halk ancak hizmetlere dair bilgi sahibi olduğu takdirde ölçebilir. Dolayısıyla katılımcılık anlayışı için önce belediyelerin hedef kitleyi etkileyebilmesi daha sonra geri bildirimleri beklemesi gerekmektedir. Ayrıca yeniden seçilme isteği nedeniyle halkla ilişkiler ihtiyacının yanı sıra, yerel yönetim ilkeleriyle düşünöldüğünde belediyelerde halkla ilişkiler ihtiyacından söz edilebilmektedir. Bunlar başlıklarla gerekçelendirilmek istenirse şu şekilde sıralanabilir: (Eraslan Yayınöğlu, 2007: 83)

- i. Yeterli, verimli ve etkili hizmet ilkesi yönünden halkla ilişkiler ihtiyacı,
- ii. Tarafsız ve eşit hizmet ilkesi yönünden halkla ilişkiler ihtiyacı,
- iii. Açıklık ilkesi yönünden halkla ilişkiler ihtiyacı,
- iv. Katılım ilkesi yönünden halkla ilişkiler ihtiyacı.

Yukarıda sözü edilen ilkesel ihtiyaçlar ve yeniden seçilme kaygısı şimdiki şartlarıyla düşünöldüğünde belediyelerde e-halkla ilişkiler uygulamalarının kullanılmasını zaruri hale getirmiş görünmektedir. Bu nedenle çalışmanın alan araştırması söz konusu beklenti çerçevesinde ortaya çıkmıştır.

6. Alan Araştırması

6.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın öncelikli amacı, TÜİK tarafından 2015 yılında yapılmış bir araştırmada ‘TÜİK İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamalarında yaşam endeks sıralamasında üst sıralarda yer alan kentlerin, il düzeyinde belediyelerinin sosyal belediyeçilik anlayışının yanı sıra bu tür faaliyetlerinin e-halkla ilişkiler uygulamalarına ne denli yansıldığını tespit etmektir. Bir başka deyişle bu faaliyetlerin halkla ilişkiler süreci/ faaliyetleri içerisinde

ne ölçüde yer aldığı belirlenmesi ve halkla sosyal belediyeçilik faaliyetleri noktasında ne düzeyde bilgi alış-verişi yapıldığını saptamaktır.

6.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de 2019'da %92,8 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2020'de %93 olmuş ve diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %7,2'den %7'ye düşmüştür (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p>). Bu veriler göstermektedir ki kent yönetiminde bilhassa belediyeler tarafından verilen hizmetlerin önemi bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu noktada asıl üzerinde durulması gereken nokta kentlerin yerel nitelikteki ihtiyaçlarının ve gelişmişliklerinin birbirinden oldukça farklılık göstermesidir. Bu sebeple her kent kendine özgü sosyo-ekonomik özellikler taşıdığından bölgeye/ kente özel alan araştırmalarının yapılması ve ihtiyaçların bu sonuçlara yönelik belirlenmesi ayrıca önem arz etmektedir. Bu çalışmanın her coğrafi bölgeden seçilmiş belediyeleri kapsıyor olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Çalışmada halkla ilişkiler ve sosyal belediyeçilik kavramları bir arada tartışılmaya çalışıldığı için konusu bakımından özgün olma niteliği taşımaktadır. Ayrıca TÜİK verilerine dayanılarak seçilen belediyelerle ilgili yapılan ilk araştırmadır. Bu gerekçeye dayanarak, çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6.3. Araştırmanın Kapsamı, Yöntemi Ve Sınırlılıkları

Çalışma TÜİK tarafından 2015 yılında yapılmış bir araştırmada 'TÜİK İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları' başlığıyla incelenmiş ve yapılan sıralamaya göre üstten başlamak üzere yedi coğrafi bölgeden bir belediye seçilmesi yöntemiyle oluşturulmuştur. Seçilen belediyeler sıralamasına göre şu şekildedir: Isparta, Sakarya, Bolu, Kütahya, Kırıkkale, Erzincan ve Gaziantep. Bu sebeple araştırma, Isparta, Sakarya, Bolu, Kütahya, Kırıkkale, Erzincan ve Gaziantep kentlerinde il düzeyindeki belediyeleri kapsamaktadır. Seçilen iller Tablo 1'de sırasına göre verilmiştir. TÜİK tarafından yapılan söz konusu araştırmada konu 'konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, alt yapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam, yaşam memnuniyeti' başlıklarıyla incelenmiştir. Aynı ayrı düşünüldüğünde bu başlıkların tamamı sosyal belediyeçilik anlayışı ile ilişkili olduğundan bu araştırma tercih edilmiştir. Araştırmada verilerin toplanma sürecinde online görüşme formu yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle örneklem olarak seçilen belediyelerin ilgili birimlerine telefonla ulaşılarak kurumlarda konuyla ilgili personelin bilgilerine ulaşılmıştır. Kurumlardan gelen bilgiler ışığında online görüşme formu yetkililere ulaştırılmıştır. Ölçekte, konuya ilişkin birtakım ifadelerden oluşan toplamda 18 soru/ifade bulunmaktadır.

Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği 02.12.2021 tarihli ve 114/20 sayılı kararı ile araştırmanın yapılmasının etik olarak uygun olduğuna dair onay alınmıştır.

Tablo 1. Yaşam Endeksi

İl Adları	Genel endeks		Konut	Çalışma hayatı	Gelir ve servet	Sağlık	Eğitim	Çevre	Güvenlik	Sivil katılım	Altyapı hizmetlerine	Sosyal yaşam	Yaşam memnuniyeti
	Sıra	Endeks											
Isparta	1	0,6745	4	13	19	1	2	20	13	46	24	7	13
Sakarya	2	0,6737	1	28	33	14	38	14	26	1	20	6	15
Bolu	3	0,6553	3	26	9	2	14	18	28	59	35	3	14
Kütahya	4	0,6520	15	3	16	24	20	19	6	39	42	5	5
Kırıkkale	9	0,6313	14	22	45	7	35	33	48	18	38	9	4
Erzincan	34	0,5723	50	25	35	42	24	54	15	25	39	36	25
Gaziantep	60	0,4716	60	64	65	70	67	44	59	71	19	15	54

Kaynak: TÜİK, *İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları*, 2015.

Tablo 1 incelendiğinde, iller arasında başlıklandırmaya göre Türkiye sıralamalarının çok büyük farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Örneğin genel endeks sıralamasında en üst sırada yer alan Isparta, sağlıkla ilgili yine 1. Sıradayken, sivil katılım için 46. Sırada yer almaktadır. Yine dikkat çekici bariz farklılardan biri Kırıkkale’de ortaya çıkmış görünmektedir. Güvenlik noktasında Türkiye’de 48. Sırada yer almasına karşılık yaşam memnuniyeti skorunda 4. Sıradadır. Bu da çok güvenli bir kentte yaşamıyor olma durumunun halkın memnuniyetine olumsuz bir etkisi olmadığını düşündürmektedir.

Tablo 1’de araştırma için incelenen sonuçlar, kentlerde verilen farklı hizmetlere yönelik halkın memnuniyet düzeyi noktasında merak uyandırmıştır. Bu nedenle Tablo 2’deki verilere ulaşılmıştır. Yine TÜİK tarafından 2013 yılında yapılmış bir araştırmada Sosyal Belediyecilik faaliyetleri içerisinde sayılabilecek (Yeşil alan miktarı, engellilere yönelik hizmetler, hasta ve yoksullara yardım) başlıklarıyla yapılan Türkiye geneli il sıralamalarında araştırma için seçilen illerin yeri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İllere Göre Belediye Hizmetlerinden Hasta ve Yoksullara Yardım, Yeşil Alanların Miktarı ve Engellilere Yönelik Düzenleme Hizmetlerinden Memnuniyet

Ülke Genel Seçili İl Adları	Yeşil alanların miktarı					Engellilere yönelik düzenlemeler					Hasta ve yoksullara yardım				
	Memnun	Orta	Memnun değil	Fikri yok	Hizmeti yok	Memnun	Orta	Memnun değil	Fikri yok	Hizmeti yok	Memnun	Orta	Memnun değil	Fikri yok	Hizmeti yok
Türkiye	57,1	9,2	28,3	3,2	2,2	48,9	7,9	18,5	19,1	5,6	53,3	7,8	15,6	20,9	2,4
Bolu	74,3	7,3	11,2	6,6	0,7	44,2	6,8	11,3	27,4	10,3	55,5	7,0	8,1	28,3	1,1
Erzincan	66,0	7,1	19,6	4,7	2,6	47,0	5,7	14,5	24,5	8,4	54,4	5,9	16,2	21,9	1,6

Gaziantep	72,9	5,4	16,5	3,6	1,7	61,2	4,4	14,5	18,4	1,5	63,2	4,6	14,8	16,9	0,5
Isparta	78,3	6,1	13,6	1,9	0,1	64,0	5,0	13,2	15,3	2,5	68,9	4,3	10,3	16,0	0,5
Kütahya	58,4	10,7	27,8	3,0	0,2	49,8	9,9	21,9	15,2	3,2	54,4	9,2	19,7	14,5	2,2
Sakarya	66,2	11,2	14,2	7,1	1,3	57,2	11,4	13,8	9,5	8,2	64,4	12,8	12,1	6,6	4,2
Kırıkkale	31,6	7,9	49,5	7,0	4,0	31,6	5,7	26,3	29,2	7,2	39,1	5,3	22,8	29,7	3,1

Kaynak: TÜİK, *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*, 2013.

Tablo 2'ye göre, seçilen iller arasında en üst sırada Isparta'nın ikinci olarak ise Bolu'nun yer aldığı görülmektedir. En alt sırada ise, Kırıkkale'nin bulunduğu anlaşılmaktadır. Tablo 2 incelendiğinde Tablo 1'deki sıralamanın değiştiği görülmektedir. Ancak seçilen illerden Kırıkkale dışındaki tüm illerin yeşil alan miktarı ve hasta ve yoksullara yardım başlıklarında halk için Türkiye ortalamasının üstünde bir memnuniyet düzeyinin ortaya çıktığı görülmektedir. Engellilere yönelik düzenlemeler için de Gaziantep, Isparta, Kütahya ve Sakarya halkının yine Türkiye ortalamasının üstünde memnuniyet düzeyi olduğu görülmektedir.

Görüşmede kullanılan ifadeler/sorular ise araştırmacılar tarafından çalışmanın amacı doğrultusunda oluşturulmuştur. Veriler toplandıktan sonra betimleyici analiz ile katılımcıların değerlendirmelerinden belediyelerin sosyal belediyeçilik anlayışı ve bu anlayışın halkla ilişkiler faaliyetlerine yansıma durumu yorumlanmaya çalışılmıştır. Sosyal Bilimler alanında yapılan birçok alan araştırması gibi personelin süre kısıtı ve iş yoğunluğundan dolayı süreç tahmin edilenden biraz daha uzun zaman almıştır. Ayrıca bu çalışma yapılırken Covid-19 Pandemi sürecinde olunması nedeniyle görüşme formları online gerçekleştirilmiş ve belediyelerin iş yoğunluğu da düşünüldüğünde formların tamamlanması belli bir zaman dilimini kapsamıştır. Bütün bu kısıtlar çerçevesinde araştırmada toplamda yedi kişiyle yapılan görüşmeler 15 Mart-15 Nisan 2021 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

Çalışma için oluşturulan görüşme formu ile öncelikle belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetlerini e-halkla ilişkiler yoluyla yürütüp yürütmediğine dair tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Daha sonra sosyal belediyeçilik anlayışını incelemek amacıyla oluşturulan 13 adet ifade ve açık uçlu soru⁷ ile belediyelerin sosyal belediyeçiliğe yönelik tutumları ölçülmeye çalışılmıştır.

6.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları açıklanmaya çalışılırken katılımcılara ilişkin bulgular ve diğer bulgular olarak ikiye ayrılmıştır. Diğer bulgular başlığı altında katılımcıların verdiği cevaplar yorumlanmaya çalışılmıştır.

6.5. Katılımcılara İlişkin Bulgular

⁷ Bknz. Ek-1

Araştırma için hazırlanan ölçme yöntemi için öncelikle belediyelere telefon görüşmesi yöntemiyle ulaşılmıştır ve görüşme formunun kimlere yönlendirilebileceği tespit edilmiştir. Çalışma için görüşülen katılımcılar aşağıda Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Bilgi

Akdeniz Bölgesi	Isparta Belediyesi Halkla İlişkiler Birim Sorumlusu (G1)
Marmara Bölgesi	Sakarya Büyükşehir Belediyesi-Sosyal Hizmetler Şube Müdürü (G2)
Karadeniz Bölgesi	Bolu Belediyesi Başkan Yardımcısı(G3)
Ege Bölgesi	Kütahya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü (G4)
İç Anadolu Bölgesi	Kırıkkale Belediyesi Kültür Sosyal İşler Müdürlüğü (G5)
Doğu Anadolu Bölgesi	Erzincan Belediye Başkanlığı Şube Müdürü(G6)
Güney Doğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi İnsan Kaynakları ve Kurumsal Gelişim Daire Başkanlığı/ Süreç Geliştirme Uzmanı (G7)

G: Görüşmecinin kısaltması olarak kullanılmıştır.

6.6. Diğer Bulgular

Çalışmada yedi farklı bölgeden seçilen il düzeyinde belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetlerinin e-halkla ilişkiler faaliyetlerine ne kadar yansıtıldığını tespit edilebilmesi için, belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetlerine dair ifadeler yer alırken bir yandan da bunların ne kadarının halkla ilişkiler faaliyeti olarak yansıttığını tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların eşit yaklaşım sağlayabilmesi adına ifadeler ve açık uçlu sorular oldukça kısa tutulmaya ayrıca net ifadeler verilmeye çalışılmıştır. Ölçmeye çalışılanlar kısaca aşağıda belirtilen şekilde başlıklandırılabilir:

- Belediye sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde faaliyetler yürütmekte midir?
- Bahsi geçen faaliyetler Covid-19 Pandemi sürecinde devam ettirilebilmiş midir?
- Belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetleri e-halkla ilişkiler araçları yoluyla bilgi alış-verişi şeklinde halka yansıtılmakta mıdır?

Belediyelerin halkla ilişkiler faaliyetlerinin etkin olup olmadığını tespit etmek ve hangi halkla ilişkiler araçlarını yoğun olarak kullandıklarını öğrenmek amacıyla oluşturulmuş sorulardan⁸ alınan yanıtlar ışığında, belediyelerin tümünün aktif halkla ilişkiler faaliyeti yürüttüğü söylenebilmektedir. Hem sosyal medya hem de web sitelerini aktif kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine, Covid-19 süreci sonrası e-belediyeçilik faaliyetlerinde (şikâyet, öneri, talep, vb.) halk katılımını artırmak için iyileştirme çalışmaları yürütölüp yürütölmediğine dair ifade⁹ için katılımcıların tamamı olumlu yanıt vermiştir. Ayrıca daha sonraki süreç için de e-katılım süreçleri için iyileştirme faaliyetleri planladıklarını¹⁰ belirtmişlerdir. Bu yanıtlar, belediyeler tarafından Covid-19 sürecinin

⁸ Ek-1, 1 ve 2. Sorular

⁹ Ek-1 Soru 3

¹⁰ Ek-1 Soru 4

bir kriz yönetimi olarak görüldüğünün ve yaşanan zorlu süreçten sonrası için de planlama yapıldığının önemli bir göstergesidir.

Pandemi dönemi ve sonrasında halka yansiyacak olası etkileri için bir eylem planlarının bulunup bulunmadığına dair yöneltilen soruya bir adet katılımcı dışında tüm katılımcıların olumlu yani planlarının bulunduğu yanıtını verdikleri görülmektedir. Zira bir nevi kriz yönetimine hazır olduğunu belirten katılımcılar için eylem planlarını açıklamaları istendiğinde birbirlerinden farklı öncelikler sunarak cevap verdikleri görülmektedir.

Örneğin G5 “eylem planımız hükümet açıklamalarına göre sürekli güncellenmekte”. Yanıtını verirken G1 “Halka maske dağıtımı, çocuklara pandemi ile ilgili karikatürlü dergi dağıtıldı, halkın daha sağlıklı olması ve sağlıklı kalması için bilinçlendirme program ve eğitim mesajları düzenlendi. İşsizlik için belediyemiz istihdam ofisi tarzında çalışma başlatarak, işsiz vatandaşlarımıza iş bulmak için tüm ilde görüşmeler yapıyoruz. Su sorunu ile ilgili halkı bilinçlendirme çalışmaları yapıyoruz”.

Yine (G1) “Olası işsizlik sorununa karşı istihdam oluşturmak. Süreçten sonra ve süreç aşamasında psikolojik destek birimleri oluşturuldu” yanıtını verirken,

(G6) “Psikolojik Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir. Ekonomik durumu kötü ailelere yardımlar artırılmıştır”.

(G2) “İş kur iş birliği ile yapılan istihdam projeleri ve maddi manevi yardımlar”.

(G4) “Özellikle dar kesimli aileler ve küçük esnaf için eğitim, iş ve maddi desteklerin olduğu pandemi süreci ve sonrası için destekler hazırlandı. Bu sürecin azalsa da bir yıl süreceği tahminiyle eylem planları hazırlandı” yanıtlarını vermiştir.

(G7) Tüm yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde öncelikler farklı olsa dahi kent yönetimlerinin işsizlik sorunu noktasında ortak bir kaygı duyduğu sonucu çıkarılabilmektedir.

Yine tüm katılımcıların ortak bir bakış açısına sahip olduğu konulardan biri de yürütülen kentsel hizmetlerin sosyal belediyecilik kapsamında olmasının gerekliliğidir. Ayrıca, 2019 yerel seçimlerinden bugüne değin söz konusu belediyelerin tamamı sosyal belediyecilik faaliyeti/ faaliyetleri gerçekleştirdiklerini dile getirmişlerdir. Ortaya çıkan bu sonucun araştırmanın konusu düşünüldüğünde oldukça önemli bir bulgu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ek olarak, Covid-19 sürecinde de araştırmaya dâhil edilen tüm belediyelerden yürüttükleri sosyal politikaların (dezavantajlılara yönelik politika/ proje/ faaliyet) bulunduğu dair olumlu bir yanıt alındığı görülmektedir. Ayrıca bu süreçte e-belediyecilik faaliyetlerinde (şikâyet, öneri, talep, vb.) halk katılımını artırmak için iyileştirme çalışmaları yürütülüp yürütülmediğine dair görüşülen katılımcıların tamamı olumlu yanıt vermiştir. Bilhassa kentleri ve kent yönetimlerini çok olumsuz etkileyen bu pandemi sürecinde belediyelerin yükü bir hayli artmıştır. Kentlerin temizliği ve artan önlemlerin takibini yapmak personelin iş yükünü oldukça artırmıştır. Katılım süreci bilhassa halk katılımı süreci de oldukça olumsuz etkilenmiştir. Bu süreçten bu nedenle e-belediyecilik faaliyetlerine yönelik iyileştirme

alışmalarının yapılması ve hiç değilse e-katılım sağlanabilecek faaliyetlerin artırılması sürecin yönetilmesi açısından olumlu bir gelişme olarak ifade edilebilmektedir.

Bu araştırmada yine sosyal belediyeçilik faaliyetleri için belediyelerin halkın görüş ve önerilerinden faydalanıp faydalanmadıkları merak konusu olmuş ve bu ifade¹¹ için tüm katılımcıların olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Bu seçilen belediyelerin tamamının halkla ilişkiler araçlarını bizzat halkın memnuniyeti ve katılımı için önemli bir araç gördüklerinin önemli bir göstergesi olmakla birlikte halk için belediyeçilik anlayışının da önemli görüldüğünün bir göstergesi olarak düşünülebilmektedir.

Katılımcılardan sosyal belediyeçilik kavramını tanımlamaları¹² istendiğinde, konuya farklı bakış açısıyla yaklaştıkları görülmektedir. 2019 yerel seçimlerinden bu yana gerçekleştirilen sosyal belediyeçilik faaliyeti/ faaliyetlerinin bulunup bulunmadığına dair tüm katılımcılardan ortak olumlu cevap alınmış bilakis faaliyetlerden bahsetmeleri istendiğinde cevaplarının farklılaştığı görülmüştür. (G7) “Sosyal yardımlar, eğitim desteği, iş ve kariyer fırsatları, esnaf ve kadın girişimci destekleri”. (G4) “Engelsiz yaşam merkezi, ihtiyaç sahiplerine yakıt ve gıda, eğitim yardımları, şehrin markalaşma süreci faaliyetleri v.b.” G7 ve G4’n bu kısa ifadelerinden anlaşılacağı üzere sosyal yardım faaliyetleri sosyal belediyeçilik faaliyetleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. G4’n farklı olarak kentin markalaşma sürecini dahil etmesi kentin kalkınması noktasında da çalışmalar yaptıklarını ortaya çıkarılmış olmaktadır. “Sosyal yardım kartı, gıda yardımı, yakacak yardımı, hasta bezi yardımı, temizlik yardımı, evde temizlik hizmeti, evde bakım hizmeti devam eden faaliyetlerimize ilaveten sosyal sevgi mağazası (Giyim Merkezi) açıldı. Yaşlılara yönelik evlere götürülen hizmetler pandemi nedeniyle artırıldı”.

(G2) Söz konusu hizmetler, dezavantajlı gruplara yöneliktir ve sosyal belediyeçilik anlayışı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca bu ifadeden verilen hizmetlerin duruma göre güncellendiği yani belediyenin değişim yönetimi konusundaki etkinliği de ortaya çıkmış olmaktadır. (G1) “Sosyal medya üzerinden özel gün ve haftalarda etkinlikler kutlandı. Engelliler haftası, dünya kadınlar günü vs. Covid-19 kapsamında kurallara uyarak yapıldı. Maske dağıtımı 24 saat yapılıyor”.

(G3) “Derdimiz tasamız insan” G3’n bu söylemi belediyenin sosyal faaliyetler konusunda hassasiyetini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle diğer belediyelerden ayrıldığı düşünülebilir.

(G5) ise hali hazırda toplam bütçenin önemli bir kısmını sosyal belediyeçilik faaliyetlerine ayırdıklarını belirterek “ok geniş alanda hizmetlerimiz var ve her hizmetimizin altında sosyal belediyeçilik anlayışı hâkim.” ifadesini kullanmıştır.

Belediyenin sınırları içerisinde yaşayan dezavantajlı kesimlere yönelik verilere sahip olup olmadıklarına dair (ad-soyad, gelir düzeyi, sosyal güvencesi, bakmakla yükümlü olduğu kişi, oturduğu ev kendine mi aittir?) İfade¹³ için altı adet katılımcı evet cevabını verirken

¹¹ Ek-1’de Soru 5

¹² Ek-1’de Soru 6

¹³ Ek-1 Soru 11

yalnızca bir adet katılımcı bu konuda verilere sahip olmadıklarını dile getirmiştir. Söz konusu verilerin toplanıyor ve kayıt altına alınıyor olması belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetlerine ne denli önem verdiğinin en önemli göstergesidir. Türkiye’de belediyeler için arşivciliğin çok etkin yürütülmediği bilinmektedir. Bu konuda örneklem olarak seçilen belediyelerin 2015 yılında yapılan TÜİK tarafından yapılan çalışmada en üst sıralarda yer almalarının bir tesadüf olmadığı da ortaya çıkmış olmaktadır.

Sonuç

İletişimin insanlar için en önemli özelliği kaçınılmaz ve hayati olmasıdır. Belediyelerin halkla ilişkiler faaliyetleri de iletişimin kaçınılmaz özelliğinin en önemli sonucudur. Velhasıl belediye yönetimleri için olmazsa olmazdır ancak bu noktada unutulmaması gereken şey halkla ilişkiler faaliyetleri doğru planlanmadığı zaman geri dönüşü olmayacak olumsuz sonuçları da doğurabilmektedir. Bu sebeple belediyelerde halkla ilişkiler sürecini yönetecek kişinin profesyonel olarak bu mesleği yapması tercih edilmelidir. Yapılan bu çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri, söz konusu belediyelere halkın kolaylıkla başvuru yapabildiği olmuştur. Çalışmanın teori kısmında da değinildiği gibi günümüzdeki kitle iletişim araçlarının bilhassa sosyal medyanın kullanımı halkla ilişkiler için doğal sürecin bir parçasıdır. Bu nedenle hem siyaset hem yönetim alanında sosyal medyanın sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Siyaset, bir meslek olarak düşünüldüğünde bürokrasiden farklı olarak halkın desteğine çok fazla ihtiyaç duyan bir meslek olarak ifade edilebilir.

İlk olarak belirtmelidir ki bu çalışma için ölçülmeye çalışılanlar daha önce de ifade edildiği gibi

- a. Belediye sosyal belediyeçilik anlayışı çerçevesinde faaliyetler yürütmekte midir?
- b. Bahsi geçen faaliyetler Covid-19 Pandemi sürecinde devam ettirilebilmiş midir?
- c. Belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetleri e-halkla ilişkiler araçları yoluyla bilgi alış-verişi şeklinde halka yansıtılmakta mıdır? şeklinde başlıklandırılmıştır. Araştırmada belediyelere yöneltilen sorularda alınan yanıtlara istinaden yedi bölgeden seçilen farklı belediyeler için bu üç başlık için de durum olumlu değerlendirilebilir.

Çalışma kapsamında ilk olarak katılımcı belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetlerinde halkla ilişkiler araçlarını kullanarak halkın görüş ve önerilerinden faydalanıp faydalanmadıkları merak konusu olmuş ve yöneltilen ifade için tüm katılımcılar benzer bir kanaat ortaya koymuşlardır. Bu da farklı bölgelerden seçilen belediyelerin sosyal belediyeçilik faaliyetleri için halkla ilişkiler araçlarını kullanarak halkın görüş ve önerilerinden faydalandığını ortaya çıkarmış olmaktadır. Bu durum ise seçilen belediyelerin bölgelerinde yaşam endeksinde en üst sırada yer alıyor olmasının bir tesadüf olmadığını göstermiş olmaktadır.

Görüşmecilerin ifadelerinden anlaşılan, sosyal belediyeçilik anlayışının dezavantajlı gruplara yönelik yardım temelli bakış açısına dayandığıdır. Farklı kesimlerin kent yönetimine katılım göstermesi kentteki hizmetlerin de farklı birçok kesime hizmet

götürmesini sağlayacaktır. Bu nedenle her kesimin gereksinimlerine cevap vermeye çalışan bir belediyeçilik anlayışı sosyal belediyeçilik anlayışına sahip olarak adlandırılabilir.

Yine tüm katılımcıların ortak bir bakış açısına sahip olduğu konulardan biri de yürütülen kentsel hizmetlerin sosyal belediyeçilik kapsamında olmasının gerekliliğidir. Bu sonuç aynı zamanda sosyal belediyeçilik anlayışını kabul ettiklerinin en önemli göstergesidir. Bu sonucun özellikle araştırmanın konusu düşünüldüğünde oldukça önemli bir bulgu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca, 2019 yerel seçimlerinden bugüne değin söz konusu belediyelerin tamamı sosyal belediyeçilik faaliyeti/ faaliyetleri gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Yine bu süreçte araştırmaya dahil edilen tüm belediyelerden yürüttükleri sosyal politikaların (dezavantajlılara yönelik politika/ proje/ faaliyet) varlığına dair olumlu bir yanıt alındığı görülmektedir.

Tüm bunlara ilaveten, Covid-19 süreci sonrası e-belediyeçilik faaliyetlerinde (şikâyet, öneri, talep, vb.) halk katılımını artırmak için iyileştirme çalışmalarını yürütülüp yürütülmediğine dair ifade için katılımcıların tamamı olumlu yanıt vermiştir. Tüm bunlar beraber değerlendirildiğinde, söz konusu belediyeler Covid-19 sürecini atlatmak adına yürüttükleri faaliyetler için özel bir çaba sarf etmektedirler. Bu durumda Covid-19 her ne kadar olumsuzlukları içinde barındırıyor olsa da sürecin belediyeçilik anlayışına olumlu katkıları yaptığını ve e-belediyeçilik anlayışına geçişi hızlandırdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Covid-19 sürecinde belediyenizce yürütülen sosyal politika (dezavantajlılara yönelik politika/ proje/ faaliyet) bulunmakta mıdır? ifadesi için tüm katılımcılar olumlu yanıt vererek bu konuda katılımcıların benzer bir kanaat ortaya koydukları ortaya çıkmış olmaktadır.

Belediyeçilik anlayışında etkin ve verimli olma durumu iki başlıkla temellendirilerek incelenebilir. Bunlardan ilki sosyal belediyeçilik olurken diğeri ise yönetişimci belediyeçiliktir. Sosyal belediyeçilik anlayışı içinde kentte yaşayan tüm kesimlerin mutluluğu, refahı için hizmet vermeyi barındırırken yönetişimci belediyeçilik anlayışı tüm paydaş ve kesimlerin yönetime katılımıyla karar alınmasını ifade eder.

Çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri seçilen belediyelerin bazı faaliyetleri birbirine benzerlik gösteriyor olsa dahi, sosyal belediyeçilik anlayışları birbirinden farklılık arz etmektedir. Yapılan bu araştırma göstermiştir ki TÜİK tarafından 2015 yılında yapılan araştırmaya göre her bölgeden seçilen ve bölgeye göre en üst sırada yer alan illerin sosyal belediyeçilik anlayışı bugün de yerleşik bir biçimde devam etmektedir. Bu durumdan çıkarılabilecek en önemli sonuç sosyal belediyeçiliğin yönetsel bir kültür olarak yerleşmiş olabileceğidir. Ayrıca yine seçilen belediyeler, bu anlayışlarını büyük ölçüde halkla ilişkiler faaliyetlerine yansıtmaktadırlar.

Bu noktada alt sıralarda bulunan illerin belediyelerine de örnek teşkil etmesi açısından şu önerilerde bulunulabilir:

- Etkin ve verimli bir katılımcı belediyeçilik anlayışı için halkla ilişkiler araçlarının etkin kullanılması bir hayli önem taşımaktadır.

- Belediyelerde, halkla ilişkiler faaliyetini yöneten kimselerin bu işi profesyonel bir meslek olarak yürütmesi sürecin etkin işleminde oldukça etkili olabilmektedir.
- Belediyelerin, sosyal belediyecilik tanımlarının birbirine yaklaşması faaliyetlerin planlanması noktasında oldukça işlerini kolaylaştıracaktır. Gerekli görüldüğü takdirde belediye personeline konu hakkında eğitim verilmesi durumun içselleştirilmesini de sağlayacaktır.
- Belediyelerde yürütülen halkla ilişkiler faaliyetleri hakkında halkın bilgilendirilmesi halkın araçları kullanmasında gereklidir. Bu durumla ilgili yapılacak kamuoyu araştırmalarının artırılması ve planlı bir şekilde yürütülmesi sürecin etkin işleminde önem arz etmektedir.
- Belediyelerin sosyal belediyecilik uygulamalarını kriz dönemlerinde web siteleri, mobil uygulamalar ve sosyal medya (facebook, instagram, youtube, twitter) gibi araçlarla duyurması önem arz etmektedir. Bu süreç katılımcılık boyutuyla da e-sosyal belediyecilik uygulamalarına zemin hazırlamaktadır. Günümüz dünyasında yaşanan Covid-19 sağlık krizi, belediyelerin krizlere karşı daha çevik, etkin ve kapsayıcı şekilde hazır olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Kaynakça

- Asna, M. A. (1993), *Public Relations Temel Bilgiler*, Der Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M. (2008), *Sosyal Politika Ve Yerel Yönetimler*, Yedirenk Yayınları, İstanbul.
- Bıçakçı, İ. (2002), *İletişim Ve Halkla İlişkiler: Eleştirel Bir Yaklaşım*, Mediacat Yayınları, İstanbul.
- Eraslan Yayınoglu, P. (2007), *Yerel Yönetimlerde Halkla İlişkiler Belediyeler Yönünden Bir Değerlendirme*, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- Gencer, Z. (2013), *İletişim Okumaları: Disiplinler Arası Bir Alanın Kuramsal Uzamından Yansımalar*, Literatürk, İstanbul.
- Kamu Yönetimi Araştırması Genel Raporu (1991), *Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları*, No: 238, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.
- Köseoglu, Ö. (Ed.) (2012), *Halkla İlişkilerde Geleneksel Medyanın Kullanımı İçinde Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Ömür gönülse, Uğur (2020), Covid-19 Pandemisinin Kamu Yönetimine Etkileri ve Bu Etkiler Üzerine Yapılacak Çalışmalara Yönelik Genel Bir Çerçeve Arayışı, Covid-19: Küresel Salgının Siyasî, Sosyal Ve Ekonomik Yansımaları, Ankara: *Türk Akademisi Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (Tasav)*.
- Seyyar A. ve Demir, O. (2008), *Yerel Sosyal Politikalar*, KAM Yayını, İstanbul.
- Tortop, N. ve Özer, M.A. (2013), *Halkla İlişkiler*, Nobel Yayın, Ankara.
- Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü (1966), *Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş Ve Görevleri*, Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi Raporu, Todaie Yayını, Ankara.
- Yeniçeri Alemdar, M. (Ed.) (2012), *Halkla İlişkilerde Hedef Kitle, İçinde Stratejik Halkla İlişkiler Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Akdoğan, Y. (2002), *Ulusal Soruna Yerel Çözüm: Sosyal Belediyecilik*, *Eminönü Bülteni*. 9(15).
- Balcılar A. N. ve Çınarlı, S. (2020), Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Bornova Belediyesi Örneği, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 122-156, <https://doi.org/10.37880/Cumuiibf.614314>.
- Berkün, S. (2017), Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Anlayışı, *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi / Journal Of Oriental Scientific Research (JOSR)* ISSN:1308-9633, 9(2) (18), 582-598.
- Bilgili, M. Y. (2020), Merkezi Yönetim, Yerel Yönetimler ve Koronavirüs (COVID-19) Salgını, *Turkish Studie*: 15(6), 219-235. <https://dx.doi.org/10.7827/Turkishstudie:44465>.
- Dilber, F. (2018), Siyasette Sosyal Medyanın Rolü: AKP, CHP ve MHP’nin Sosyal Medyanın Kullanım Düzeylerinin Karşılaştırılması, *Middle Black Sea Journal Of Communication Studie*: 3(2), 54-66, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbsjcs/issue/39679/459551>.

- Genç, Y., Çavuşoğlu, O. ve Çöpoğlu, M. (2020), Sosyal Politika Geliştirmede ve Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yerelleşme: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Sosyal Gelişim Merkezi Örneği, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (46), 235-272.
- Hameed A., İnan, F.M. ve Develioğlu, A. (2020), Ankara-Keçiören Belediyesi'nin Sosyal Belediyecilik Uygulamaları Açısından İncelenmesi: 2015-2019 Dönemi Örneği, *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 228-253.
- İpek, M. ve Jade C. E. (2021), İstanbul İlçe Belediyelerinde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Hizmet Algısı, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 1-22. Doi: 10.33417/Tsh.747695.
- Keleş Ş. ve Ün, S. (2020), Büyükşehir Belediyelerinin Sosyal Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet: Ankara Büyükşehir Belediyesi, *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(2), 73-87.
- Koch, I. & James, D. (2020). The state of the welfare state: advice, governance and care in settings of austerity. *Ethnos*, 1-21. DOI: 10.1080/00141844.2019.1688371.
- Mermer B., Şataf, C. ve Negiz, N. (2016), Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Anlayışı: Denizli Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (4), 1299-1322.
- Öner Ş. ve Çam, B. (2021), Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyecilik: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Yönetim Bilimleri Dergisi /Journal Of Administrative Sciences*, 19, (Özel-Special), 37-163 Doi: <https://Doi.Org/10.35408/Comuybd.973140>.
- Özer, M. A. (2015), Sosyal Ekonomi Politikaları Kapsamında Sosyal Belediyecilik Anlayışı, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (35), 79-100.
- Özgökçeler, S. ve Bıçkı, D. (2012), Kentsel Yoksullukla Savaşım Noktasında Politik Bir Enstrüman: Sosyal Belediyecilik, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(565), 37- 53.
- Öztürk, H. ve Gül, H. (2012). "Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif Mi?", IV. Sosyal Haklara Ulusal Sempozyumu, Sıtkı Kocaman Üniversitesi, 18-19 Ekim, ss. 205-220, Muğla
- Pekdaş M. ve Büyükakın, F. (2020), Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyecilik Uygulamalarına İlişkin Bir Değerlendirme: Sultanbeyli Belediyesi, *Kocaeli Sosyal Bilimler Dergisi (KOSBED)*, 40, 35 – 63.
- Peker, D. ve Köseoğlu, İ. (2021), Koronavirüs (Covid- 19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 8 (18), 87-102, <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Assam/Issue/60667/884679>
- Sevinç, İ. (2015), Sosyal Belediyecilik Uygulamalarında Kent Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Konya Büyükşehir Belediyesi Örneği, *Yönetim ve Ekonomi*, 22(1), 201-218.
- Sezgin, M. (2014), Belediyelerde Halkla İlişkiler ve Halka Dönük Yönetim, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (1),93-119.

- şolt Henden, B. (2021), Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, (15), 39-47.
- Urhan G. Ve Arslankoç, S. (2021), Covid-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği, *Çalışma ve Toplum*, 945-980.
- Yaman M. (2014), Sosyal Devlet Ve Sosyal Belediyecilikte Yaşanan Dönüşüm: Kütahya Belediyesi Örneği, *Akademik Bakış Dergisi*, (42), 1-18.
- Yusufoğlu, Ö. ř. (2021), Yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Elâzığ belediyesi hayır çarşısı örneği, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)*, 8(15), 21-42.
- Çelik,M.B.(2019),“Sosyal Belediyecilik Bağlamında Bilgi Evi Uygulamaları: Zeytinburnu Belediye Örneği” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalkışım, H. M. (2017), “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Algısı: İstanbul, İzmir, Adana, Diyarbakır Büyükşehir Belediyeleri Örneği” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öz Selek, C. (2010), “Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri)”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz (2021), Sosyal Belediyecilik Kavramı Ve Osmangazi Belediyesi Örneği, Kuzu, L.(E.D.), Munzur Zirvesi 3.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, UBAK Yayınevi, İstanbul.
- Akkan, M. M. (2017), Türkiye’de Sosyal Belediyecilik: Konya Büyükşehir Belediye Örneği, Konya Ticaret Odası Araştırma Raporu, Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü. www.kto.org.tr
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995), Ankara: *VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*.
- Etiler, N. (2020), Yerel Yönetimler ve Salgınlarla Mücadele, *Türk Tabipler Birliği*, Covid-19 Pandemisi, Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, https://Www.Ttb.Org.Tr/Kutuphane/Covid19-Rapor_6.Pdf, (23.04.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2015), İllerde Yaşam Endeksi İl Sıralamaları ve Endeks Değerleri, <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Search/Search?Text=İllerdeyaşamendeksi&Dil=1> (01.03.2021).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2013), İllere Göre Belediye Hizmetlerinden Hasta Ve Yoksullara Yardım, Yeşil Alanların Miktarı Ve Engellilere Yönelik Düzenleme Hizmetlerinden Memnuniyet, <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=II-Duzeyinde-Yasam> Memnuniyeti-2013-18507 (22.03.2021).
- 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004), TC Resmi Gazete (25531, 23 Temmuz 2004), <https://www.mevzuat.gov.tr/> (23.04.2021).
- 5393 Sayılı Belediye Kanunu (2005), TC Resmi Gazete (25874, 13 Temmuz 2005), <https://www.mevzuat.gov.tr/>.(23.04.2021).

6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012), T.C. Resmi Gazete (28489, 6 Aralık 2012, <https://www.mevzuat.gov.tr/>. (23.04.2021).

https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sg_policy_brief_covid_urban_world_july_2020.pdf, (23.04.2021)

<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmir-den-covid-19-direnclilik-eylem-plani/43665/156> (15.06.2021).

https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/200605111029_covid19_normallesme_eylem_plani.pdf, Erişim Tarihi: 15.06.2021.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p> ((15.06.2021).

EK-1

Belediyelerin Sosyal Belediyecilik Anlayışının E-Halkla İlişkiler (Sosyal medya) Faaliyetlerine Yansıması

1. Belediyenizin halkla ilişkiler faaliyetini yürüten ayrıca bir departmanınız/ sorumlu personeliniz bulunmakta mıdır?
2. Belediyenize ait Sosyal medya/ web sitesi/ mobil uygulama gibi halkla ilişkiler araçlarını aktif kullanıyor musunuz? Hangi ve hangilerini aktif kullanıyorsunuz?
3. Covid-19 süreci sonrası e-belediyecilik faaliyetlerinizde (şikâyet, öneri, talep, vb.) halk katılımını artırmak için iyileştirme çalışmaları yürüttünüz mü?
4. Bundan sonraki (şubat 2021) süreçte e-katılım (şikâyet, öneri, talep, vb.) için iyileştirme faaliyetleri planladınız mı?
5. Sosyal belediyecilik kapsamında kentsel faaliyetlerin yürütülmesinde halkla ilişkiler araçlarını kullanarak halkın görüş ve önerilerinden faydalanıyor musunuz?
6. Belediyeniz için sosyal belediyecilik kavramını kısaca tanımlar mısınız?
7. Yürüttüğünüz kentsel hizmetlerin sosyal belediyecilik kapsamında olması gerektiğini düşünüyor musunuz?
8. 2019 yerel seçimlerinden bu yana gerçekleştirdiğiniz sosyal belediyecilik faaliyeti/ faaliyetleri bulunmakta mıdır?
9. Cevabınız evet ise ayırdığınız bütçe ne kadardır?
10. Cevabınız evet ise söz konusu faaliyetler hakkında halkla ilişkiler araçları yoluyla bilgilendirme yapıldı mı? Bunun için ayrıca bir veri tabanınız bulunmakta mıdır?
11. Belediyeniz sınırları içerisinde yaşayan dezavantajlı kesimlere yönelik verilere sahip misiniz? (Ad-soyad, gelir düzeyi, sosyal güvencesi, bakmakla yükümlü olduğu kişi, oturduğu ev kendine mi aittir?)
12. Covid-19 sürecinde belediyenizce yürütölen sosyal politika (dezavantajlılara yönelik politika/ proje/ faaliyet) bulunmakta mıdır?
13. Pandemi dönemi ve sonrasında olası etkileri için bir eylem planınız bulunmakta mıdır?

ISSN: 2149-5203

MAD
Maliye Araştırmaları Dergisi

Adres: Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü, Esentepe Kampüsü 54187
Sakarya / Türkiye

maliyearastirmalari@sakarya.edu.tr

Tel: +90 (264) 295 6357
Fax: 0 (264) 295 5562